

13

ONAL METEOROLOGY.

WIND.	Velocity.	Force.	Amount and kind		Clouds.	Direction.	Upper.	Lower.	From.	From.	Inch.	Mill.	W. WEATHER.	OBSERV.	Rainfall or melted snow in the past 24 hours.
			Upper.	Lower.											
3	1.3	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	1.26	32.0	light rain	Lewis Duane.	
21	9.4	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0.18	4.6	light rain	E. R. Day.	
16	7.2	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0.09	2.3	cloudy	G. A. Shaw.	
5	2.2	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0.03	16.0	light snow	F. P. Chaffee.	
6	2.7	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0	0	clear	F. Burke.	
8	3.0	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0	0	clear	T. E. Thatcher.	
14	0.3	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0.22	5.6	light snow	J. Gillman.	
4	1.8	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0.02	0.8	cloudy	D. T. Flannery.	
7	3.1	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0.40	10.2	light rain	W. Line.	
2	0.9	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0	0	cloudy	L. H. Young.	
2	0	5 k	5 k	5 k	5 k	5 k	5 k	5 k	5 k	5 k	0	0	fair	G. A. Read.	
30	1.3	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0.32	8.1	dense fog	J. B. McLaughlin.	
23	8.9	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0.03	0.8	cloudy	H. Bessant.	
10	4.5	5 s	5 s	5 s	5 s	5 s	5 s	5 s	5 s	5 s	0.22	5.6	fair	T. O. Sprick, Jr.	
6	2.7	10 k	10 k	10 k	10 k	10 k	10 k	10 k	10 k	10 k	0.13	3.3	cloudy	R. E. Pague.	
8	4.5	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0	0	clear	J. Esau.	
10	3.0	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0	0	clear	Sherman.	
1	0.4	8 s	8 s	8 s	8 s	8 s	8 s	8 s	8 s	8 s	0	0	clear	Lynch.	
4	1.8	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0	0	clear	Gillman.	
12	5.4	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0	0	clear	terrell.	
8	3.0	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0.80	20.0	fair	Haye.	
13	4.5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.13	3.3	cloudy	Rad.	
4	1.8	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0.55	13.8	cloudy	amb.	
2	5.4	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0.29	7.3	cloudy	W. O. Bailey.	
10	4.5	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0	0	clear	M. McGarran.	
12	5.4	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0	0	clear	L. M. Pindell.	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.01	0.3	clear	T. T. Towne.	
4	1.8	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0.04	1.0	clear	H. Hall.	
5	2.2	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0.23	5.8	cloudy	C. N. Kitchell.	
8	3.0	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	10 s	0	0	clear	W. D. Maxwell.	
7	3.1	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	0.01	0.3	cloudy	H. B. Boyer.	
3	1.3	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n	0.57	14.5	light rain	W. O. Bailey.	

5432

DECEMBER 21, 1882.

INTERNATIONAL

STATIONS.	Inch.	Inch.	Inch.	Inch.	Fah.	Cent.	Per cent.	Direction.	Wind.	Velocity.	Miles p. hr.	Miles p. sec.
RED STATES.—(Cont'd.)	29.35	745.5	30.08	764.0	37.5	3.1	87	ne.	3	1.3	21	9.9
Richmond, Virginia	29.01	735.8	29.71	754.6	37.0	2.8	89	e.	16	2.2	5	7.2
Wilmington, North Carolina	30.03	762.7	30.04	763.0	34	12.2	93	e.	16	2.2	5	7.2
Wilmington, Delaware	28.52	724.4	29.62	752.3	33	0.6	93	n.	5	2.7	6	2.7
Wilmington, Maryland	27.58	700.5	29.95	761.0	39	3.9	82	n.	8	3.6	14	1.3
Wilmington, Pennsylvania	28.53	735.0	29.89	755.1	50	10.0	86	e.	4	0.3	0	0.9
Wilmington, North Carolina	28.75	730.2	29.56	750.8	42	5.6	82	sw.	7	3.1	0	0.9
Wilmington, Delaware	29.06	765.6	30.06	763.5	19	7.2	93	w.	0	0.0	0	0.0
Wilmington, Maryland	29.91	759.7	29.95	760.7	52	7.1	93	n.	3	1.3	3	1.3
Wilmington, Delaware	29.70	754.4	29.94	760.5	44.7	11.1	100	n.	20	8.9	0	0.0
Wilmington, Delaware	28.92	734.6	29.99	761.7	46.0	7.8	74	se.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.25	742.9	29.86	758.4	47.0	8.3	93	e.	6	2.4	0	0.0
Wilmington, Delaware	30.25	768.3	30.37	771.4	23	5.0	67	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	30.35	771.1	30.41	772.4	27	2.8	88	ne.	8	3.6	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.85	758.2	29.91	759.7	54.5	12.5	75	e.	1	1.8	0	0.0
Wilmington, Delaware	30.10	766.1	30.35	770.9	32	0.0	88	n.	12	5.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	30.06	763.5	30.09	764.3	51	10.6	100	e.	8	3.6	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.99	685.5	30.15	765.8	27.6	2.4	73	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.73	755.1	29.77	756.1	44.0	6.7	93	e.	4	1.8	0	0.0
Wilmington, Delaware	28.02	726.9	29.91	759.7	28.8	1.8	89	n.	12	5.4	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.77	756.1	30.12	765.0	34.0	1.1	71	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.30	745.7	29.94	760.5	45.0	7.2	68	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.91	759.7	29.94	760.5	53.0	11.7	86	calm	0	0.0	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.61	759.7	29.94	760.5	53.0	11.7	86	calm	0	0.0	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.43	742.7	30.09	764.3	30	2.2	89	n.	12	5.4	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.21	740.0	30.21	767.3	17	8.3	64	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.07	738.4	29.86	756.9	38.0	3.3	100	se.	8	3.1	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.91	759.7	29.92	760.0	57.5	14.2	88	n.	7	3.1	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.30	721.1	30.44	772.7	23.5	4.7	73	n.	8	3.0	0	0.0

RED STATES.—(Cont'd.)	29.35	745.5	30.08	764.0	37.5	3.1	87	ne.	3	1.3	21	9.9
Richmond, Virginia	29.01	735.8	29.71	754.6	37.0	2.8	89	e.	16	2.2	5	7.2
Wilmington, North Carolina	30.03	762.7	30.04	763.0	34	12.2	93	e.	16	2.2	5	7.2
Wilmington, Delaware	28.52	724.4	29.62	752.3	33	0.6	93	n.	5	2.7	6	2.7
Wilmington, Maryland	27.58	700.5	29.95	761.0	39	3.9	82	n.	8	3.6	14	1.3
Wilmington, Pennsylvania	28.53	735.0	29.89	755.1	50	10.0	86	e.	4	0.3	0	0.9
Wilmington, North Carolina	28.75	730.2	29.56	750.8	42	5.6	82	sw.	7	3.1	0	0.9
Wilmington, Delaware	29.06	765.6	30.06	763.5	19	7.2	93	w.	0	0.0	0	0.0
Wilmington, Maryland	29.91	759.7	29.95	760.7	52	7.1	93	n.	3	1.3	3	1.3
Wilmington, Delaware	29.70	754.4	29.94	760.5	44.7	11.1	100	n.	20	8.9	0	0.0
Wilmington, Delaware	28.92	734.6	29.99	761.7	46.0	7.8	74	se.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.25	742.9	29.86	758.4	47.0	8.3	93	e.	6	2.4	0	0.0
Wilmington, Delaware	30.25	768.3	30.37	771.4	23	5.0	67	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	30.35	771.1	30.41	772.4	27	2.8	88	ne.	8	3.6	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.85	758.2	29.91	759.7	54.5	12.5	75	e.	1	1.8	0	0.0
Wilmington, Delaware	30.10	766.1	30.35	770.9	32	0.0	88	n.	12	5.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	30.06	763.5	30.09	764.3	51	10.6	100	e.	8	3.6	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.99	685.5	30.15	765.8	27.6	2.4	73	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.73	755.1	29.77	756.1	44.0	6.7	93	e.	4	1.8	0	0.0
Wilmington, Delaware	28.02	726.9	29.91	759.7	28.8	1.8	89	n.	12	5.4	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.77	756.1	30.12	765.0	34.0	1.1	71	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.30	745.7	29.94	760.5	45.0	7.2	68	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.91	759.7	29.94	760.5	53.0	11.7	86	calm	0	0.0	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.61	759.7	29.94	760.5	53.0	11.7	86	calm	0	0.0	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.43	742.7	30.09	764.3	30	2.2	89	n.	12	5.4	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.21	740.0	30.21	767.3	17	8.3	64	n.	10	4.5	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.07	738.4	29.86	756.9	38.0	3.3	100	se.	8	3.1	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.91	759.7	29.92	760.0	57.5	14.2	88	n.	7	3.1	0	0.0
Wilmington, Delaware	29.30	721.1	30.44	772.7	23.5	4.7	73	n.	8	3.0	0	0.0

DE
NOE, ET ARCA
SACRA RELECTIO.

A VCTORE M A-
gistro Fr. Iacobo de Caceres, Or-
dinis D. Hieronymi, & in Colle-
gio S. Mariae de Guadalupe, apud
Salmanticam, vespertina Ca-
thedra Theologia mo-
deratore.

SANCTISSIMO SACRA-
MENTO DICATA.

CVM LICENTIA.

Salmanticæ, apud Hyacinthum Tabernier,
Typographum Vniuersitatis.

Anno 1635.

Los reliquios puden
juntar en la para puden
clorin, qd la Sabin d
algun m. lo en los
candros.

3

*Facultas R.P. Generalis, Or-
dinis D. Hieronymi.*

EGO Magister, Fr. Martinus de la
Vera, Generalis Ordinis D.P.N.
Hieronymi, & Prior Conventus
Regij, sancti Bartholomæi de Lupia-
na facultatem concedo, fratri Iaco-
bo de Caceres, Lectori sanctæ Theolo-
giæ, in Collegio Deiparæ de Guadalu-
pe, Salmanticæ typis mandandi rele-
ctionem de Noe, & Arca. In huius con-
cessionis fidem, has litteras manu mea
scriptas, & officij mei sigillo munitas de-
di. In sancti Bartholomæi Conyentu,
10. Iulij. 1635.

*Fr. Martinus de la Vera.
Prior Generalis.*

*Secret. Fr. Ildephonsus
à Trinitate.*

IBELLVM Hunc
de mādato D.D. Mar-
tini del Castillo: Ar-
chidiaconi Metimnē-
sis, atque in san cta Sal-
mantina Ecclesia Ca-
nonici, & sede vacante

Generalis Vicarij, vidi, perlegi, & iterū
legi: libellum dixi? oscitāter sanē: Biblio-
thecam dicam: & eius nō implebo mag-
nitudinem: etiam minuo sculturam, læ-
do venustatem. Ingens arca est: relectio
quidem de Noe, & arca: brevior ista: ex-
tensior illa, sed breuitate continer, quod
illa extensione non ambit. Multæ sunt
parvi corporis, quæ res magnas ante ce-
llunt. Testentur gemmæ, lapilli loquan-
tur. Quid enim minutiūs Carbunculo?
Quid brevius Adamante? Quid Iacinto
magis pusillum? & nihil tam præciosius,
nobiliusve reperitur. Instar Carbunculi
hanc relectionē video, parva mole, sed
virtute gravis: sensum pandit litteræ, in
tenebris lux orta est nobis, nobilior est
Ada-

Adamante: nam Anagogica eius expositio, plus fulget vt Sol, non satis: cui assistent firmitas, & profunditas. Cœlestes globos in Iacinti colore vidimus cœlestia nobis correctis moribus, per eam desideramus. Omne id amplectitur hæc relectio consummata in brevi explevit mysteria multa: licebit ergo (Iudebat olim Poeta de Tideo loquens) eius verba ad hunc laborem aptare.

Vtilior Tideus, qui si quid credis Homero,

Ingenio pugnax. Corpore parvus erat.

Quis nā illius author? Magister Iacobus à Caceres Hieronymianæ familiæ alumnus, Hieronymi filius in omnibus imitator, ubique notus semper venerandus: beneficium mihi debebis mi lector: tollo ei larvam, & systema sacrum: quod hisce diebus vidimus de Benedictionibus Patriarcharum nobis ipse elaboravit: nomen subticuit, vt non plus eruditionis: quam modestiæ monstraret. Supra hominem illum sentis: tecum sentio: & non patietur nos excessisse Seneca: de Quin

to Sextio plura dixit, de quibus hæc tantum nostro Iacobo vindicabo: *Quantum dii boni in illo vigoris est? quantum animi id hoc non in omnibus Philosophis invenies: quorundam scripta: clarum habens tantum nomen: cetera exanguia sunt: instituunt. Disputant. Cabillantur: non faciunt animum, quia non habent. Cum legeris Iacobum: dices. vivit, viget, liber est, supra hominem est, dimittit me plenum ingentis fiducia. Certe ergo, plusquam dignam hanc relectionem, ut typis mandetur: nihil enim, neque ex parte fidei dogmatibus pugnat, stylo gravis, varietate pulchra nec essitate utilis, & sacrarum litterarum studiosis, & concionatoribus. In nostro Collegio sanctissimi Patris Norberti, Canonorum regularium Præmostrensiū. Salmanticæ XIII. Kalend. Augusti. Anno Domini, M.DC.XXXV.*

*Magister Ioannes
à Casa Sala.*

NOS Los Provisores de la Ciudad, y Obispado de Salamanca, sede Episcopali vacante, &c. Por la presente damos licencia à qualquier Impressor de Libros, de esta Ciudad, para que pueda imprimir, vn libro intitulado, *Relectio sacra, de Noe, & Arca*, compuesto por el Padre Maestro fray Iacobo de Vlloa, y Gaceres, Cathedratico de Visperas de Sagrada Theologia, en el Colegio de nuestra Señora de Guadalupe, de la Ordē de san Geronimo de la ciudad Salamāca, cūpliendo cō las pragmaticas, y ordenamientos Reales, q̄ hablan en razon de lo susodicho, y lo puedan hazer, sin por ello incurrir en pena alguna. En Salamanca à 23. de Iulio de 1635. años.

El Lic. D. Martin
del Castillo.

Por mandado de los Señores Provisores,
Fausto de Vlloa.

SANTISSIMO SACRAMENTO.

VM Hoc de Noe, & arca medita-
mentum, cui ad adscriben-
dum, quibus pijs conatibus
præfidendum, cui securiori tu-
tellæ committendum foelici
eventu, læta, & hilariter, forte,
captato iucundiori fructu expenderem, ve-
hementer ambirem, vrgentius exoptarem.
Adest iteratû Christi, D. sub speciebus panis
triticei, & vini de vite realiter existētis patro-
cinium, adest his humilibus lucubrationibus
ex voto oblati, ex debito persolutis Maiesta-
tis summæ sapientiæ, velatæ accidentium pu-
rissima nube imploratio. Opportune sanè
meus conceptus Eucharistico Sacramento
destinatur, audeo eius opem sollicitare, & fa-
vorem implorare. Nonne ille animus omni-
bus fortunæ tempestatibus altior, in hoc re-
rum nubilo serenus, in invidentium vndique
exorientium motu placidus, qui huic inefa-
bilis mysterio præfidit? Quo timore percellen-
dus, qui ita tutatus incedit? prorsus, quemad-

mo-

modum mons Olympus summa sui parte tempestatibus inaccessus, inanem earum circumlatera sua fremitum contemnit, ita ille qui spem sic locat, tumultum circa se frementium minas securus aspiciet, & turbines in se incur-santes divina quadam excipit tranquillitate. Securus igitur te Sacramentum sanctissimum interpello, Maieitati tuæ do, dico, cōsecro perpetuum beneficiorū in me liberalitate tua profusorum monumentum. Ea non numero, quia numerum vincunt, nec summam perstringo, nequid de eorum amplitudine, ac magnificentia deteram, accipe solito affectu, hoc qualecumque non tam gratitudinis pignus, quam testimonium palam fatentis, se Maieitati tuæ sacrosanctæ tantum debere. In te misericordia finire nesciens agnoscitur, thesauri quibus, ditescunt homines in te absconditi, cœlestes divitiæ, divinarum gratiarum charismata in te continentur, nec avarè, & constagnatè, imò liberrime misselis hominum cordibus exhibentur, quàm largiter, quàm profusse. Testetur perbella meditatio D. Ennodij, hisce verbis: *Largis meatibus cœlestium hic munerum vnda procurrit, transeunt haurientis ambitum, quæ hic à Christo veniunt fluentia donorum, in eo sola vena, quæ maciem nescit, defectus abiurat, tantum cursi-*

bus suis suggerens, quantum meretur pectus sitientis accipere. Regium schema, nobile stygma cōdecorans Ecclesiā, quibus tota pulchrescit, mire exaltatur percipitur: expēdit hoc limpidissima P. Hieronymi excogitatio in illud, Cantic. 2. Introduxit me rex in cellā vinariā, non mihi vacuum videtur eum potuisset dicere sponsa, introduxit me sponsus aut frater meus, aut aliquid huiusmodi, nunc quia in cubiculum dictura erat, Regis dixerit cubiculum, nec aliud nomen possuerit, propterea arbitror in his Christum Regem nominatum fuisse, ut hoc nomine ostenderetur prae dives eius cubiculum utpote Regium, multisq; opibus refertum. Omnigena vbertas, gratia, sanctitas fontis de more novos, semper latices reparturiens, vividus potus, & cibus humana corda explere potens conceditur, nec guttatim, nec frustulatim, cum totus Christus comedendus patetur. Nonne aptate discrimen inter agnum typicum, & verum umbris veteribus effigiatum Dionysius ad invenit explicans, illud Ioannis 20. Os non comminuetis ex eo, atqui prohibebatur illis, hoc nempe ossium confractio, ut ne toto irrationali vesci eis permitteretur, at verò qui se ipsum exinanivit Christus, habens in se caput Patrem, fecit potentiam in brachio suo, & exaltavit humiles, ut in eis capi posset altissimus, & habi-

zare in nobis propter suam, qua nos dilexit benignitatem, & bonitatem. Largitas Christi divina, & mirandus amor integre, nec divisim carnem suam communicare intendit, id præfiguratum fuisse in tunica indemitatem conferuante illæsa, impartita, integra remanente inter carificum manus, exterioribus Domini vestibus dissectis, asserit, Cyril. Alex. In quatuor partes vestimenta sunt divisa, tunica solum indivisa remansit, in singulos enim transiens unigenitus Patris sanctificans per carnem suam homines, impartibiliter, & integre in omnibus est, cum unus ubique in omnibus sit. Hinc excogitato adhæret melleum Ambrosij eloquium: in illud Genes. 18. Tullit inde vitulum tenerimum, & optimum, deditque puro Meriso tener, quia non dura cervice, sed molle legis iugum agnovit, Crucis patibulum non recusavit, merito tener de cuius capite, & pedibus, & intestinis, nihil est relictum, & os non est contritum ab eo, sed totus epulantium cibo cessit. Subdit Paschas, lib. de corp. & sang. Christi, cap. 17. Dum communicas dilata os tuum sinum tuum, conscientiam tuam, non quantum mica exhibet, sed quantum fides capit. Plenissima liberalitatis viscera, hoc divino convivio agnoscit, Petrus Cellensis, Abbas, lib. de panib. cap. 2. Hæc mensa plena visceribus

*bus largitatis, charismatibus repleta gratia, eden-
tium penetralia implet, appetitum residentium sa-
tiat. Nec minus appositè Chrys. Ex hac men-
sa spiritualium omnium semper fons emanat bono-
rum. At quæ bona? Quæ in vitam æternam
profiliunt, Olympiodorus. Qui manducat car-
nem filij hominis, & bibit eius sanguinem, futura fæ-
licitatis pignus, & aliquam eius fruitionem accipit.
Advolat in cœlestia homo, & è sepulchro mor-
talitatis renatus serpentis venenati contrito
capite aquilinos præpetes volatus imitatus in
divina conscendit: audi Anastasium Synai-
tam, in Examer. lib. 7. Hæ sunt volueres, quæ ra-
pientur innubilus ob viam Christo, de quibus dice-
bat. Vbi fuerit corpus congregabuntur aquila.
Nonnè divinum, quòd solum divinæ manus
possunt religiose, condigne tractare? Procul
absistat (ait Cellens.) Creatura omnis ab hac ad-
ministratone, bestia quæ tetigerit montem lapida-
bitur, manus subtrahat Seraphin, quia manus hu-
iusmodi manum aliam non admittit, quam solius
Dei. Nitiditatem, pulchritudinem affert divi-
nam, Paschasius: Pulchrum est Christi corpus ex
quo, iam speciosi facti amplius pulchrescimus, cando
re lili, & rubore sanguinis in hoc mysterio decoran-
di Adidem idem Paschasius. Non nisi electorum
est cibus, ex quo bonum salutis nostra, & pulchritu-*

do decoris praeatur. Opimitatem coelestem adducit, ut inquit Tertul. Caro corpore, & sanguine Christi vescitur, ut anima Deo saginetur. Immortalitatem exhibet, Chrysostomus: Ad hoc nos inducu sacrificium illud formidandum, & admirabile, quo iubetur nobis, ut aquila in hac vita facti ad caelum evoleamus, vel potius super caelum, ubi eius cadaver est, ibi aquila sint, aquilas autem appellat, ut ostendat ad alta debere eos contendere, qui ad hoc corpus accedunt, & nihil cum terra debere eis esse commune, neque ad inferiora, trahi, & reperere, sed ad superna semper volare, & solem iustitiae intueri, satietatem praebet, Augustinus in illud, Psalm. 33. Quoniam apud te est fons vitae, & in lumine tuo videbimus lumen. Hic aliud est fons, aliud lumen, ibi non ita, quia ibi quod lumen est, fons est, fons qui satiat sitientes, illuminat caecos, quo lumine non fatigaboris, fonte illo satiaberis, nec sitiens eris. Abundantiam incredibilem offert, uti meditatur Gaudentius, tract. 6. Promissionis terra est Christi caro, cuius ubertate credentium corda pinguescunt immarcescibilis letitia obtinetur. Paschasius: In isto agro de quo Isaac. Gen. 27. Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, corporis Christi thesaurus absconditus, vernat floribus immarcescilibus, & redolet suavitate odoris, quem qui invenit homo, vadit, & emit, agrum illi,

cuius plenitudine degustata lucem inmortalem, gaudium nunquam marcescens haurimus, Anselmus: Terra qua in gremio suo corpus Domini confovit, tota erit ut Paradisus, & qua sanguini Christi est irrigata, odoriferis floribus, violis immarcescibilibus, aeternis gaudijs erit decorata. Mortem ablegat, Paschasius, lib. de corp. & sang. cap. 19. Generaliter homines cibum. & potum per maximè appetunt, ut non esuriant, neque sitiant, neque moriantur, hoc utique communis iste non praestat cibus, nec potus, sed caro Christi, & sanguis, qui immortalitatem infert immortales nos facit, procul mortē averrens, & incorruptibiles facit, ideo verè cibus, & potus nominatur. Vivificam benedictionem impetramus ex Eucharistiæ participatione: audi Cyrillum, lib. 7. de adoratione in spiritu: Postquam liberos nos fecit, adiecit se ipsum viaticum, tanquam vltima omnis macula expers, & ovis pro nobis mactata, concedens, ut vivificam benedictionem participaremus, carnem eius sapientiam, & sanguinem participando. Igitur opusculum hoc lucem compectare ambiens Maiestati tuæ, ò venerabile altaris Sacramentum inscribo, eius humilitatem grātē placidè intueri, tuo quippe tutelari patrociniō sacratissimo addicitur, & consecratur.

LECTORI.

T Encomiū præfenti inſtituto ap-
 poſite aptandum tangenda potius,
 quam exponenda, eius dignitate,
 vtilitate, ac ſuauitate, delibem, ini-
 tium ducendum à dignitate, nobilitate, præ-
 ſtantia, quæ hiſce myſterijs, velata attendun-
 tur percenſui. Hiſ in publicum edicendis elab-
 orarunt ſanctorum Patrum meditata, præ
 alijs luminaribus gratius, id quod obtulit D.
 Ambroſij melleum eloquium ſpeciatiſſime lucu-
 brationi, de Noë, & Arca intēti. Nonnè de Be-
 nedictionibus Patriarcharum ſyſtema, eius do-
 ctrinæ adhæreſcens, lucem placidam, & gra-
 tiſſimam expertum? Vtinam quæ hiſ lucubra-
 tionibus ſummatim expenſis diuinæ gloriæ,
 & publici boni acceſſioni ſubſerviant. Si con-
 cinnitatem verborum, ſtyli lepiditatem, ex-
 quiſitas animadverſiones in eis proſpectare
 ambis, ſanè nihil horum reperiēs, prodeunt
 quippè non cynico, ſed gravi, non theatri-
 ſed honeſto habitu, morum compoſitioni ma-
 giſ, quàm orationis ſuoco placitura, quamquā
 nec hoc quidem penſi habent, vt placeant, dū
 proſint, præderunt ſi voluntati meæ, quæ ſin-
 cera, ac recta eſt obſecundes, & auram benigni-
 ta-

tatis tuæ libens adspires, donū quidem haud
 magnum pe^{re} se, sed quod pondus ab animo
 meo accipe, non pretium quo me semel exol-
 vam, sed pignus, quo æternū obstringā, au-
 di pulchrescentia eloquentiæ vi Hildeberti
 verba, Epistol. 16. *Quod si nec pondere, nec inge-
 nio placet hoc artificis manus, non aliter tamen il-
 lud amplectere, quam superi, vel thura, vel pinguis
 libamina victimarum, illi quidem non hostiam, sed
 effectum, eorumq; gratiam devotio, non imensa, pro-
 meretur. purus, & integer animus eos, quocumque
 vult, inclinat, nec minus quadrante, quam talento
 cælestem misigat indignationem.* Clementia tua
 recreatus animus sublimiora affectabit, & su-
 pra se exurgens faventia, & benignitate tua
 placide adspirata altiora, & copiosiora medita-
 bitur, tu boni consule, & istud nostri obsequij
 specimen benevole prospecta.

PRÆLOQVIVM

SACRVM.

VT Nostri Patriarchæ actis,
& gestis aptior elucidatio exhibeatur præfigenda, Gen. lib. per 5. capita prius oportet, capiti 1. 2. 3. 4. ipsius libri litteralem expositionem summam adhibere, quæ veluti Isagogicâ rationem nostro præsentî instituto gratam, & accomodam afferet, & Prolegomenonis instar ad plenioris intelligentiam nos ducet.

Libri Genesis primi inter libros Pentateuchi (Pentateuchus est Chronicon mundi texit historiam eius, & chronologiam, gesta Patriarcharum, rerum exortum, dissectus in 5. libros nempe Genesim, Exodum, Leviticum, Numeros, Deuteronomium. Genesis enarrat mundi creationem, Patriarcharum res gestas ab Adamo, ad Iosephi obitum, commemorat heroica facinora, maximè Noe, Abrahæ, Isaac, Iacobi, & Iosephi, initio creatione hominis, 6. die, lapsu, & post eiectionem propagatione re

cenſitis. Exodus deſcribit egreſſum Hæbreorum, è ſervitute Ægyptiaca verſus Chanaanitidem terram promiſſam filiorum Iacobi mortem, oppreſſionem Iſraelitarum ab Ægyptijs, duram captivitatem, Moſis nativitatem, 10. plagas, ex Ægypto liberationem, tranſitum per mare rubrum, hoſtibus in eo merſis, manna cæleſte, in deſerto aquarum copiam, Amalec cædem, legem in Sinai, ad orationem vituli, tabulas legis confractas, trucidatos idololatrias, fabricam tabernaculi, eius ſuppelleſtilē. Leviticus agit de Levitarum functionibus, de ſacrificijs, de perſonis offerentibus. Numerus cenſum habet, & numerationem Hebræorū, peregrinationis hiftoriam per deſertum, & acta ab eis per 39. annos. Deuteronomium vocatur legis iteratio, & repetitio) Moſes eſt auctor. (Moſes totum Pentateuchum ſcripſit exceptis extremis Deuteronomij verſibus) eū ſcripſit divino iuſſu, poſt egreſſum Hæbreorum ex Ægypto cum ipſe in ſolitudine (ita ſentiunt Euseb. Toſtatus, Veda, Theodor.) quaſi dux, Pontifex, Propheta, Doct̃or, & Legiſlaror verſaretur ad inſtructionem populi, vt ex creatione, & conſervatione Deum agnoſcerent, colerent, diligerent, & in idololatrias, & inanum gentium deorū cultū non elabe-

berentur. Hic liber Hæbraico more à prima voce Beresith inscribitur (idest in principio) Græce, & Latine Genesis, eo quod natales mūdi, & hominis per censeat. Pererius in 4. parte eum dissecat, 1. complectitur gesta, ab Adamo ad diluvium 2. gesta à Noe, & diluvio ad Abraham, 3. gesta Abraham ad eius obitum 4. gesta Isaac, Iacobi, & Iosephi, & in Iosephi morte finitur. In hunc lib. scripsere, P. meus Hier. (ipse Ecclesiæ Doctor Maximus) August. Origen. Theodor. Procop. Chrysost. Ambr. Basil. Cyrill. Eucher. Rupert. Albinus, Iunilius, Anastasius Sinaita, D. Thom. Lyra, Hugo, Dionys. Carthus. Toftatus, Raban. Oleaster, Hamerius, Caponius, Ferus, Honcala, Pererius, Delrius, Cornelius à la pìde, Tiri-nus, Gordonus, Menochius. Chronoloxim in totum Genesim, interpretationem, cap. 49. (adiuncto systemate de ponderibus, & mensuris systemati de Benedictionibus Patriarcharum, & adiuncto etiam vtilissimo Isagogico systemate in omnes sacræ Scripturæ libros) elaboravi, me que inscio de Benedictionibus Patriarcharum systema (proprio meo occultato nomine) luci (vtinam foelici) est commissum. Si aura benignitatis his meditentis adspiretur, divinæ opis tutela præficiens am-

plissima commentaria in 4. Prophetas Maiores, & 12. Minores. In totum Pentateuchum, in Epistolam ad Hebræos, in visiones veteris, & novi testamenti, in apparitiones divinas in vtraque lege, verissimum Chronicon à condito orbe ad nostra sæcula, historiolo xim sacrâ, adhærescens sanctorum Patrum doctrinæ, & præsertim P. mei Hier. vestigijs lubens in publicum proferam.

Genes. cap. 1. Synopsis.

CREATIO Mundi, & sex dierum opus hoc cap. describitur, nempe 1. die cælum, terra, lux fiunt, 2. firmamentum, 3. mare, & arida cum herbis, & plantis. 4. Sol, Luna, stellæ, 5. pisces, & aves, 6. iumenta, reptitia, bestia, homo qui conditis rebus præficitur. Deus benedicit à se creatis.

Verf. 1. *In principio creavit Deus cælum, & terram*, ita expone, *in principio*, Basil. Ambros. Aug. in Filio Æterno, Æternus Pater omnia creavit. Præterea Basil. Ambr. Aug. Concil. Lateran. *in principio*, initio temporis, & mundi, quando cum mundo tempus cepit, Deus cœ-
lum,

lum, & terram creavit in primo temporis momento, in primo mundi instanti. Aug. *in principio*, ante omnia, ita ut nihil Deus crearet prius. Tertul. *in principio*, in principatu, in potentia Regia. Aquila, *in principio*, summam, Basil. Ambr. *in principio*, in momento, Procop. Ambr. Veda, *in principio*, ut res præstantiores.

Creavit, produxit ex nihilo, ex nulla præexistente materia per suam solam virtutem, iuxta exemplar ab æterno conceptum in sua mente sola sua voluntate, & bonitate, quam communicare ad extra libere voluit ea ratione, quæ sibi ipsi placuit, *creavit*, iubendo fiat cælum, & terra, Moses non dicit hîc fiat cælum, & terra, quia per hoc evinceretur Deus, etiam materiæ fuisse creatorem. Item quia nō dum erat aliquid, cui præceptum fieret. Præterea, quia cum Deus Filius sit ipsum Dei Patris Verbum, & rerum conditarum principium suum perfluum, & ineptum esset dicere, *in principio dixit Deus*. Denique Moses utitur verbo, *creavit*, & non verbo, *dixit*, Ne Iudæi rudes, ex verbo, *fiat*, conciperent materiam præviam, ex qua produxerit Deus, cælum, & terram. Sic Rupert.

Deus, Hebr. *Elohim*, quod deducitur, ab *el*, fortis, & *Ala*, iuravit, obligavit, astrinxit.

Deus Elohim vocatur, qui creator, iudex, inspector, universorum, vindex, *Elohim* (iudices) Deus qui creavit, conservavit, rexit, ipse iudicabit. *Elohim*, maiestatem Dei, sapientiam, intelligentiam, prudentiam, quibus mundum condidit exprimit, idearum, & perfectionem multitudinem, quæ in Deo sunt designat, Deus ante Moſem Elohim appellabatur. Adamus, & Eva Deum Elohim vocarunt, & ſerpens cum dixit, *cur præcepit vobis Deus?* Hebr. *Elohim*. (*Iehova*, nomen Moſi revelavit) *Elohim*, pluralis eſt numeri (ſingulare, *Eloah*) ſiquidem Hebræi res magnas plurali numero compellare ſolent. *Elohim* plurimam, ſummam, immenſam Dei fortitudinem, & potentiam creandi, gubernandi, & iudicandi, ſignificat, *Elohim*, plurale perſonarum divinarum pluralitatem innuit. Vnitas eſſentiæ in Deo, per verbum ſingulare, *bara*, creavit, (ita docent Lyran. Burgenſ. Eugubin. Galatin) Deus mundum produxit, ut homini præpararet regiam domum, & ut ei exhiberet theatrum rerum omnium, & voluptatum paraduſum, & ut ei librum offerret, quo legeret magnalia Dei. Cauſa materialis creationis rerum eſt nihil, formalis, forma cœli, & terræ, efficiens Deus, finalis bonum noſtrum, in bonum divinum referendū.

Cælum, empyreum, sedem beatorum decor omni suo exornatum, & perfectum, ad quod inhabitandum Angeli, & homines producti. Cælum i. die creatum non est aliud quam hoc, ita Theodor. Clem. Rem. Alcuin. Raban. Philo, Lyran. Hilar. Iunil. Theophilus Antioch. Bonav. Hugo Viêt. Bruno, Ansel. Veda, Tostatus, Strabo, Cathar. Guillel. Paris. Alex. Aléf. Molina.

Et terram, nempè terræ globus cum abyſſo, idest aquarum mole terræ infusa, & superfus, seſeque, vsque ad empyreum porrigente. Primo omnium, empyreum creatum, terra, & abyſſus, nempè aquarum moles ab empyreo, vsque ad terrā omnia occupans, ex qua abyſſo, siue aqua partim extenuata, partim densata, & solidata alij cœli sunt creati, siue firmitamentum die 2. & astra omnia die 4. ita Clem. Rom. Basil. Veda, Molina (Materiam cœlorum, & sublunarium esse eiusdem speciei, eamque corruptibilem, cœlos, & sublunaria ex eadem aquarum abyſſo facta docuere, Clem. Rom. Cyrill. Alex. & Cyrill. Hierosol. Theodor. Acacius, Severian. Hippolytus, Molina) at quando Angeli creati? quod ante mundum dixerunt Orig. Hilar. Ambr. Nazianz. Basil. alij vt Acacius, & Gennadius quod post mun-

dam. Cæterum respondeo cum Aug. Greg. Ruperto, Veda, Magistro, Concil. Later. sub Innocentio 3. simul cum mundo in principio temporis esse creatos in empyreo, vti eius ciues, & incolas. Creationis eorum Moyses non meminit, quippè scribebat Iudæis rudibus, & ad idololatriam pronis, qui facile Angelos pro dijs venerarentur, eorum creationem innuit, cap. 2. vers. 1.

Vers. 2. *Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebra erant super faciem abyssi, & Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Terra erat solitudo, sive inane, & vacuum, erat vacua hominibus, iumentis, plantis, animalibus, seminibus, gramine, luce, decore, fluminibus, fontibus, montibus, vallibus, campis, collibus, & mineralibus, vertunt. 70. *invisibilis, incomposita, Onkelos, erat desolata, Symmachus, otiosa, indigesta, Theodotion, inane, nihilum, Aquila, vanitas.* Cur Deus die 1. creans cœlum, & terram non plene exornavit? quæsitum diluo cum Ambr. ne si omnia à principio perfectæ legerentur increata putarentur. Item vt nos ad imitationem divini operis inoperando, & proficiendo ordinem servaremus: præterea vt discamus res omnes à Deo pendere, tam quoad inchoationem, quàm quoad exornationem, & perfectionem, & quod
Deus

Deus cuiusque rei (excepto peccato) est auctor, Præterea, quia natura (cuius Deus est conditor) ab imperfectis ad perfecta procedit. denique, quia sic Deus voluit.

Ei tenebrae erant super faciem abyssi. Nempè super aquas, & molem aquarum, quæ quasi abyssus operiebat terram, seseque, usque ad empyreum porrigebat, prius quam lux fieret obscuritas, & caligo omnia occupabat, terra tã interior, quàm exterior obscura, decolor, caliginosa, tam extima, quàm intima eius superficies, nihil habebat lucis. *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Nimirum ventus à Deo excitatus, ita Hebræi, Theodor. Tertul. vel (uti censent P. Hier. Athan. Basil.) Spiritus Sanctus, tertia persona sanctissimæ Trinitatis, procedens à Patre, & Filio, super vehebatur aquis (ait Tertul.) non loco, aut motu, sed superante omnia, ac præcellente potentia, quo pacto (inquit Aug.) voluntas, & idæa artificis rebus fabricandis superfertur. Hac voluntate, & potentia sua divina cum aura calida, quam à se spargebat, aquis quasi incubabat Spiritus Sanctus, ipsisque indebat vim prolificam, ut ex aquis producerentur reptilia, volatilia, pisces, germina, coeli, vel Spiritus Sanctus (uti exponunt P. Hier. Diodorus, Basilus) super fere-

batur instar volucrum, dum super ova, & pullos, quasi pendula leniter agitatione alarum se librant, motitant, & volitant, ijsque deinde incubant, calorē aspirant, fovēt, & animant. Allegor. (ait P. Hier) Spiritus Sanctus, quasi incubans aquis baptismi.

Verf. 3. *Dixitq. Deus fiat lux, & facta est lux.* Post creatum cœlum, terram, abyssum durante, 1. die dixit Æternus Pater, suo Filio Verbo suo. Vel Deus, id est sancta Trinitas, dixit verbo mentis essentiali, & communibus personis, voluit, decrevit, imperavit efficaciter, & imperando re ipsa lucem effecit, quæ est qualitas nobilissima, lætissima, efficacissima, potentissima, sine qua res invisibiles essent Hanc lucem vult Catharinus fuisse solem lucidissimum, Basil. Theodor. Nazianz. solam lucis qualitatem, sine subiecto fuisse productâ. Hugo, Veda, D. Thom. Abul. Lyran. Magist. Bonav. putat hanc lucem fuisse corpus lucidum, sive cœli, aut abyssi lucidam partem, quæ in speciem circuli, aut columnæ conformata præfulserit mundo, quæque fuerit instar materiæ ex qua postmodum in partes distincta, aut divisa, adaucta, & veluti fabricata in igneos globos fuerint facti, Sol, Luna, Stellæ, (D Thom. & Perer. inquiunt hanc lucem fuisse ipsum Solem,

lem, adhuc imperfectum, & informem. Alij plures oppositū probabilissimè tenent) Deus lucem hanc producturus (nec intervenit hinc creatio, sedeductio) ex aquis abyssi condensavit instar crystalli corpus aliquod orbiculare, ipsique indidit hanc lucem, hoc lucidum corpus, i. mundi triduo, ante quam die 4. Sol produceretur à S. Angelo ex Oriente in Occidentem est motum, & sicut Sol 24. horis, ut rûque coeli emispherium circumgyrabat, & illuminabat vniformiter, difformiter. & primos 3. dies mundi suo motu descripsit, & distinxit.

Vers. 4. *Et vidit Deus lucem, quod esset bona, & divisit lucem à tenebris* Inducitur hic Deus veluti humano more, quā artifex, qui per actio opere ipsum contemplatur, videtque esse pulchrum, & elegans, vel *vidit*. Id est (exponit P. Hier.) videre, & cognoscere nos fecit, *bona*, designatur omne bonum, commodum utile, iucundum, lux orbi vtilissima, iucundissima, *divisit lucem à tenebris*. Deus fecit, ut post creatā à se lucem, succederent tenebræ, & nox. *Divisit loco*: nam dum hinc est dies, & lux, apud Antipodes est nox, & tenebræ. Tempore, quia in eodem emispherio vicissim, ac diverso tempore, sibi succedunt lux, & tenebræ, nox, & dies, causa, quia alia est causa lucis, nempe corpus lu-

lucidum, alia tenebrarum, nempe opacum corpus. Infernus, i. die productus in centro terræ locus reprobis Angelis destinatus per tenebras designatis, vt carcer, & eculeus cum igne, & sulphure in quem sunt detrussi, remanentibus in Empyreo Angelis bonis significatis per lucem.

Verf. 5. *Appellauitq; diem lucem, & tenebras noctem, factum q; est vespere, & mane dies unus.* Deus fecit, vt lux pro toto tempore, quo illustrat emispherium diem faceret, & tenebræ noctem, ita vt (annotat Aug.) ab hominibus hæc lux posset dies vocari, tenebræ nox. Cælum, & terra i. die sunt creata. Primò quasi manè mūdus fuit creatus, tuncque fuere tenebræ in orbe, & abyſſo, quo toto tempore Spiritus Sāctus super aquas ferebatur, deinde paulo post 6. horas sub meridiem (tenebræ æquē, ac lux primum diem occuparunt, & diuiserunt) lux fuit creata in medio cœli, vel totius abyſſi, quæ 6. horarum spaciū peracto, quibus à medio cœli declinavit ad occasum, effecit vespere, quasi sui terminum, taliter vt tam tenebræ, quàm lux simul iuncta durarint, non amplius quàm 12. horas. Lux perfecta est creata in meridie, inde secuta est nox pariter 12. horarum, cuius terminus est mane. Moſes hîc diē

&

& noctem per sui terminum appellat vespere,
& mane. Curriculo diei (Hoc horarum 12.)
iam decurso per succedentem vespem, & per
acto quoque spatio (horarum 12.) per succe-
dens illi mane completus est, 1. dies horarum
24. *dies unus*: nempe primus (dies Dominicus
fuit 1. dies mundi) septimus dies ab isto fuit
Sabbatum. Non omnia vno die sunt creata,
quare illud, Eccles. 18. vers. 1. *Qui vivit in ster-*
nium creavit omnia simul. Ita cum P. Hieron. ex-
pono vocem, *simul*, referendam esse non ad
creavit, sed ad *omnia*. Deus creavit omnia si-
mul, id est omnia pariter, nullo excepto, nihil
est, nihil existit, quod non creaverit Deus. Un-
de simplex, & historica Moysis narratio hos 7.
dies veros, & distinctos dies fuisse.

Vers. 6. *Dixit quoque Deus, fiat firmamentum*
in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis,
vers. 7. *Et fecit Deus firmamentum, divisitq; aquas*
que erant sub firmamento, ab his que erant super
firmamentum, & factum est ista. Firmamentum
est coelum stellatum, omnesque orbes coeles-
tes illi vicini, tam inferiores, quam superiores,
usque ad empyreum, complectitur etiam aerem
vicinum a coelo in terram expansam, & suo
loco quasi firmatum, ignem etiam elementa-
lem supra aerem existentem. Deus format, &
dis.

disponit hîc aquarum abyssum, pars huius aquæ, vt materia transmutationi aptissima conuersa est, & consolidata in cælos, & aërem, pars crassior subtus firmamentum diuisa est in maria, & flumina. Supra cœlos omnes hos adeoque supra .i. mobile (firmamentum hæc omnia complectitur) proximè sub empyreo sunt veræ, & naturales aquæ: ita affirmat sacra Script. Daniel. 3. vers. 59. Psalm. 148. vers. 4. sentiunt Philo, Ioseph. Basil. Ambr. Procop. Theodor Chrysost. Rupert. Gennad. Severian. Hilar Veda, Iustin. Aug. Onkelus, Lipoman. Mol. inquit Theodor. Procop. esse ibi locatas ne, Sol, Luna, astra, vtpotè ignita, cœlum ex aquis, quasi congelatum dissoluant. Veda, quod ad temperandum calorem ortum ex vi, & motu siderum. Iustinus, quod ad depressendum firmamentum ne sursum feratur. Procop. ad hoc, vt Solis, & Lunæ radios reverbereat, eosque deorsum repellant ad terram. Oleaster, vt in diluvio Noe, per cataraclas emissæ obruerent terram. Dicendum has aquas collocasse Deum supra cœlos (cœli effecti ex his aquis) ad vniuersi ornatum, & vt matrix hæc cœlorum creationis index exstaret, quâ supra se ipsi aspicerent, & ad voluptatem sanctorum existentium in Empyreo, vt his aquis crysta-

crystallinis, & variegatis eorum oculos pascit, & etiam vt subservirent ætheri, qui est in Empyreo. (Empyreum non est solidum instar ferri, sed habet suum aërem. vel ætherem ornatissimum omni rerum specie, per quem beati omnia sentiunt, respirant, & moventur. Cur autem Moyses non dixit, *vidit Deus quod esset bonum?* Dico Mosem, 3. opera divinæ separationis Primum lucis à tenebris, 2. aquarum superarum ab inferis, 3. aquarum à terra unica, & ultima clausula esse complexū, vers. 10.

Verf. 8. *Vocavitq; Deus firmamentum, cælum, & factum est vespere, & mane dies secundus.* Cælum à celando, quod omnia celet dicitur, vel quasi cælatum (ait Ambr.) varijs stellis depictum firmamentum, dicitur quasi murus inter aquas superas, & inferas interiectus eas ad invicem dispescens, & coercens. Deus non fuit occupatus in hac firmamenti fabrica, nec in alijs deinceps, sed fecit ipsam subito in instanti, & eandem conservavit, per totū reliquum diem.

Verf. 9. *Dixit verò Deus, congregentur aque, quæ sub cælo sunt, in locum unum, & appareat arida. & factum est ita.* Alexander Piccolomineus, & Iulius Scaliger ostendunt aquam, quæ exterius apparet, multo minorem esse terræ. Chryf.

P. Hier. Damasc. Caiet. Perer. inquit, quod terra, & aqua vnum globum efficiunt, & non esse aquam terra altiore, & explicant illud, Psalm. 103. *Super montes stabunt aquae, id est, stabant.* Cum aquae amicerent, & tegerent totam terram, 1. & 2. mundi die, sed 3. die ad vocem Dei fugerant in vnum locum, tuncque Deus in terra fecit ascendere montes, alibi deprestit eam in valles, alibi planitiem, & campos reliquit, idque effecit ad rerum varietatem, & vt montibus continerentur mare, & flumina, & vt montes suas pluvias, & aquas distillando fecundarent campos, ipsosque protegerent ab aestu, & ventis.

Congregentur. Hoc 3. die sunt aquae congregatae, nam fecit Deus vt aqua dulcis fluminum, & fontium magna ex parte fieret densior, congestis, simul in eam exhalationibus terrestribus, & adustis, quibus mare fieret salsum, tum ne computresceret, tum vt nutrimentum haberet pro piscibus, tum vt facilius naves sustineret, Deus, 3. hoc die fecit mare salsum, illudque quotidie conservat, similium exhalationum additione, quae e terra vi Solis, & astrorum educuntur, & demittuntur in mare, hoc 3. die fecit Deus terram partim subsidere, partim asurgere. Vnde facti sunt montes, & valles, varij,

rij, etiam hiatus, & cavitates interra in quas quasi alveos mare se recepit, hoc 3. die fecit Deus omnes alveos maris, & fluminum, & segregavit in eos mare, & flumina. Hoc 3. die Deus fecit cavitates maximas sub terra, easque implevit maxima copia aquarum à pluribus vocata abyssus, vel barathrum, & per varios meatus coniungitur cum mari, putaturque esse matrix, & origo omnium fluminum, & montium, vtpotè quibus per venas quarum terra est plenissima impertitur aquam quasi sanguinem, ingentes illæ cavitates, sive voragine sub terra per cuniculos, quasi per venas per totam terram etiam altam, & montosam disperguntur, & certis locis terræ erumpunt in flumina, rivos, & fontes. Quod in homine est hepar, hoc est ista abyssus in terræ cavernis, ex hac abyssu prodiens aqua mixta cum pluvia tempore diluvij Noe totam terram sursum, omnesque montes altissimè oppleuit, & superavit. Hinc P. Hier. Ambr. Basil. inquit omnia flumina, omnesque aquarum confluxus Oceano tandem vniri, quin & mare Caspium, quod separatum omnino videtur vniri Oceano Arctico, ideoque salum esse ita Strabo, Ambr.

In locum unum, aquæ dicuntur congregatæ

In locum vnum, nempe in locum à terra separatum, vt terra fieret arida, & habitabilis, & etiam quia omnes aquæ vniuntur Oceano, & huic abyſſo quæ partim ſub terra eſt, partim contigua eſt ei in terra, quæ eſt ipſum mare, etenim vna eſt hæc abyſſus cui omnis aqua per venas ſubterraneas, quaſi fonti, & mammæ vnitur, inde quæ per venas ſpargitur in varia loca, Deus enim voluit aquas per varios alveos, & ſinus terræ immiſcere, tum vt ijs terra irrigaretur, & fœcundaretur, tum vt perflaretur ventis marinis ad fœcunditatem, & ſalubritatem, certè aquæ illæ, quæ initio terram operiebant non erant profundæ, ideò facile potuere recludi in Oceanum, & abyſſum iſtam profundam. Mare furens non tam littoribus, quibus pene æquale eſt, quàm Dei iuſſu, quaſi fræno, & tonitru coercetur, aliàs sæpe omnia perumperet, & obrueret. Hinc dicitur Deum mari terminum ſuum præfixiſſe quem transgredi non valeat, vbi tumentes fluctus ſuos contundat.

Appareat arida, quæ prius erat limpoſa, & aquis cooperta, *arida*, Hebr. *iabefa exſiccata, ſicca*, vt poſſet habitari, ſeri, fructus ferre. In terra aliquis humor dulcis māſit, vt ipſam frugiferam efficeret, & vt quaſi gluten iungeret
par-

partes distantes, ne fatiscerent, & à se invicem divellerentur. Deus irrigavit eam, per venas fontium, & fluviorum.

Verf. 10. Et vocavit Deus aridam, terram, congregationesq, aquarum appellavit maria, & vidit Deus, quod esset bonum. Prolepsis agnoscitur, quippè non 3. die, sed 6. cum efformavit Adamum, eique linguam Hebræam indidit, tunc Deus aridam vocavit, & ab Adamo vocari iussit Hebr. *erets*, terram, & congregationes aquarum, *iammim*, maria, *erets*, vel à radice, *raisats*, calcare, quod à iumentis, & hominibus calcetur, & habitetur. (Iunilius terrā à terendo dici vult) vel à radice, *rais*, concupivit: nam semper appetit fructum ferre, vel à radice, *ruts*, cucurrit, per antiphrasim, eo quod terra minimè currat, sed sit fixa, & immobilis. Maria dicuntur, *iammin*, ab aquarum multitudine, *hama*, sonare, strepere præturba, copia, & multitudine uti mar strepit, *hamon*, dicitur tumultus, strepitus, multitudo.

Verf. 11. Et ait germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram, & factum est ita. Germinet solum materiam ministrando non active producendo, etenim tunc Deus in 1. rerum

creatione se solo active, & efficaciter, idque subito produxit omnia germina, & plantas, easque (inquiunt D. Th. Abul. Perer.) iustæ, & perfectæ magnitudinis, cæterum iam terra concurrir, etiam effectivè ad germina, præsertim si sit imbuta semine, se ipsa autem, sine semine si irrigetur pluvia, & calefiat gramina producit, *facientem semen*, hanc iam terra producat, quæ possit semen ad speciei suæ propagationem facere, idest seminare, *lignum pomiferum*, arborem frugiferam, pro quolibet fructu arborum hinc pomum ponitur, *cuius semen in se metipso sit*, quod sibi simile gignendi vim habeat, per semen quod habet in se ipso, in suo vel fructu, vel folio, vel radice, vel ramis: quia plures plantæ non habent semen propriè dictum, uti patet in salice, gramine, at habent aliquid loco seminis, nempe in radicibus vim quandam propagativam, ut in arundine patet.

Verf. 12. *Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum, lignumq; faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam, & vidit Deus quod esset bonum.*
 Verf. 13. *Et factum est vespere, & mane dies tertius, 3. die terra non solum virtutem producendi plantas accepit, sed eo momento quo Deus iussit, actu omnes plantarum species (ita asserunt*

runt Ambr. Basil.) easque adultas, plures cum fructu maturo produxit. Pariter animalia, & homo die 6. sunt creata in perfecto robore, vigore, & magnitudine, 3. die paradísus plantatur, ornatus mira arborum pulchritudine, & varietate 3. die terra produxit herbas venenatas, item rosam cum spinis, ne pulchritudo orta ex varietate vniverso deesset, & etiam quia quæ sunt homini venenata alijs rebus prosunt, & sunt vtilia, & etiam, quia Deus ante peccatum Adæ per 6. dies creationis produxit omnino omnes rerum species, & vniversum perfectum effecit, nec post hos 6. dies vllam novam speciem creavit. Idẽ dicendũ de lupis, scorpijs, alijsq̃ue animalibus noxijs, ea nimirũ producta esse cũ alijs nõ noxijs, die 5. vt patet ex serpẽte qui tẽtavit, & seduxit Evã, ceterũ nihil horũ homini in innocẽtiam noceret, nã innocẽtia coniunctam habebat prudentiam vt caute tractaret rosas, ne in spinas impingeret. Item, ne irritaret lupos, & feras contra se, 3. die Deus terram perfectẽ formavit, & ornavit, in 3. die producta sunt marmora, metalla, mineralia, fossilia, venti. Censent plures Hebræi, Lyran. Abul. Oleast. Montan. mundum creatum fuisse in æstivnali æquinoctio. At sancti Patres adducti à Pererio, & Moli-

na, & Synodus Palæstina censent mundum
fuisse conditum in æquinoctio verno. Vide Pe-
rer. Mol. Corn. à lapide, Leonardum Marium.

Verf. 14. *Dixit autem Deus, fiant luminaria
in firmamento cœli, & dividant diem, ac noctem, &
sint in signa, & tempora, & dies, & annos.* Firma-
mentum hic non solum significat 8. cœlum,
sed etiam omnium orbium cœlestium expan-
sionem. Certum nec cœlos esse rationales, nec
astra. Astronomi docent stellas suo orbi esse
affixas, cum eoque moveri, & rotari, nempe
cum 8. cœlo, sive sidereo. Stellæ, & planetæ
omnes specie distinguuntur à suis orbibus, sive
cœlis, rursum stellæ à planetis, denique plane-
tæ ad invicem distinguuntur specie, (vide ci-
tatos auctores) dixi stellas à planetis differre
specie, nam verisimile est multas stellas esse
eiusdem speciei, nimirum illas quæ habent
eundem modum influendi in hæc inferiora,
nam quæ diversum differunt specie. Deus 4.
die partem vnam cœlorum rarefecit, vt con-
densaret aliam scilicet lucidam illam, quæ 1.
die est creata, & vocata lux, in eamque ita con-
densatam, expulsa cœlorum forma induxit
novam formam Solis, Lunæ, & Stellarum, pa-
riter ex aquis, die 2. firmamentū fecit, stellæ er-
go nō fore ex igne productæ. Nec astra fue-

re die 1. producta, & 4. die dotata luce, motu, & influendi virtute. Censet Molina, quod in Resurrectione Deus producet alium Solem, qui habeat aliam formam substantialem, & accidentalem septuplum lucis habiturū, quā hic noster, 4. die Deus planetarum orbes divisit in suas partes, seu circulos excentricos, concentricos, epycyclos. Sol hoc 4. die productus in principio Arietis, Luna in opposito Solis, nempe in principio Libræ, tunc erat plenilunium, Sol vnum hemispherium Luna alterum illuminabat. Ita Veda, Molina, Concil. Palæst. *luminaria*, Hebr. *meorot*, à radice, *hor*, lux, inde Ægyptij Solem, & annum appellarunt horū, de 4. primarijs partibus anni quæ sunt Ver, Autumnus, Æstas, Hyems, de die, hora, videntur Clavius, Voellus, ab Ægyptijs ad Græcos (Ægyptij acceperunt ab Hebræis) Mathesis, horarum ratio, & fabrica horologiorum, i. horologium (inquit Clavius) fuit Achaz patris Ezechia.

Dividunt diem, ac noctem. Diem, ac noctem discriminant, indicent hominibus præsertim vicem laboris, & quietis. Item dividant quoad situm, & quoad hemispherium, ut dum in vno est Sol, & dies, in altero sit nox, & Luna quæ præsit nocti, & sint insignia, non prognostica iu-

diciariæ Astrologiæ, sed Sol, & Luna sint in signa pronostica pluvix, serenitatis, gelu, ventorum, (serendi), plantandi, metendi, navigandi, vindemiandi, in signa dierum, mensium, annorum, & tempora, ver: æ statem, hyemem, autumnum, tempora sicca, calida, humida, procellosa, salubria, morbida, & dies, & annos, vt Sol, Luna, (inquiunt Baül. Theodor.) & stellæ sint indices dierum naturalium, artificialium, festorum, criticorum, forensium, & nundinarum. Annorum etiam lunarium, solarium, magnorum, criticorū. Vide Macrobi. Censorin. vers. 15. *Vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram, & factum est ita.*

Vers. 16. *Fecitq; Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt præffet diei, & luminare minus, vt præffet nocti, & stellas.* Vers. 17. *Et possuit eas in firmamento cœli, vt lucerent super terram.* Vers. 18. *Et præfessent diei, ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras, & vidit Deus, quod esset bonum.* Vers. 19. *Et factum est vespere, & mane, dies quartus.* Per duo luminaria magna, Solem, & Lunā intellige, eorum productio 4. die. Luna quamvis omnibus astris (excepto Mercurio) sit minor tamen, quia citissima est, & terræ vicinissima, videtur alijs esse maior, æque ac Sol. Item (inquiunt Chysf. Perer. Clavius) Luna maiori

ri pollet efficacia, & virtute agendi in hæc inferiora, quàm cæteræ stellæ. Terra (ait Clavius) in se continet Lunæ magnitudinem trigies novies, ita vt Luna solum sit 39. pars terræ, & stellæ, vt simul cum Luna præfint nocti, & illuminent ipsam. Mira (Astronomo doct.) altitudo, & magnitudo cœlestium orbium, & stellarum, taliter vt terra (ipsa mundi centrum) eorum respectu sit instar puncti.

Et stellæ. Sol in se continet totam quantitatem terræ centies, & sexagesies, à terra distat 4. millionibus milliariis, sive leucarum (millionem appello decies centena millia) & amplius, (omitto numerorum minutias) Sol 24. horis suum circulum peragens, vna hora percurrit 1140000. milliaria, hoc est vnum millionem, & cœtum quadraginta millia milliaria, quod tantumdem est, ac si terræ ambitum, & gyrum circumcurreret quinquages, & enim ambitus convexi cœli Solis cōtinet 27. milliones, & trecenta sexaginta millia milliaria, quæ si diuidas in 24. horas reperies dictum numerum. Terra ab 8. cœlo stellato distat 80. millionibus cū medio milliario. Spesitudo firmamenti, nempe 8. cœli est eadem, quanta distantia, ergo spissitudo, amplitudo cœli noni, & decimi, & si qui alij ijs sunt supe-

riores, præsertim Empirei? stella in æquinoctiali posita singulis horis conficit 42. milliones miliarium, & insuper 3. partē millionis, hoc est tantum, quantum eques 40. miliaria quotidie conficiens posset conficere annis 2904. & tantum quantum si quis vna hora bis milles obiret, & circumcurreret ambitum terræ, longe plus spatij conficit, ideoque longe velocius est, 9. cœlum, ac magis, 10. quod putatur esse, 1. mobile. Tempus tam velox, quā motus, 1. mobilis, longè velocius fertur quā sagitta, aut globus eiacularus æneo tormento. Etenim iste globus egeret 40. diebus ad hoc, vt obiret totum terræ ambitum, quem stella obit bis millies vna hora. Si lapis molaris inciperet cadere à convexu firmamenti versus terram opus haberet 90. annis, vt decideret, & attingeret terram, etiam si singulis horis caderet, & descenderet ad 200. miliaria, siquidem naturaliter non posset transmittere amplius spatij, divide 160. milliones (tot sunt à terra ad firmamenti convexum) in dies, & annos. Cuique horæ 200. miliaria designando, & sic se habere reperies. Nulla stella est in firmamento quæ non decies octies maior sit toto terræ globo. Stellæ (inquiunt Ptolomæus, Alphran.) dividendæ in 6. differentias magnitudinum.

num. Stellæ, 1. & 2. magnitudinis sunt numero 17. quarum quælibet maior est tota terra centies, & septies. Secundæ magnitudinis sunt numero 45. quarum quælibet maior est terra non agies. Tertiæ magnitudinis sunt 208. quarum quælibet maior est terra septuagesies, & bis. Quartæ magnitudinis sunt, 264. quarum quælibet maior est terra quinquagesies quater. Quintæ magnitudinis sunt, 217. quarum quælibet maior est terra trigesies quinquies. Sextæ magnitudinis, & infimæ, sunt 249. quarum quælibet maior est terra decies, & octies. Minor multo est proportio totius mundi intra concavum firmamenti contenti ad complexum empyrei, quàm sit globi terræ ad firmamentum. Si bis milleannis viveres, & quotidie directè in altum adscenderes ad centum milliaria, idque continuo, post bis mille annos nec dum pervenires ad firmamenti cōcavum. (bis mille annis hoc modo solum conficeres 73. milliones milliarium, hic autem sunt 80.) item post alios bis mille annos tantumdem quotidie ascendens non pervenires à concavo ad firmamenti convexum, tandem post quatuor & plura annorum millia tantumdem quotidie ascendens non pervenires à firmamēti convexo ad empyreū. Legēdus Christoph. Clavius.

Vers.

Vers. 20. Dixit etiam Deus, producant aqua
 reptile animæ viventis, & volatile super terram sub
 firmamento cœli. Vers. 21. Creavitq; Deus cete
 grandia, & omnem animam viventem, atque meta-
 bilem, quam produxerant aqua in species suas, &
 omne volatile secundum genus suum, & vidit Deus
 quod esset bonum. Vers. 22. Benedixitque eis, di-
 cens, crescite, & multiplicamini, & replete aquas
 maris, avesque multiplicentur super terram. Vers.
 23. Et factum est vespere, & mane dies quintus, P.
 Hier. August. Zyrill. Damasc. censent tam a-
 ves, quàm pisces ex aqua, quasi ex materia pro-
 ductas, D. Th. & Aug. inquit pisces factos
 ex aqua densiori, aves ex subtiliori, producant,
 in magna copia ebulliant, & scaturiant. Hic de
 signatur mira fecunditas, propagatio, & proli-
 ficatio. *Reptile animæ viventis*, reptile habens
 animam viventis, siue animalis sentientis, rep-
 tilia vocat pisces, qui ventre incubant aquis,
 quasi repentes, & remigrantes. Refer ad pis-
 ces amphibia, vti sunt fibri, lutræ, hippotam-
 mi, quæ quavis pedes habeant, ijs non gra-
 diuntur, dum sunt in aquis, sed ijs natando pro
 remigio vtuntur. *Cete grandia*, Hebr. *tanninim*,
 quod significat dracones, & omnia ingentia,
 animalia, tam terrestria, quàm aquatica vti
 sunt balenia, quæ sunt quasi aquatici draco-
 nes.

nes. Gesnerus docet nomen cete commune esse omnibus magnis, & cetaceis piscibus, *gradiis*, Theodoret. Basil. inquit, quia cum super aquas efferunt dorsum, ostendunt speciem ingentis insulæ, *animam viventem, motabilem*. Deus creavit in aquis omne animal vivens, quod in se habet principium motus, nempe animam qua se suo pte nutu potest movere, quare motabile appellatur, *benedixit*, Dei benedicere est bene facere, piscibus, & avibus benedixit, hoc ipso quo eis contulit appetitum, vim, & potentiam generandi sibi simile. *crefcite, fructificate, prolificate*, ut multiplicemini numero, vos pisces aquas replete, *fortura* piscium maior, quam avium, & avium maior, quam animalium terrestrium. Legitur avibus, & piscibus Deum benedixisse, non terrestribus, licet ut Aug. ait quod in vno expressum est in altero simili æquè sub intelligi debeat, homo benedicendus, quia omnium animalium dominus, quid de Phænice ave unica in mundo legendus Vlysses Aldrovandus, qui Phænicem pro fabula habet, & nunquam extitisse ostendit, sicque non esse veram avem, sed symbolicam, hæc de 5. die.

Vers. 24. Dixit quoque Deus, producat terra animam viventem in genere suo, in menta, & reptilia,

lia, & bestias terra secundum species suas, factumq;
 est ita. Vers. 25. Et fecit Deus bestias terra iuxta
 species suas, & iumenta, & omne reptile terra in ge-
 nere suo, & vidit Deus, quod esset bonum, dies 6.
 dat incolae terræ, sicut 5. aquæ, & aeri. Igni
 nulli incolæ sunt dati, Galen. Dioscorides in-
 quunt nec salamandram, nec aliud animal
 posse diutius vivere, aut durare. Producat terra
 animam viventem Animalia viventia, exoriantur,
 emanent exurgant ex terra, vt causa mate-
 riali, nam Deus solus fuit causa efficiens. Om-
 nes omnino species animalium terrestrium
 quæ perfectæ sunt; & homogeneæ, idest quæ
 per commixtionem maris, & fæminæ, ex vna
 tantum specie possunt nasci, creatæ 6. die, nam
 hoc exigebat vniversi perfectio hisce diebus
 sex perfectè conditi, & exornati. (Deus die
 7. cessavit à productione novarum specierū.)
 die 6. omnes bestia venenatæ, vt serpentes, &
 sibi invicem inimicæ, ac carniuosæ, vt lupus,
 & ovis sunt creatæ, cum hac inimicitia, & anti-
 pathia. Ante peccatum A de natura lupi erat
 inimica ovi, ipsique intulisset necem, at divina
 providentia cautum (inquit Aug. & D.
 Th.) ne id fieret ante satis propagatam spe-
 ciem, vt illa non perirét. Deus creavit venena-
 ta, vt integrum esset vniversum omnibus rerū
 ge-

generibus, item vt ex ijs aliorum bonitas in-
notesceret, præterea quia vtilia ad medicinam,
& alios vsus. (ita Aug. Damasc.) minata ani-
malia, quæ nascuntur ex sudore, exhalatione,
aut putrefactiones, vt pulices, mures, vermicu-
li sunt 6. die producta nō formaliter, sed potē-
tialiter, & quasi in ratione seminali, nam 6. die
producta sunt animalia (ait Aug.) ex quorū
certa affectione erant producenda. Pulicēs, &
similes vermes, qui iam sunt in hominibus,
tunc creati, fuisset statui innocentia contra-
rium. Hybridæ, nempe animalia, quæ ex con-
pressu diversarum specierum generantur, vt
mulus ex equa, & asino, ex lupo, & cerva lynx
ex hirco, & ove tityrus, ex leona, & pardo leo
pardus, non sunt creata (inquiunt Rupert.
Per. Mol.) 6. die, nam hæc commixtio est præ-
ternaturam, & adulterina, & sufficienter cen-
sentur creata, quando sunt creatæ aliæ species
ex quarum commixtione postea nascitura
erant, *in genere suo*. Terra producat animalia vi-
vætia, secūdū quasq; singulorū species, vel sin-
gulas species animalium terrestrium terra produ-
cat, *iumenta*, manufacta, & domestica animalia.

Verf. 26. Et ait faciamus hominem, ad imagi-
nem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus ma-
ris, & volatilibus cæli, & bestiis, univēseque terra
omni-

omnique reptili, quod movetur in terra. Myſteriũ S. Trinitatis intelligitur. Pater alloquitur Filium, & Spiritum S. (exponunt ita Baſil. Chryſ. Theodor. Zyrill. Aug. Rupert.) quaſi collegas ſuos eius ſecum naturæ, potentiæ, operationis. Excellentiã hominis cõſidera, etenim (annotat Rupert.) Deus de hominis, tamquam rei magnæ, creatione deliberat & conſultat. in homine eſt imago, S. Trinitatis, teſtimonium ſapientiæ, & potentiæ Dei. Homo compendium, vinculum, nexus, finis mundi, continens rerum ſpiritalium, & corporalium gradus, Microcoſmus, Horicon dictus, ſicut per illa verba, *faciamus*, innuitur S. Trinitas, ita per illa verba, *Dixit Deus, fecit Deus*. Unitas ſubindicatur. De dignitate hominis, lege Amb. lib. 6. Exam. cap. 9. Niſſenus ait, lib. de opificio hominis, quòd Deus palatium hoc mundi, quaſi convivium quoddam, aut quaſi ſplendidum triclinium inſtruxit omnibus rebus quæ ei ant opportuna ad uſum, oblectationem, & ſcientiam, & in illud ita adornatum induxit hominem, qui præſideret ei.

Hominem, homo hic non eſt idæa hominis univerſalis, & abſtracti, ſed Adamus primus homo, parensque cæterorum hominum, in Adamo, & per Adamum fecit Deus cæteros

homines, *ad imaginem*, faciamus hominem ad nostrum exemplar, vt quasi imago nos quasi suum exemplar referat, & repræsentet. Imago hæc est Deus vnus, & trinus ad cuius imaginem homo est conditus, vel aliter, faciamus hominem ad imaginem, id est vt sit imago nostri, quasi sui exemplaris, & *similitudinem*, Basil. Chrys. Aug. Bern. imaginem ad naturam referunt, similitudinem ad virtutes. Alij non distinguunt dicunt quæ esse hendyadin. ad imaginem similitudinis, ad imaginem similem, vel simillimam, *imaginem*, Hebr. *tsalem*, umbram inquitur hominem respectu Dei esse umbram. Homo imago Dei, quoad attributa communia, quæ intellectuâli creaturæ communicat, hæc in mago in viro, & femina, & Angelo, (ita Basil. Aug.) imago Dei sita est in mente hominis, natura intellectiva. intellectu, dotes quibus homo est imago Dei sunt. Nā anima hominis est incorporea, & indiuidua, æterna, immortalis, prædita intellectu voluntate, & memoria, libero arbitrio, capax sapientiæ, virtutis, gratiæ, beatitudinis, visionis Dei, omnisq; boni, quod cunctis præsit, & dominetur, regens corpus tota in toto, & tota in qualibet parte, & sicut Pater Æternus, per intellectum producit Filium, & per voluntatem Spiritum S. ita

D

ho.

homo per intellectum producit Verbum, & per voluntatem amorem, ita Aug. Orig. Ambr. Nysen. Hæc imago Dei homini est naturalis, quæ non potuit perdi peccato, est enim ipsi naturæ intime, & indebilitè impressa, ut perdi non possit, nisi perdatur natura, ita Aug. Imago Dei super naturalis sita in gratia, & iustificatione hominis, qua homo fit naturæ divinæ consors, quæ quæ in vita æterna firmabitur (hac gratia Adam conditus) Adamo peccante est deperdita, sed reparata, & reformata per pænitentiam, & iustificationem. Adæ instanti i. suæ creationis cum gratia infusæ sunt simul omnes virtutes Theologicæ, & morales, collata iustitia originalis, quæ præter dictos habitus erat assistentia, & manutentia Dei assidua, qua fiebat, ut omnes motus appetitus inordinati, sive concupiscentiæ, ratione prævenientes impedirentur, ut quæ appetitus rationi, ratio Deo subderetur in omnibus, & homo in omnibus frueretur sanctitate, rectitudine, & interna pace, de nullare inordinatam iustitiam, irâ turbidâ passionem concepisset, hanc integritatem, & iustitiam (de iustitia originali legendi Aretinus, Perer. Mol. Granad.) Adam si non peccaret, transfudisset in posteros. In corpore hominis (inquiunt August. & Bern.)

Bern.) proprie non est imago Dei, in eo tamē relucet quodammodo, quia est imago mentis, etenim vultus in cœlum erectus indicat animi corporis rectorem cœlesti solum origine, Deique similem, æternitatis, & divinitatis capacem, debere spectare, & ambire superna. Imago Dei non est in cæteris creaturis, sed quoddam vestigium. Nam consideranti earū naturam, actionem, dispositionem, determinationem, consociationem, ordinem, eas divina ratione, & sapientia conditas, & conservari intuebitur, ita Aug. Ambr. Nyssen. Perer.

Et præsit, præ sint, dominantur Adam, Eva, & posteriores eorum. Homo in statu innocentiae dominium perfectum in omnia animalia habuit, idque partim ex scientia, & prudentia naturali qua sciebat quomodo domanda, curanda, & tractanda essent singula, partim ex providentia peculiari, quæ per Angelos animalium omnium phantasiam, & corpus flexisset ad nutum, voluntatem, & imperium hominis, sicut eadem per Angelos ad Adam deduxit, cap. 2. ver. 19. In statu innocentiae obedientia animalium fuisset, quasi politica, etenim debeuisset ipsa imperium hominis sensualiquo percipere, ut obedirent ei, quare si longe fuissent dissita, vel aliter occupata non percepissent homi-

nis imperium illi non obedivissent. Tunc in innocentia homo homini dominatus fuisset dominatione nō servili, sed civili, (inquit Aug.) per peccatum multum imminutum, hoc dominium.

Verf. 27. *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum, & feminam creavit eos.* Est hīc enallage personæ, Deus de se, quasi de alio aliquo in tertia persona loquitur, quod enim dixit, *creavit Deus ad imaginem suam* Hoc confirmat, & inculcat, clareque explicat dicens: *Ad imaginem Dei creavit illum. Masculum, & feminam creavit eos.* Adamum masculum, Evam fæminam, hæc per anticipationem dicuntur, nec dum enim Moses descripsit creationem Evæ, quamvis Eva sit facta hoc die 6. hanc enim reservat in cap. 2. verf. 22.

Verf. 28. *Benedixitq; illis Deus, & ait, crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animantibus, quæ moventur super terram.* Adamus, & Eva producti in ætate, & statura perfecta, & ad generandum apta, nempe juvenili, aut virili, D. Th. ait hīc esse præceptum non singulis hominibus, sed toti speciei, idest omnibus hominibus in communi clari,

ri, ne sinant inter mori speciem humanam. Chrys. Rupert. Aug. Perer. Inquiunt nullum hinc esse præceptum, nam idem dixit piscibus vers. 22. quibus legem non tulit, & solum hinc Deum benedixisse homini, hoc est usum matrimonij inter homines probasse, eisque virtutem, & fecunditatem indidisse, ut per maris, & feminæ coniunctionē, sibi simile procreent suam speciem, conseruent, & propagent, *replete terram*. Adam, si exponas initiales litteras, idem quod Oriens, Occidens, Aquilo, Meridies, & ait Aug. 4. mundi plagas per sui litteras initiales in nomine Adæ Græce contineri, quo designaretur ex Adam nascituros homines, qui incolerent, & replerent 4. plagas mundi, *subijcite eam*, expulsis, vel domitis cunctis feris eam inhabitate, & colite, pascite vos frui mini eius decore, & fructibus, *dominamini*, si precepto meo parueritis, dominabimini cunctis animalibus, si non, dominio vestro excidetis, ita Delrius.

Vers. 29. *Dixitq; Deus, ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna qua habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam*. Vers. 30. *Et cunctis animalibus terra, omniq; voluceri cæli, & universis qua moventur in terra, & in quibus est anima vi-*

vens, ut habeant ad vescendum, & factum est ita.
 Homines usque ad diluvium ita frugales fuerunt ut vescerentur herbis, & fructibus, abstinere autem carnibus, & vino, idque non ob aliquod Dei præceptum, sed ob religionem quamdam inde natam, quod nec dum Deus expressè, & diserte concessisset vsum carniū, & vini. Vers. 31. *Vlditq; Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, & factum est vespere, & mane dies sextus.* Mundi pulchritudo oritur ex rerum varietate, ordine, vniuersitate, connexionē antipathia, sympathia, proportionē, administrationē, in bonum, etiam mala ordinantur, omnia homini seruiunt, lege Aug. Bern. Perer. Leonardum Mariū.

Cap. 2. Synopsis.

QUIES Dei in Sabatto describitur, & sanctificatio Sabbati. Plantatio Paradisi, & quatuor flumina, formatio Evæ ex costâ Adæ: institutio matrimonij in Adamo, & Eva.

Vers. 1. *Igitur perfecti sunt cæli, & terra, & omnis ornatus eorum.* Anacephalæosis repetitur, quippè formatio Paradisi die 3. est facta, & Evæ

Evæ creatio, & institutio matrimonij facta est ante Sabbatum, die 6. nempe veneris, quo Adam est creatus, Moses quæ cap. 1. obiter perstrinxit hîc copiosius exponit, & per censet, *omnis ornatus*, stellæ, & Angeli qui ornant cœlum, perinde ac aves aërem, pisces mare, plântæ, & animalia exornant terram.

Verf. 2. *Complevitq; Deus die septimo opus suū quod fecerat, & requievit die septimo, ab universo opere, quod patrarat, die septimo, nempe exclusive, nam inclusive Deus complevit opus suum die 6. vt habent 70. siquidem capit die Dominico, & complevit feria 6. sive die veneris, ita vt sequenti die 7. quieverit qui ab ista quiete Sabbatum dictus, opus suum, creationis novarum specierum, nam gubernationis, conservationis, productionis novorum individuorum opus etiam num peragit Deus, requievit, non à defatigatione, sed ab opere, Hebr. *Scabat*, cessavit, vel aliter, *requievit*, rebus à se conditis dedit quietem. idest stabilitatem, permanentiā, perpetuitatem, ordinem ratum, immutabilem & fixum.*

Verf. 3. *Et benedixit diei septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus, vt faceret, diem 7. Laudavit, commendavit, approbavit, aliter, benedixit, san-*

etificavit, sanctum, & festum decrevit diem 7. & sanctificavit illum, Deus à mundi exordio, hoc 1. Sabbati die, sanctificavit, idest actu festum instituit, cuiusque voluit ab Adamo eiusque posteris sacro otio, & cultu Dei, maxime recollendo beneficium creationis suæ, totiusque mundi completæ illo die, Cathar. Ribera inquit Sabbatum fuisse festum institutum, & sancitum primitus non à Mose, Exod. 20. ver. 8. sed ab origine mundi, hoc ipso primo mundi Sabbato, & quod hoc præceptum Sabbati divinum fuit non naturale, sed positivum, quare à Christo, D. & Apostolis festum à Sabbato est translatum in Dominicum, quod creavit, ut faceret, quod creavit faciendo, & creando fecit, atque perfecit.

Verf. 4. *Istæ sunt generationes cæli, & terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus, cælum, & terram.* In tempore toto sex dierum de quibus, cap. 1. verf. 5. *Et omne virgultum agri, antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret, non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur terram.* In die primo mundi, quo Deus fecit cælum, & terram, omne virgultum agri nondum erat in terra, & omnis terra regionis nondum germinabat, sed fons ascendebat de terra, ita ex Hebr.

Verf.

Verf. 6. *Sed fons ascendebat à terra, irrigans universam superficiem terræ.* Hebræi, Chald. Aquila, Delrius, Perer. Mol. vertunt, *vaporem*, quem Sol è terra sursum vi sua attraxerit, qui postea noctis frigore concretus in rorem, & in humorem resolutus, initio mundi irrigavit terram eiusque germina, donec paulo post Deus dedit pluvias terræ ad irrigandum ipsam, qui vapor, & ros erat tunc loco pluviarum, & humoris, quo plantæ recens creatæ foverentur, nam primos mundi dies decuit esse sudos, & serenos, Aug. Philo, Nicolaus Papa vertunt. Fontes, eo quod fontes, rivuli, & flumina adscendebant de terra, & quod omnes aquæ, ut dixit cap. 1. verf. 9. congregatæ sunt in unum locum, quasi in unum fontem, vel matricem. Unde Moses hic tantum generatim relegit, & resolvit rerum creationem, quam cap. 1. seriatim retulit. Alij sic exponunt, *fons*, Hebr. *ed*, gurges, vel inundatio, abyssus illa prinigenia aquarum, de qua, cap. 1. verf. 2. irrigabat, & tegebat totam terram, quasi tota terra vnus esset fons. In die quo fecit Deus cælum, & terram, omne virgultum agri nondum erat in terra, & omnis terra regionis nondum germinabat, sed *fons*, idest inundatio, scilicet abyssus aquarum, quæ è terra videbatur emergere, & ascendere irri-

gabatur, & tegebat totam terram.

Verf. 7. *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem, Chald. Factus est homo in animam loquentem, Hebr. Plasmavit Deus hominem pulverem, vel lutum de terra.* Deus primo corpus hominis in modum statuæ de limo terræ per se, vel per Angelos efformavit, (uti plastæ fingunt homines luteos) deinde in hunc hominem luteum sensum induxit dispositiones carnis, & corporis humani, & demum simul cum vltima dispositione induxit formas heterogeneas singulorum partium corporis, simulque cum ijs infudit creando, & creavit infundendo animam rationalem, & ita factus est homo perfectus cōstante corpore humano, & anima rationali. Id solus Deus per se effecit, ita Chrys. Gennad. Zyrill. Ambros. Basil. *limo terræ, pulverem de terra, 70. habent. Accipiens pulverem de terra.* Hunc pulverem Deus addito opimo liquore in limum, & quasi argillam coagulavit, pulvis ergo humectus erat, ideoque limus, ita Tertul. *Adama.* (ex qua formatus, & dictus Adā) rubram terram significat, Hebræi, P. Hier. Lyran. Hugo, Abul. Adrichom. Saligniacus. Breidenbachius, Burchardus inquirunt, ex terra rubra

bra, quæ est in agro, Damasceno non urbis Damasci, sed agri cuiusdam ita dicti, qui est iuxta Hebron creatum esse Adamum, ibique 100. annis postea plorasse mortem Abelis, creatus autem in statura proportionata, non gigantea, uti voluit Ioannes Lucidus: *Spiraculum vite*. Anima rationalis, quæ in homine est vegetativa, & sensitiva, ex hac enim oritur respiratio, & ex spiratio, quæ est tam signum, quàm effectus vitæ, *vite*, Hebr. *Chajm*, vitarum. Nam anima rationalis tribuit homini triplicem vitam, plantarum, brutorum, & Angelorum, *spiraculum*, nam ad vitam ita est necessaria respiratio, ut ne ad momentum quidem, sine ea vivere possimus, *inspiravit, in sufflavit in faciem*, in totum corpus, est synecdoche. Aquila, Symachus, *in faciem*, vertunt, *in nares*. Anima rationalis non educitur ex materia, non fit ex traduce, id est non generatur, nec propagatur ex anima parentis, nec est pars substantiæ divinæ. Igitur Deus *in sufflavit*, id est flatum, spiritum, & animam, quasi effectum omni potentia suæ de nihilo in homine creavit.

Verf. 8. *Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominem, quem formaverat, plantaverat*, id est plantis, arboribus, omnibusque delicijs à se creatis
in-

intruxerat adornarat, *Paradisum*, Hebr. *pardes*, locus voluptatis, à radice, *para*, fructificavit, & *hadas*, myrtus, hortus myrtorum, in quo myrti fructificant, *voluptatis*, 70. *Eden*, voluptas, à principio, die 3.

Petes quis, qualis, & vbi sit Paradisus? Orig. putavit esse, 3. cœlum in quod Paulus est raptus, arbores, Angelos, flumina aquas quæ sunt supra firmamentum. Hanc expositionē damnant, P. Hier. Aug. Epiph. alij dixerunt Paradisum fuisse totum mundum, flumen Oceanum, ex quo illa 4. flumina exeunt, expressus error ut probat Epiph. alij fuisse locum omnino secretum (ita Strabo, Rupert. Raban.) & elevatum, vsque ad globum Lunæ, Abul. & Alenf. inquiunt elevari supra mediam aeris regionem, Ciruelus Darocensis, Alphonsus à Vera cruce fuisse in Palæstina circa Iordanem in terra Sodomorum, alij in insula Taprobana, alij in America, Bonav. & Dur. sub æquinoctiali, huius quæstionis difficultas pendet ex duobus fluminibus, Phison, & Geon, nam qui hos nosset ex ijs facile Paradisum vestigaret.

Epiph. Aug. Ambr. Theodor. Ioseph. Damasc. Isidor. Eucher. Raban. Rupert. Conimbricenses, Bellarm. Ribera, putant Geon esse Nilum, Phison esse Gangem. Si opponas, quo-

modo Ganges, & Nilus, qui remotissimi sunt à Tigri, & Euphrate ex eodem cum ijs fonte, & fluvio Paradisi nasci possunt? Nam Ganges oritur in caucaso monte Indiæ, Euphrates, & Tigris in montibus Armeniæ, Nilus ex montibus lunæ versus promontorium bonæ spei, vel potius ex lacu regni Congi, quæ origines à sese invicem, & à flumine Paradisi sunt remotissimæ? respondent Gangem, & Nilum oriri è terrestri Paradiso, sed subterraneis cuniculis, & meatibus abscondi donec locis iam dictis erumpant, idque consilio Dei ad Paradisum occultandum, aliqui putant ex Euphrate terra condito, & postea supra Æthiopiā prodeunte Nilum effici, nec mirum Gangem, & Nilum ita condi nam, & mare Caspium, ab Oceano Arctico remotissimo per meatus subterraneos prodire, & omnia etiam remotissima flumina, fontes & aquas oriri ex mari, & abyssu illa subterranea per venas subterraneas, ex hac abyssoprimò ingentem fluvium in Paradiso fuisse ortum, & Deum ad decorem Paradisi voluisse, ut ex eo oriens, quasi matrix reliquorum, se dispertiret in hæc 4. flumina, & post peccatum Adæ Deum hunc Paradisi fluvium, vel totum terra condidisse, vel latere voluisse, ut magis Paradisus esset occultus. Hoc

ali-

aliquibus incredibile videtur, tanto, & tam vasto spatio hoc flumen Paradisi, vel potius 4. flumina sub terra se conderè, & postea exoriri locis tam disitis, eo quod ait Ptolemæus inter Euphratem, & Gangem intercedere spatium, 70. graduum, idest plusquam 4300. milliariū, idemque posse de Nilo alleri. Vadij Auctores affirmant Phison non esse Gangem, nec Geon esse Nilum. Affirmant etiā Paradisum fuisse circa Mesopotamiam, & Armeniam, nā hæ regiones in S. Script. dicuntur Orientales. Item homines eiekti, è Paradiso primum has regiones incolere cæperunt. Item quia Paradisus fuit in Eden iuxta Haran, Haran circa Mesopotamiam, item, quia ibi fuit Paradisus, vbi sunt Euphrates, & Tigris, hi autem sunt in Mesopotamia, & Armenia. Item quia hæ regiones sunt fertilissimæ, & amænissimæ. Denique, quia Paradisus non adeo longe fuit dissitus à Iudæa, perinde à Mesopotamia ac Iudæa non adeo disita est. Nam Adamus (tradunt Orig. Cypri. Athan. Basil.) è Paradiso eiektus venit Iudæam, ibi mortuus, & sepultus in monte, quia posteris, quod ibi caput i. hominis cōtineretur Calvaria dictus, in quo Christus D. Crucifixus. Affirmant etiam non constare quinam fluvij sint Phison, & Geon, eos tamen adhuc

huc extare, item non constare an hæc 4. flumina e flumine Paradisi oriantur, an vero flumen Paradisi in hæc 4. tantum influat, vel in ea se dividat. Moſem ſolum dicere, quod hic fluvius in 4. capita dividatur, & vocare ipſos 4. fluvios, qui vnum hoc flumen Paradisi in 4. quaſi ramos vel capita dividunt, ſive ex eo oriantur, & profluant, ſive non, probabilem putant eſſe opinionem Ianſenij, Vatabli, Eugubini, Oleaſtri, ſentientium Geon, & Philon eſſe flumina, quæ enaſcuntur ex Euphrate, & Tigri coeuntibus. Affirmant etiam Tigrim, & Euphratem ſupra ſinum Perſicum in vnum tãdem coire, ac ruſum dividi, tumque nomen mutare, vnum delibentem in ſinum Perſicũ, dici Phaſim, ſive Phaſitigrim, hancque fuiſſe Philonem, circuientem terram Hevilat, id eſt Chavila, nempè Chaulataeos, (in Arabia, iuxta Meſopotamiam hoſponit Strabo) alterum Arabiam deſertam; & loca vicina petentem eſſe Geon circuientem Æthiopiam, illum que eſt circa Arabiam: affirmant denique Paradisum fuiſſe eo loco, quo confluant Euphrates, & Tigris, ab eo confluxu dividi, & discriminarĩ in 4. hæc flumina, ſuſum eſſe Euphratem, & Tigrim, deorſum Geonem, & Phaſitigrim, ſive Philonem, quod hi fluvij, poſtquam coierint

inter rursus dividantur probant ex Gerardo Mercatore, & Ortelio, eo quod Mercator ostendit Tigrim, & Euphratem concurrere iuxta Apamiam, rursus dividi iuxta urbem quæ vocatur Asia, efficere insulam Teredon, & demum utrinque influere in sinum Persicum, ibique desinere. subdunt hos fluvios tempore Moses magis fuisse divisos, eo quod postea mutarint alveum magisque confluerint, sicuti (Torriellus annotat) à tempore Moysis multa alia flumina, & maria locum, & alveum mutarunt, sub Moysistempora hæc 4. flumina Paradisi fuisse divisa confirmant, eo quod Moses illa 4. quasi separata, & vulgo nota describit, earumque Iudæis proponit, ut Iudæi cognoscant ex illis locum, quo fuit Paradisus.

Petes, an Paradisus adhuc supersit? dicendum certum esse fuisse Paradisum locum corporeum (nō constat quo loco præcise fuerit) situm in parte aliqua terræ nostræ versus Orientem, amœnissimum, temperatissimum, idque ex suo naturali situ, & ex divina peculiari providentia, quæ æstus, frigus, omnemque intemperiem à Paradiso ablegaret, August. & Basil. locum fuisse hominum, & aliorum animalium, aves ad melodiam, & pisces in flumine, in Paradiso serpentem fuisse. In Paradiso
bru-

bruta non habuerunt rationem, nec loquelam humanam, serpens non incessit erectus, sed rependo lege Marium, Perer. certum est locum Paradisi, adhuc superesse, incertum de amœnitate, Oleaster, Eugubinus, Cathar. Perer. Iansen. Suarez, Viegas putant Paradisum extitisse, vsque ad diluvium in primæva sua amœnitate, in diluvio Noe obrutum, violatum, dissipatum, omnem formam decorem, & amœnitatem aquis tunc decurrentibus everfam.

Verf. 9. *Produxitq; Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & advescendum suave, lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignumq; scientiæ boni, & mali.* Designatur in Paradiso fuisse tam arbores pulchras, vti sunt cedri, cypressi, pini, aliasque infrugiferas, quàm frugiferas, & aptas esui. At quænam, & qualis hæc arbor, *lignum vitæ*? docet fides fuisse veram arborem, dicitur vitæ idest vivifica, causa vitæ, vitam conservans, propagans, & prorogans, comedentis vitam longissime protendebat, tuebatur eam à morbis, ac senio immunem, sanam, quietam, lætam reddebat, longævam vitam effecisset, valentem, robustam, constantē, carentem tristitia, (vide Perer.) D. Th. Hugo, Perer. inquirunt hanc vim fuisse huic arbori naturalem, eamque post peccatum mansisse
E
eaque

eaque causa ab ea, & Paradiso post peccatum Adamum exclusum. In innocentia nihil hominem valeret lædere, aut corrumpere, contra actionem elementorum, & consumptionem humidi radicalis habuisset lignum vitæ, quod humidum reparasset, contra dæmones haberet Angelicam custodiam, contra feras haberet in eas dominium, contra vim hominum haberet Paradisum, (si quis alium lædere voluisset, iustitia excidisset, & statim è Paradiso eijceretur) contra infectionem aeris haberet auræ convenientissimam auram, contra venenatas herbas, contra flammæ, & alia habuisset plenam prudentiam, & providentiam, & contra quæque incommoda haberet tutelam Dei. Huius arboris fructus semel gustatus, & comestus immortalitatem comedenti afferret, quare Bellarm. Chrys. Theodor. Irenæus, Rupert. Abul. putant homines ex hac arbore vitæ tantum comesturos fuisse, tunc, cum ex hac vita transferendi essent ad gloriæ statum, Scotus, Caiet. Durand. Perer. inquirunt ex opposito, hunc fructum semel gustatum prorogaturum fuisse homini vitam ad longum tempus, non tamen eum absolute immortalem facturum fuisse, Aug. ait quod fructus huius arboris vires integras homini reparabat, suggerendo humo-

rem naturalem primigenium, aut eo meliorem, calorem naturalem continua actione, & pugna cum alijs cibis, quibus ordinariè vsus, etiam tunc fuisset homo refractum acuendo, roborando, & in pristinum, vel etiam meliorem statum restituendo, continendo, & conservando, quare si statis temporibus (et si raris) ex hac arbore homo comedisset non incurrisset mortem, nec senium, vide Molinam.

Petes qualis fuerit æternitas, quam attulisset esus ligni vitæ an respectiva, & restricta, an absoluta? absolutam fuisse existimat Molina, nam hoc lignum semper restituisset hominem vigori pristino, Caiet. Valef. Scot. censent fuisse restrictam non absolutam, nam prorogasset homini vitam, & vigorem ad aliquot annorum millia, donec Deus in cœlum eum transferret quæquædam æternitas est, non tamen potuisset prorogare homini vitam absolutè in omnem æternitatem, solum ad multa annorum millia vigorem homini restauraret, quibus exactis senuisset, & mortuus fuisset homo, cæterum Deus hoc senium, & mortem prævenisset transferendo hominem in cœlum, & gloriam. Vnde Deus huic arbori indidit vim prorogandi vitam ad longum tempus. De hoc fructu vitæ Adam non gustavit, quia paulò post crea-

tionem peccavit, & eiectus est.

Petes qualis fuerit arbor, vel *lignum scientia boni, & mali*? Theodor. Procop. Barceph. Isidorus Pelusiota, Gennad. putant hanc arborem fuisse ficum. Alij dicunt fuisse malum, siue pomum, Rupert. Tostat. Perer. asserunt per anticipationem hinc vocari arborem scientia boni, & mali, quæ postea ita vocata est ex eo, quod serpens homini, si inde ederet promississet, & si falso, & mendaciter hanc scientiam, Aug. Theod. Eucher. Zyrill. censent non postea, sed nunc à Deo vocatam arborem scientia boni, & mali. Arborem nempe ex qua homo discet per experientiam, quid sit bonum, & quid sit malum, arborem per quam didicit, & scivit homo per experientiam, quod ante solum sciebat per speculationem, scilicet quid intersit inter obedientiam, & in obedientiam, inter bonum, & malum,

Verf. 10. *Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita*, Hebr. Eden, in Eden erat Paradisus. Eden appellativus designat voluptatem, inde locus hic dictus Eden, quia voluptuarius erat, *ad irrigandum*, vel per varios flexus, & sinus se intorquens, vel per occultos meatus humectans Paradisum, verf. 11. *Nomen*

uni Phison, ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum. Hevilath hic est regio vicina Sufianæ, Bactrianæ, & Persidi iacens inter Assyriam, & Palæstinam opposita Sur, ita dicta ab Hevila filio Iectan, circuit, perlabendo, & peragrando. Vers. 12. Et aurum terra illius optimum est, ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus. Bdellium genus gummi, sive lacrymæ pellucidæ, quam stillat arbor nigra magnitudine oleæ, folio roboris, fructu naturaque caprifici, bdellium laudatissimum est hoc Bactrianum. Vers. 13. Et nomen fluvij secundi Gehon, ipse est qui circuit omnem terram Æthiopia, Gehon, Hebr. Goach, idest venter, vel peccus, quod sit quasi venter plenus sordibus, & luto. Vers. 14. Nomen verò fluminis tertij, Tigris, ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus ipse est Euphrates. Tigris dictus à celeritate sagittæ, quam in cursu suo velocissimo imitatur. Euphrates, Fructificavit significat, nam exundans terras irrigat, & foecundat.

Vers. 15. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum. Adamus extra Paradisum creatus in Hebron, inde à Deo eodem die per Angelum translatus in Paradisum (ita Ambr. Rupert. Abul.) ut operaretur, non ad cō-

parandum victum, sed ad honestum exercitium, voluptatem, & experientiam, ita vt (ait Chryf.) nec fatigaretur, nec otio labasceret, & custodires illum, tum feris quæ erant extra Paradisum, (inquiunt Aug. & Basil.) tum ab animalibus, quæ in Paradiso erant, ne læderent, aut inquinarent eius decorem, & amænitatē. Vers. 16. *Præcepitque ei dicens, ex omni ligno Paradisi comede.*

Vers. 17. *De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas, in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Adæ, & Evæ (Eva 6. die in Paradiso producta) datur hoc præceptum, *ne comedatis.* Si comederitis de arbore, quam ego Deus vobis prohibeo incurretis mortis certæ sententiam, & necessitatem, certissimò infallibiliter moriemini morte corporis, & temporali, & animæ spirituali, & æterna. Adam peccans, quoad corpus mox mortis necessitatem, quoad animam actu, & re ipsa mortem incurrit. Mors homini in hoc statu, quo à Deo est conditus non fuit naturalis, sed fuit pœna peccati, quamvis enim spectando naturam, & elementa contraria, ex quibus homo est compositus fuisset mortalis, & mori debuisset, cæterum spectando Dei decretum, opem, & conservationem perpetuam si non peccasset fuisset

set immortalis, lege de hoc Mag. in 2. d. 19.

Verf. 18. *Dixit quoque Dominus Deus, non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutoriū simile sibi.* Bonav. Caiet. Perer. dicunt Moſem iſto 2. cap. vti viri, ita & fæminæ formationem per recapitulationem fuſius enarrare, quàm cap. 1. tribus verbis perſtrinſerat, & conſequenter Evam æquè ac Adam 6. die creatam: *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum.* Nam ſi Adam fuiſſet ſolus humana ſpecies in eo interiſſet; & quia homo eſt animal ſociabile, & mulier neceſſaria ad propagationem ſobolis, *ſimile ſibi*, vt mulier ſit viro præſens, & ſocia, inſolitudinis remedium, & ſolacium, vt cum iuuet, & ſublevet, vnde Chald. in ſuſtentaculum, quod ſit pænes eam, Hebr. Kenegdo, quaſi coram ipſo eregione, ex adverſo eius ſimile. In natura, ſtatura, loquela, quæ data viro in adiutorium, ad prolis propagationem, & educationem, ad gubernationem familiæ, ad levamen laborum, dolorum, & curarum.

Verf. 19. *Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus cali, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea, omne enim quod vocavit Adam anima viventis, ipſum eſt nomen eius.* Moſes multa hic paucis per anacephalæoſim perſtringit, addu-

xit, realiter, idque per Angelos, vel per affectum, & impulsum phantasiæ, & affectui singulorum animalium à se impressum, ipsum est nomen eius. Ipsius naturæ conveniens est nomen. Adam singulis indidit convenientia nomina, quæ exprimerent singulorum naturam, erant hæc nomina Hebraica. Hebraica lingua fuit indita Adamo. Adam ex sua sapientia noverat naturas singulorum animalium, & nomina congruentia eis indebat. Pisces non adduxit Deus ad Adamum, nam ipsi naturaliter extra aquam vivere non possunt, quare ipsis Adam hîc non imposuit nomina, hæc eis postea sunt indita.

Verf. 20. Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cœli, & omnes bestias terre, Ada vero non inveniebatur adiutor similis eius. Adam nomina imposuit animalibus ante creationem Evæ. Adam solus erat cum animalibus, nec dum erat Eva, nec alius homo, quæ vitæ communionē haberet. *Verf. 21. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam, cumque obdormisset tulit unam de costis eius, & replevit carnem pro ea.* Aug. ait somnum hîc Adæ immisum ne sentiret costam sibi detrahi, & ita exhorresceret, & doleret, & simul cum somno raptum in ecclasiū mentis qua menseius

libera erat à corporis, & sensuum functionibus, & divinitus ita elevabatur, ut videret ea quæ gerebâtur, & prophetico spiritu cognosceret mysterium per ea significatum, oculis mentis videret costam sibi eximi, & ex ea Evâ formari, & per hoc significari matrimonium, tum suum naturale cum Eva, & mysticum Christi cum Ecclesia. (Probabiliter asseritur in hac ecstasi vidisse Dei essentiam, & probabilissime negatur) Adam fuit Propheta, & ecstaticus. Adam accepit à Deo scientiam infusam omnium rerum naturalium, & ex eas singulis nomina imposuit, cæterum non accepit cognitionem futurorum contingentium, nec arcanorum cordis, nec numeri individuorum. Adam accepit infusam sibi fidem, & cognitionem rerum supernaturalium, v.g. S. Trinitatis Incarnationis Christi, ruinæ Angelorum, non tamen sui lapsus futuri. Adam accepit prudentiam infusam omnium agendorum, & fugiendorum. Adam accepit summum gradum contemplationis Dei.

Tullit unam de costis eius, non parabolicè hæc dicuntur, sed propriè ut sonant. Adam non erat monstrosus ante costæ sublationem, nec post sublationem mansit mancus, & sua costa mutilus, nam (inquit D. Th.) hanc costam

Adæ fuisse instar seminis, quod in individuo superfluum est, sed est necessarium ad prolis generationem, pariter hæc costa Adæ, ut privata personæ erat superflua, tamen fuit illi necessaria, prout erat ipse caput naturæ, & seminarium omnium hominum, ex quo producerentur Eva, & cæteri homines, etenim Eva non poterat produci, ut proles iam per semen, statuit ergo Deus, ut produceretur ex costa. Adverte quod Deus cum costa carnem adhærentem costæ ex Adamo sustulit, & quod Eva non tantum ex Adæ osse, & costa, sed etiam ex carne costæ adhærente est formata. Adverte etiam quod ex hac costa carnosa, quasi fundamento Deus admiscendo illi aliam materiam ex terra, & aere circumstante efformavit mulierem mirabili artificio, sicuti Adamum ex luto efformavit. Adverte quod Deus istam costam in alium locum ab Adamo separatum (dormiente Adamo) tulit, & ibi ex ea Evam ædificavit, ibique replevit ipsam scientia, & gratia, ibi collocutus cum Eva, deinde ex pergefacto Adamo adduxit eam ad illū quasi ad sponsum, ut matrimonio indissolubili illos, id est vnum, & vnam copularet, & tolleretur omnem polygamiam æque ac divortium, quare Adam admirans, quasi in rapta sibi costam auferri, & ex ipsa

sa Evā formari vidisset exclamavit, *Hoc nūc os ex ossibus meis.* Eva facta ex latere, & costa Adę ad designandum quantus debeat esse amor cōiugum, quā sanctum, arctum & indissolubile matrimonium, cōiuges, vti quasi vnum sunt os, & vnum corpus, ita vnam quasi debere habere animam, & voluntatem. Vide D. Th. 1. p. q. 92. art. 2. docent Ambr. Basil. Perrer. Evam in Paradiso conditam, 6. die. Adamum statim à sua creatione translatum in Paradisum, & paulo post ex eius costa formatā esse Evam.

Verf. 22. *Et edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam.* Verf. 23. *Dixitque Adā, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.* Hæc mulier, *nunc*, idest, hac prima vice sic formata est, ex viro scilicet, nam quæ deinceps future sunt mulieres, earum nulla sic generabitur, sed quælibet per naturalem generationem procreabitur, ex mari, & fæmina. *Hoc nunc os.* Apage à me animantia prius adducta non placent, non congruunt mihi, nam specie dissimilia, & prono vertice in terram vergentia, expertia loquellæ, & rationis, hæc Eva mihi simillima est, particeps rationis, consilij, colloquij, & sermo-

monis, portio carnis, & ossis mei, ita Chryf. Delrius, *vocabitur virago*, Theodotion, *vocabitur assumptio*, Hebræa vox, *Iſſcha*, ſignificat naturam, & ſexum mulieris, quia ab *iſch*, deribatur addito, *he*, fæminino, vocabitur, *vira*, quia de viro ſumpta, virago non ſignificat naturã, aut ſexum, ſed virtutem, & animum virilem in muliere.

¶ Verſ. 24. *Quam obrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhaerebit uxori ſue, & erunt duo in carne vna.* Sunt verba Dei, qui Adæ verba confirmat, ex iſſque elicit legem matrimonij, & decreto ſuo ſancit ipſam. Hęc lex coniugij, & ſocietas, vt ſi res exigat, coniux coniugis cauſa teneatur deferere patrem, & matrẽ, hoc intellige de cohabitatione, & vitæ conſortio, quia in pari caſu famis, vel alterius ſimilis neceſſitatis (docet D. Th. 2.2.q.26.art.11.) potius patri, & matri ſubueniendum eſt, *adhaerebit*, 70. *conglutinabitur*, Hebr. *dabac*, arctiſſimam cõiunctionem ſignificat, *erunt duo in carne vna*, vir, & uxor erunt vna caro, per copulam carnalem, vna perſona civilis, vnus homo civilis, coniux erit dominus corporis ſui comparis, & ſic vnus caro eſt alterius caro. Vnam carnẽ, nempè prolem generant, vir, & uxor non tam duo, quàm vnus ſint, indiſiſibiles, inſeparabiles,

les, quid vnum amore, & voluntate, D. Th. 1. p. q. 98. art. 2. censet in statu innocentie salva corporis integritate, quæ virginitas vocatur futurum fuisse conceptum, & partum. Pererius putat, quod similis tunc esset generatio, qualis iam est, dempta tamen concupiscentia, & quod tunc non fuisset virginitas, quia nec virtus fuisset eo statu. Eoque tot nascituras feminas quot mares, quod omnes matrimonium inijsent, idque singulare, vnus cum vna iuxta statutum à Deo.

Verf. 25. *Erat autem verger nūdus, Adam scilicet, & vxor eius, & non erubescabant.* Nam in innocentia nulla erat concupiscentia, nulla libido. Dotes status innocentie ita percenseo. Plena sapientia, gratia, & amicitia Dei, iustitia originalis, immortalitas, & impassibilitas animæ, & corporis proueniens ex protectione Dei, & ex hominis providentia, & prudentia, habitatio in Paradiso, esus arboris vitæ, specialis Dei cura, erga hominem, homo non potuisset concupiscere, nec errare, nec decipi,
nec venialiter peccaret, lege D.

Thom. Perer.

Cap. 3. Synopsis.

SERPENS Tentat Evam, Eva peccat, increpantur à Deo, à Deo serpens maledicatur. Christus Redemptor promittitur. Ad labores, dolores & mortem Eva, & Adam damnantur, è Paradiso eijciuntur, cum flameo gladio ante Paradisum custos Cherubim locatur.

Verf. 1. *Sed, & serpens erat callidior cunctis animantibus terra qua fecerat Dominus Deus, qui dixit ad mulierem, cur praecepit vobis Deus, ut non comedereis de omni ligno Paradisi? Hebr. Serpens erat in multas spiras, & gyros complicatus involutus, Chrys. Aug. Procop. docent hunc verum fuisse serpentem callidiorem cunctis animalibus, in quem natura sua callidum, & vaftrum vaser diabolus congruè ingressus, in eius ore quasi in organo certa ratione moto, colliso, & modulato vocem humanam, ut potuit, effinxit. (Hunc diabolum fuisse luciferum testatur, Mag. in 2. d. 6.) aptè in specie serpentis tentionem aggressus. Nam serpens natura sua est callidus, naturaliter homini contrarius, ei-que insidiatur, ut clanculum mordeat. Item, quia*

quia serpentis est repere, venenum diffundere, hominem interimere, hoc facit diabolus. Demum, quia serpens toto corpore terræ adhæret, sic Adam credendo serpenti, & diabo, lo totus terreus est effectus, Chrysost. inquit, Evam non exhorruisse aspectum serpentis, quia cum esset domina animalium, certa erat nullum, sibi nocere posse. At quomodo serpētem loquentem non exhorruit? dicendum Evā scivisse serpentem naturaliter non posse loqui, & admiratam serpentem loquentem, & suspicatum id quod erat, altiori vi id fieri, vel divina, vel angelica, vel diabolica, metus ab erat, quia necdum peccarat, & sciebat se Deo curæ esse. Pererius censet hunc serpētem fuisse scytalem. Delrius viperam, Eugubinus Basiliscum.

Cur praecepit vobis Deus. Serpens astutē conatur evertere præcepti finem, ut præceptum evertat, non apparet iusta ratio, & causa, cur Deus huius arboris esum prohibuerit. Igitur revera, & serio eum non vetuit, sed quod dixit, non comedetis ex eo, dixit loco, & ludens, probat antecedens serpens, vers. 5. *Scit enim Deus, quod in quocumque die comederis ex eo, aperiuntur oculi vestri, & eritis sicut dii scientes bonū, & malum, vel aliter, & expressius.* Serpens nō accu-

accusavit Deum inclementiæ, nam Eva statim blasphemiam exhorruisset, sed subdolose, quasi commendans Deum ita locutus, non credo Deum qui tam liberalis est, hanc arborem ita ferio, & absolute prohibuisse, & si vos hoc putetis, in bonitate Dei nulla cadit invidia, cur ergo fructum, tam pulchrum, & utilem invideret vobis? Cur vos ita arctaret, & oneraret? Serpens (ait Procop.) huic interrogationi præmisit alios sermones, quibus ad eam viam stermeret, ut delibertate, & dignitate naturæ humanæ, de obligatione, & multitudine naturalium, & supernaturalium præceptorum, ut per hoc inferret non debere gravari hoc positivo præcepto, *ut non comederetis de omni ligno.* Cur aliquod prohibuit, scilicet lignum scientiæ boni, & mali? vel aliter diabolus per serpentem more suo ambigue loquitur, ut hæc eius interrogatio, vel de omni, vel de aliquo tantum ligno prohibito possit accipi, idque subdole, ut insinuet non maiorem esse rationem prohibendæ vnius arboris, quàm omnium, & aut omnes, aut nullam debuisse vetari, & Deum quâ facilitate vnam hanc vetuisset, eadem deinceps alias omnes vetiturum.

Verf. 2. *Cui respondit mulier, de fructu lignorum, quæ sunt in Paradiso, vescimur.* Verf. 3. *De fructu*

fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Eva ambiguae interrogationi statim respondet sub distinctione, dicens, de fructu lignorum quæ sunt in Paradiso vesci possumus, vesci nobis licet, de fructu vero ligni quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus, ne comederemus. Eva adhuc integra, & sancta ex reverentia, & religione divini præcepti hoc dixit. Deus præcepit ne tangamus istam arborem ad comedendum ex ea, ideò religionem nobis iniecit, & metum, ut statuerimus ipsi nobiscum nulla ratione, nullo casu illam, vel leviter contingere, ut sic quam longissime absumus à comestione, & præcepti violatione: *Ne forte moriamur*. Ne forte comedamus, ideoque moriamur, si enim comederimus, certò moriemur, forte, Hebr. *pen*. Hebræis sæpè non est dubitantis, sed asserentis, & confirmantis rem, vel præceptum, innuit dubium de futuro eventu, cum is à libera actione pendet. Eva adhuc integra non dubitavit de poena mortis adiuncta præcepto.

Verf. 4. *Dixit autem serpens ad mulierem, nequaquam moriemini*. Serpens tentat Evam, poenam removendo, & lætando promissis. En serpentis mendacia, *non moriemini, aperientur oculi vestri,*

vestri, eritis sicut di, scientes bonū, & malum. Scit Deus me non mentiri, hæc omnia vera esse: cū ergo Deus hæc sciat, & vos diligit, non est verosimile Deum voluisse privare vos hac arbore, vnde vel ioco tantum eam vetuit, vel aliquid mysterij sub hoc præcepto latet, quod vos necdum scitis, scietis autem cū comed-
ritis ex ipsa, sic Aug.

Verf. 5. *Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut di, scientes bonum, & malum.* Adeo clari ingenij, & perspicacis intelligentiæ efficiemini, vt videamini vobis prius cæci fuisse. Ita Rupert. oculus hîc mentis non corporis intelligitur. *Eritis sicut di*, similitudine quadam sapientiæ, & omnis scientiæ. Primum Evæ uti, & Adæ postea, peccatum fuit superbia, ita Ambr. Ignat. Chrys. Aug. Bern. nam invitati sunt ad suam excellentiam intuendam, nimis amandam, augendam, extollendam, & ad se ipsos conversi intumuerunt, vt à Deo cor eorū recesserit, & appetierint omni scientiam, & quandâ æqualitatem divinitatis, appetierunt scire bonum, & malum, vt scilicet per se ipsos, ac virtute suæ naturæ, & ingenij, possent in omnibus, se dirigere discernendo, & eligendo, quod bonum est, cavendo malum, itaque pos-
sent

sent se dirigere sua scientia, viribus ad bene
beateque vivendum, ad obtinendam plenam
felicitatem, quāvis enim Adam speculative
sciret se à Deo pendere, & illuminari debere,
aliterque fieri non posse, cæterum practice
per superbiam ita segeffit, ita hanc omni sciē-
tiæ, & divinitatis similitudinem appetijt, ac si
revera sine Deo per se suasque vires posset ea
potiri. Ex hac superbia secuta impatientia, &
indignatio animi indignantis se hoc præcep-
to constringi, & arceri à tam nobili pomo, &
secutus error in intellectu, tam Adam, quā
Eva credidit verbis promittentibus immorta-
litem, & omni scientiam si comederent ex
hac arbore, inde secuta inobedientia, & trans-
gressio præcepti per realem comestionem:
Non Eva, sed & Adam superbia excæcatus
credidit verbis serpentis, quare Adamus à ser-
pente (testantur, Ignat. Irenæus, Hil. Epiph.
Ambr. Aug.) per Evam referentem promissa
serpentis est deceptus, quare amisit gratiam,
& fidem (ait Aug.) in Deum. Eva seducta fuit
à serpente, volente eam seducere, ut ederet po-
mum, cæterum Adam non à serpente decep-
tus, sed tantum illectus fuit ab Eva. quæ ipsum
non intendebat decipere. *Sicut discientes bonū,
& malum.* Dei prima perfectio homini appeti-

bilis, & imitabilis est scientia. Sciatis omnia quæcumque bona sunt, vel mala, necessaria, vel contingentia, ut possitis discernere, quid utile sit, quid inutile, quid agendum, quid fugiendum, ita Leonard. Marius, Perer.

Verf. 6. *Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendam, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditq; viro suo, qui comedit.* Prius viderat, sed sine concupiscentia comedendi, iam post tentationem elata in superbiam, videt illud ad concupiscendum, & comedendum, vidit, curiosius, & cum voluptate illecebrosa, illud est intuita, & morose consideravit. Eva post verba serpentis non ante peccavit, bonum, sapidum, suave, gratum palato (color roseus pomorum, & cerasorum index est saporis, gulamque irritat) ad vescendum, aspectu delectabile, Chaldaeus, Vatabl. *Concupiscibile ad contemplandum*, quod sua forma, pulchritudine, & speciositate Evam in moroso sui intuitu, & contemplatione detineret. *Deditque viro suo*, recensens diaboli promissa, asserit eum securum esse à metu mortis, si quidem eam quæ comederat superstitem aspiiceret, Eva decepta, Adamum cito decepit. Adā his auditis in superbiam elatus, appetens omni scientiam Evæ consensit, & ex vetito ligno

comedit. Eva bis comedit semel sola, secundo cum Adamo, ut cum ad esum pelliceret, & in esu se sociā præberet, *qui comedit*, annota peccata Adæ. Primum superbiæ, 2. nimij amoris placendi Evæ, 3. curiositatis, 4. incredulitatis in Deum, 5. præsumptionis, 6. gulæ, 7. Inobedientiæ, 8. excusationis, lege Perer. si peccatū in se cōsideres gravius peccavit Eva, tum quia prior peccavit, tum quia Adamum ad peccandum induxit, si consideres circumstantiam personæ gravius peccavit Adamus, quia erat prudentior, & perfectior, quàm Eva, & quia à Deo acceperat immediate hoc præceptum, Eva mediate per Adam.

Verf. 7. *Et aperti sunt oculi amborum, cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizonia.* Spoliati tegumento gratiæ, & iustitiæ originalis adverterunt suam ruditatem, confusionem & verecundiam, ex eo quòd sentirent in se motus concupiscentiæ rebelles rationi præsertim libidinis adinvicem, advertunt etiam quantum bonum iustitiæ originalis amisserant, in quantum peccatum ac malum prolapsi, adverterunt etiā Deum, eiusque sententiam esse veracem, serpentem, & demonem in promissis, sibi factis mendacem. Sic Aug. Rup. Chrys. Eva per peccatum spoliata

gratia non advertit suam confusionem, & nuditatem, donec Adamum induxit ad idem peccatum, idque quia brevis mora intercessit, inter utriusque peccatum, qua Eva tota occupata suis pomi delicijs, utque eas viro suo offerret, & persuaderet non reflectebat ad suam miseriam, & nuditatem, *fecerunt sibi perizomata*, cingula ad ventrem, lumbaria, ventralia subligacula, ut inhonestas partes tegerent, (Irenæus inquit eos hæc fecisse ex ficu) cætero corpore nudi mansere.

Verf. 8. *Et cum audissent vocem Domini Dei de ambulantis in Paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adā, & uxor eius à facie Domini Dei in medio ligni Paradisi. Vox non arborum, sed loquentis, & irati Dei, ac dicentis, Adam ubi es? (ita Abul.)* quam esse Dei vocem agnovit Adā, quia, ante cum Deo collocutus, agnovit solitam eius vocem. Item quia erat ingens, & terribilis dignaque Deo. Præterea, quia sciebat nullum alium esse hominem, qui eam excitaret. Denique, quia conscientia peccati, & Deus suggerbat hanc Dei vindicis esse vocem. Ipsa per Angelum efformata referebat Deum, *ad auram post meridiem*, inclinante die, quando aspirare solent lenes zephyri, & aura ab hominibus divino æstu fatigatis captari, *ad auram*,
quia

quia aura, sive ventus (flabat ex ea parte, qua adventans Deus gradiebatur) faciebat audiri sonitum Dei eminus, ut Adam maiori Dei metu percelleretur, & haberet tempus quærendi latebras, *abscondit se in medio ligni*. Lignorum inter arbores Paradisi densissimas, en fructus peccati. Apertio oculorum, nuditas, pudor, confusio, vermis conscientia, metus iudicii divini, ita P. Hier. Greg. Ambr. Perer.

○ Vers. 9. *Vocavitq; Dominus Deus Adam, & dixit ei, ubi es? O Adam in alio loco te constitui, in alio te invenio, gratia te vestiveram, nunc nudus es, nunc confusus, nunc erubescis, nunc lates, nunc paves, nunc formidas, nunc fugis, lege Ambr. lib. de Parad. cap. 14.*

Vers. 10. *Qui ait, vocem tuam audiavi in Paradiso, & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me. Erubui, verecundatus sum venire in conspectum tuum, quia hisce fuscis folijs sola pudenda ægre contexi, cætero corpore adhuc sum nudus, & ideo abscondi me. Vers. 11. Cui dixit, quis enim indicavit tibi, quod nudus esses, nisi quod ex ligno, de quo praeceperam tibi, ne comederes, comediisti enim. Emphatica valens idē quod, enim vero, at qui, sed enim, Deus instat, & vrget Adamum, ut agnoscat culpam, & causam nuditatis.*

Vers. 12. Dixitq; Adam, mulier quam dedisti
 mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Adam
 post peccatum plenus superbia, & sui amore
 præit excusationes in peccatis quærere, dein-
 de culpam in vxorem se pellicientem, & in
 Deum qui talem dedit vxorem derivat. Vers.
 13. Et dixit Dominus Deus ad mulierem, quare
 hoc fecisti? quæ respondit, serpens decepit me, & co-
 medi. Vers. 14. Et ait Dominus Deus ad serpētē,
 quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animan-
 tia, & bestias terra, super pectus tuum gradieris, &
 terrā comedes cūctis diebus vitæ tuæ. Deus se cō-
 vertit ad anguem, eiq; maledicit. Per serpētē
 hīc potest intelligi verus serpens, & diabolus
 qui erat motor, locutor, & quasi anima serpen-
 tis. Hæ poenæ ad litteram aliquo modo conve-
 niunt serpenti, nam fuit diaboli organum, &
 instrumentum ruinæ hominum, quædam ma-
 gis competunt diabolo. Serpens est maledi-
 ctus, quia abominabilis, horridus, venenatus
 præ omnibus animalibus, præsertim homini,
 cum quo post peccatum habet antipathiam:
 quamvis ante tentationem Evæ serpens non
 erectus (vti vult Basil. & Didym.) sed super
 pectus graderetur per cavernas, & comederet
 terram, tamen tunc non erat abominabilis, nec
 infamis, sed suus locus, & dignitas erat ei inter
 bestias,

bestias, at post supplantationem factus est invisus, infamis, abominabilis, & reptare, fugere lucem, & homines, antra sequi, terram comedere, quæ prius erant ei naturalia, in infamiam sunt versa, ita mors homini, & corpori humano composito ex elementis contrarijs est quasi naturalis, at post peccatum capit illi esse poena peccati. (videndus Tostatus, Perer. Marius) anguis conatus est irreperere in amicitiam hominis, ideo fit homini execrabilis. Anguem diabolus crexerat, ut cū Eva loquetur, propterea iubetur solo repere, esum pomi suavit, propterea damnatur ad terræ esum, intuitus est in os Evæ, ideo nunc calcaneum intuetur, & insidiatur ei. Hæc competunt symbolice dæmoni, qui super pectus graditur, quia terrena, & infernalicia cogitat, & homines terrenos pascere intendit, super pectus graditur, primo per superbiam quæ figuratur pectore, secundo per libidinem quæ figuratur ventre, & idcirco super ventrem graditur, (lege Aug. Greg. Rup.) ad hæc vitia, & alia demon homines provocat.

Verf. 15. Inimicitias ponam inter te, & mulierē, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Aristoteles tradit salivam hominis cruciare serpentem, & si tangat fauces eum occidere. Deus hominem

ob peccatum privavit dominio in bestias, quare serpens homini capit esse noxius, & lethalis, & homo capit esse serpenticida cum ante peccatum, nec antipathia, nec horror, nec odium, nec nocendi, studium inter eos esset. *Ipsa conteret caput tuum.* Ita vertunt Aug. Chrysi. Ambr. Veda, Alcuin. Bern. Euch. Rup. mulier cum suo semine, & per semen suum, nempe Christum contritura caput serpentis, & mulier, tan mulieris, quàm semen eius calcaneo insidiabitur. (Rupert. ait, quod si mulier planta nuda caput serpentis presserit. statim cum capite totum corpus interire) Hebr. *ipsum semen*, 70. Chald. *ipse*, Christus, diabolum contrivit in cruce, *ipsa*, B. Virgo Maria filia Evæ contrivit diabolū, quia semper plena, & gloriosa victrix diaboli, *ipsa*, Eva cum penitentiam egit, *ipsum*, semen nēpe veri catholici, per virtutes suas conterent machinationes diaboli, *conteret*, Chald. *observavit*, R. Salomon, *cānūdet*, R. Abraham, *percutiet*, & *tu insidiaberis calcaneo eius*, *observabis insidiando ei*. Legunt August. Irenæus, Ambr. serpentes in pratis, & silvis latitantes solent dolis se vlcisci, & à tergo incautos morderi, & percutere in calce, indeque in totum corpus pro serpente veneno interficere. Diabolus etiam per insidias, quasi à tergo conatur

tur percutere Christum, B. Virginem, & Christianos. At non prævalet eis, quandiū manent filij Dei.

Verf. 16. *Mulierique dixit, multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Multiplicando multiplicabo, plurimum, & certissime multiplicabo erumnas conceptuū, hæ erumnae ante conceptum sunt sordes, & fluxus menstrui. In conceptu, defloratio, pudor, dolor post conceptum, imminūditia, factor, retentio menstruorum, pondus prolis, per 9. menses, fastidia, spasmi, plurima pericula, in dolore paries, quo dolore sæpè coniunctum periculum vitæ tum matris, tum prolis. Hic dolor maior in muliere, quàm in vilo animali propter difficiliorem partium continuarum divulsionem, quem dolorem mulier in statu innocentiae Dei providentia effugisset, *sub viri potestate eris*, non vt prius, sponte, libens, mira suavitute, & concordia, sed sæpe invita, cum molestia, & repugnantia, 70. *conversio tua erit*, Hebr. *concupiscentia, recursus*. Quidquid desiderabis, necesse erit, vt ad virum recurras, si sapis, oculi tui, vt viro placeas observent, non aliud appetas, quàm quod ei placitum noveris. Ipse dominabitur tui, dominatus iste viri si iustus, & mo-

& moderatus est legis naturę si imperiosus, & tyrannicus est præter naturam.

Vers. 17. *Adā vero dixit, quia audisti vocem uxoris tue, & comedisti de ligno, ex quo praeceperā tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cūctis diebus vitae tuae, quia audisti: quia obedivisti uxori, potius, quā mihi, maledicta, quia eam laboranti, & sudāti paucos dabit fructus, imō sæpe tribulos, & spinas, quāvis ante peccatum terra naturaliter spinas, & tribulos germinaret, tamen illud ipsum iam factum est poena peccantis, nam si Adam non peccasset ex Paradisi fructibus, sine vlllo labore vixisset, iam autem laborans, ut victum sibi paret spinas metit, quibus læditur, per peccatum Adæ primæva terræ bonitas, & fertilitas impedita, & imminuta, ideoque crebriores germinat tribulos, & spinas, quā germinabat ante peccatū, in laboribus, in labore mixto magnis molestijs, ærumnis, doloribus qualis est agriculturæ, isque varius, multiplex, & continuus, ex ea, comedes eius germina, eius fructus.* Vers. 18. *Spinās, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ.* Non delicias Paradisi, sed simplices, viles, & vulgares herbas. Vers. 19. *In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis est,*

est, & in pulverem reverteris, 70. quia terra es, & in terram redibis. Homo per peccatum laborat pugna, & corruptione contrariarum qualitatum quæ cum absumit. Pulvis ex quo factus Adam fuit aqua mixtus, ideoque lutum, & limus terræ, quare post mortem resolvitur cadaver hominis in limum.

Verf. 20. Et vocavit Adam nomen uxoris sue, Heva; eo quod mater esset cunctorum viventium. Hic est proleptis vocavit postquam e Paradiso eiectus, *Hava, Hebr. vivens, vivifica* 70. *vita*, hoc nomine Eva se, & uxorem, ad mortem à Deo damnatos solatur Adam, quod per Evam gignet posteros viventes, in quibus, & ipsi, licet morituri tamen, quasi parentes in filijs victuri sint. Eva tam morientium, quam viventium ærumnose in hac vita mortali. Maria mater viventium spirituali, & æterna vita in cœlo, ita Epiph.

Verf. 21. Fecit quoque Dominus Deus Adam, & uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos. Pelles hic naturales cum villis, & pilis intellige, ut hæ vestes tam hieme quam æstate sola inversione servirent Adæ, & Evæ, quæ ad necessitatem datæ, ut tegerent nuditatem, & arcerent iniurias aeris. Ipsæ erant symbolum fragilitatis, continentis, & penitentis, ipsæ factæ (in
quiunt

quiunt, Aug. Eucher.) e mortuorum pellibus eos monebant reos esse mortis. Pelles has Deus non creavit ex nihilo, sed eas Angelorum ministerio animalibus occisis detraxit.

Vers. 22. *Et ait, ecce Adam, quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum, nunc ergo, ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vite, & comedat, & vivat in aeternum.* Sarcasmus, ironia hic est. Adam voluit nobis per esum pomi fieri similis, en quàm factus est dissimilis, voluit scire bonum, & malum, en in quale ignorantiae barathrum decedit, ita Rup. Theod. Gennad. Aug. alloquitur Pater ad Filium, & Spiritum S. nunc ergo, cavendum est, & e Paradiso ejiciendus, & vivat in aeternum, sed moriatur iuxta sententiam in eum latam. Mors hæc poena est homini, & est etiam poenæ abbreviatio.

Vers. 23. *Et emisit eum Dominus Deus de Paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est, 70. & collocavit eum in regione Paradisi.* Hebr. eiecit, expulit. Deus emisit Adamum per Angelum, qui eum abripuit, & transfudit in Hebron, ubi creatus fuerat, vixit, & postea sepultus. Ita Aug. Abul. censent Ephrem, Philoxenus, Sarugensis Adamum creatum esse hora nona matutina, & Paradiso expulsum esse ho-

hora tertia pomeridiana, tantum 6. horas com-
moratum in Paradiso, censent Irenæus, Zyril.
Epiph. Sarugensis, Ephrem, Philoxenus, Bar-
zeba, Diodorus Adamum eo die quo creatus
est peccasse, & e Paradiso eiectum feria sexta
die Veneris, sub eadem horam, qua Christus
in cruce mortuus, alij 13. die à die 1. mun.

Vers. 24. *Eiecitq; Adam, & collocavit ante Pa-
radisum voluptatis Cherubim, & flammeum gla-
dium, atq; versatilem, ad custodiendam viam ligni
vitæ, Aug. Chryl. Rupert. inquit Angelos
ex ordine Cherubino positos ante Paradisum,
vt eius aditu prohiberent Adamum, & homi-
nes, & etiam dæmones, ne ipsi ingressi Paradi-
sum decerperent fructum arboris vitæ, quem
hominibus offerrent pollicentes eis immorta-
litate, vt hac ratione eos pellicerent ad sui
antorem, & cultum. Cherubini custodia Para-
disi destinati, quia sunt vigilantissimi, & pers-
picacissimi, aptissimi vindices omni scientiæ
Dei quam Adam ambierat. Hi Cherubini in-
duti humana forma habentes flammeum gla-
dium, & in omnes partes versatilem, vt eo fe-
riant eos, qui Paradisum ingredi volent, in cer-
tum an gladius iste fuerit flamma habens for-
mam, & speciem gladij, an re vera fuerit gla-
dius, sed igne candens, fulgurans, & quasi flam-*

mas vomens, delijt, & cessavit hic gladius vti,
& Cherubini, quando in diluvio delijt esse Pa-
radisus.

Cap. 4. Synopsis. *Syno*

cap. 4. p. 15.
D A M Gignit Cainum, & Abelum.
Cain occidit Abelum. Cain à Deo
maledicatur. Cain fit profugus. Adā
gignit Seth. Seth gignit Enos.

Verf. 1. *Adam vera cognovit uxorem suam*
Evam, qua concepit, & peperit Cain, dicens, possedi
hominem per Deum. Adam, & Eva in Paradiso
manferunt virgines, post eiectionem è Paradi-
so prima copulæ eorum fit mentio, Cain, Hebr.
possessio, inquit Eva natus est mihi filius, quasi
possessio mea, sed idem potius possessio Dei,
& hereditas mihi à Deo donata, per Deum, vox
gratulantis, & authorem generationis agnos-
centis.

Verf. 2. *Rursumq, peperit fratrem eius Abel,*
fuit autem Abel, pastor ovium, & Cain agricola.
Abel vanitatem significat, Eva præfagijt cele-
rem mortem Abelis, Abel mansit, & mortuus
est virgo, ita Basil. Ambr. P. Hier. Verf. 3. Fa-
ctum est autem post multos dies, ut offerret Cain de
fructi-

fructibus terræ munera Domino. Cain, & Abel ab Adamo didicerunt religionem, & ritum sacrificandi, Adam primus omnium sacrificavit. Cain obtulit secundos, & viliores fructus, reservans sibi primos, & meliores. Abel obtulit Deo primogenita, optima, & pinguisima gregis sui, ita Athan. Ambr. Abel ingenti fide, reverentia, & amore Deum prosequabatur.

Vers. 4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de apibus eorum. & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ideo placuerunt Deo munera Abelis, quia placuit Abel, respexit, Hebr. delectatus est, consolationem accepit, P. Hier. Procop. Zyrill. Chryf. Theophyl. Oecumenius inquit Deū declarasse sibi placere oblationē Abelis, & non Caini, igne de cœlo misso in sacrificium Abelis non autem Caini, istum ignem combussisse, & consumpsisse sacrificiū Abelis, & reliquisse intactum sacrificiū Caini.

Vers. 5. Ad Cain vero, & ad munera illius non respexit, iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus eius. Non inflamavit ea. Vers. 6. Dixitque Dominus ad eum, quare iratus es? & cur concidit facies tua? Cur merore, ira, odio, invidia in Abelum contabescis, eaque vultus tristitia, & deiectione prodis? Cur lividis, & deiectis in terrā oculis meditari incipis fratricidium? Vers. 7.

Nonne si bene egeris, recipies, sin autem male, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. Recipies quietem, gaudium conscientiae, favorem meum, igne de coelo misso attestabor te, tuaque sacrificia placere, & bona praesentia, denique aeterna recipies, recipies, nonne si bene egeris attolles vultum? nonne incedes recto vultu, vivesque in gaudio, & laetitia? nonne si bene egeris, exaltatio tibi erit? tu videris dolere, quod frater tuus sit clarus, & erectus supra te, at si studueris bene facere, attolleris ut ille, sin autem male egeris, statim in foribus peccatum aderit, peccatum, peccati poena quae quasi canis, aut Zerberus cubans obsidet fores peccati, ut peccati vindex, qui si male egeris tibi aderit, allatrabit, te mordebit, lancinabit. Iste canis vermis conscientiae, mentis turbatio, & indignatio, ira Dei imminens capiti peccatoris, tribulatio, angustia, omnes aeternae praesentes, & aeternae quibus Deus punit peccata, subter te erit appetitus eius, vox, eius, refer peccatum. O Cain potes per arbitrij libertatem, & gratiam meam tibi praeparatam dominari tuae concupiscentiae, & appetitui invidentiae, tanquam mancipio, ita P. Hier. Aug. Ambr. Raban. Ruper. Hugo, Veda, Alcuin. Eucher. Chrys. Bellarm. Et tu domina-

beris illius, tu illi dominari potes, ideoque debes.

Verf. 8. Dixitq; Cain ad Abel fratrem suum, egrediamur foras, cumq; essent in agro, consurrexit Cain adversum fratrem suum Abel, & interfecit eum. Cain in agro cepit queri de Dei providētia, & cepit disputare contra iudicium extremum, contra mercedem bonorum operum, & vindictam malorum. Abel autem Dei causam defendit, reprehendit fratrem, id circo cæsus à Caino, fuit Abel martyr, Augustinus Tornielus, Perer. docent Abelum cæsum, sub annum mundi, 130.

Verf. 9. Et ait Dominus ad Cain, ubi est Abel frater tuus? qui respondit nescio, num custos fratris mei ego sum? Verf. 10. Dixitq; ad eum, quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, Hebr. vox sanguinum. Reatus homicidij, & fratricidij tui ita voluntarij in conspectu meo comparet, & à me celerem, & maximam vindictā exposcit, ita P. Hier. de terra, id est de agro Damasceno, iuxta Hebron rubra terra conferto ubi putatur creatus, & vixisse Adamum, ita Abul. Adrichom. Borchard.

Verf. 11. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ apernit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Terra tibi erit maledicta, &

maligne parce que tibi eam colenti dabit suos fructus, polluisti terram sanguine fratris tui, ideo & per terram punieris sterilitate, tu infauustus, infelix, vagus, profugus eris super terram. Vers. 12. *Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos, vagus, & profugus eris super terram, Hebr. non dabit tibi virtutem suam.* Tu ex mala conscientia pavidus, gemens, tremens animo, & corpore huc illucque vagaberis, patieris tremorem corporis.

Vers. 13. *Dixitq; Cain ad Dominum, maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Maior est iniquitas mea, quam ut eam ferat, & pareat Deus, ego omnino indignus, & incapax sum veniæ. Maior est iniquitas mea, quam ut eam ferre, aut portare possim, 70. Chald. SS. Patres propriè accipiunt hic peccatum, censent que Cainum hisce verbis desperasse. Vers. 14. *Ecce eijcis me hodie à facie terra, & à facie tua abscondar, & ego vagus, & profugus in terra, omnis igitur qui invenerit me, occidet me.* Expellis me à patria mea iucundissima, & fertilissima, adeoque à tota terra, dum nusquam me consistere permittis, sed continuo ab vna regione in aliã eijcis me, facis me exulem, & profugum tum à terra, tum ab hominibus. Omnium hominum me odium facis, ut nec ego illos aspicere a-

sim,

sim, ne ipsi me dignentur aspicere. Ita Oleaster, Perer. Cainus peior ex tunc effectus, demum factus dux latronum, & nequitiae in He nochia vrbe, quam extruxit, à facie tua abscon-
dar, quasi reus fugiam praesentiam Dei iudi-
cis, quæram latibula, destituar cura, favore, &
tutela tua, à me abstulisti fructus terræ, gratiā,
& tutelam tuam, permittis me mihi, non au-
deo convenire te pro venia, abscondar à te, sub-
ter fugiam, vt potero iudicium tuum, vagus,
& instabilis ero ubique, & si tu me non perse-
queris, quisquis aliorum invenerit me occidet
me, & non potero tueri me, tu etiam abscon-
des faciem tuam à me, ne me oculis æquis as-
picias, ita Ambr. Oleaster, Chryl. Calet. Lipom-
man. Delius, *occidet me*, sum catharma, anathe-
ma, odium Dei, & hominum non potero eva-
dere, qui ab aliquo occidar, extremore corpo-
ris, & agitatedu furiatæ mentis, quisque intelli-
get me eum esse qui mereatur interfici, ita Am-
br. P. Hier.

Verf. 15. *Dixitq; ei Dominus, nequaquam ita
fiet, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punie-
tur, posuitq; Dominus Cain signum, vt non interfice-
ret eum omnis qui inuenisset eum.* Multipliciter,
& gravissime punietur is qui Cainum occide-
rit, qui secundus erit homicida, qui primus se-

cutus est malum exemplum Caini, nec eius punitione absteritus à cæde, & quia occidit primum homicidam Cainum, cui Deus vitæ fidem dedit, quem quæ ad pœnam, & omnium exemplum vult superesse, cum ipse vitam habeat pro supplicio, mortem pro solatio, ut ei diu vivere non sit aliud, quàm diu torqueri, plus pœnæ ergo intentatur hic occisori Caini, quàm Caino, ita Burgenf. *signum*, hoc fuit tremor corporis, & mentis, consternatio vultus, taliter, ut corpus, & vultus enuntiarent peccatum Caini, ita P. Hier. Ambr. Cainum terra persequabatur negans ei fructus, præter fulgura, & coruscationes horrificas, videbat Angelos minantes, sibi mortem igneis gladijs, serpentes veneno, leones vnguibus, cæteras feras suis armis in se irruentes, ita Procop. Cain fuit profugus in terra, & latitans in sylvis à Lamecho est occisus, ita Hebræi.

Verf. 16. *Egressusq; Cain à facie Domini, habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Edæ.* Terra in quam primitus fugit Cain vocata est Nod, quasi terra profugij. in quam Cainus profugus profugijt. *Nod*, significat vagum, mobilem, fluctuantem. Verf. 17. *Cognovit autem Cain uxorem suam, qua concepit, & peperit Enoch, & edificavit civitatem, vocavitque nomen eius ex nomi-*

ne filij sui, *Henoch*. Chryf. Theodor. Procop. in-
 quiunt initio mundi necesse fuisse sorores fra-
 tribus nubere, *uxorem suam*, filiam Adami, so-
 rorē suam, *adificavit*, Aug. ait & Ioseph, quod
 ædificavit Henochiam (primam urbem in or-
 be in qua habitabit Cain, & desijt esse profu-
 gus, & vagus sub finem vitæ, cæterum tremor
 corporis ei semper adhæsit.) Multis post an-
 nis, cum plures iam genuisset filios, & filias,
 qui eam possent replere. Vers. 18. Porro *Heno-*
ch genuit Irad, & Irad Maviael, & Maviael ge-
nuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech.
 Vers. 19. *Qui accepit duas uxores, nomē vni Ada,*
& nomen alteri Sella. Primus polygamus fuit
 Lamech, violans legem monogamiæ latam,
 Gen. 2. vers. 24. post diluvium cum vita homi-
 num esset brevior, & vnicus superesset Noe
 cum suis, ne nimis lente propagarentur homi-
 nes Deus dispensavit, vt liceret habere plures
 uxores, Christus, Matth. 19. vers. 4. omnino
 eam sustulit.

Vers. 20. *Genuitque Ada Iabel, qui fuit pater*
habitantium in tentorijs, atque pastorum. Vers. 21.
Et nomen fratris eius Iubal, ipse fuit pater canen-
tium cithara, & organo. Iubal dicitur pater, quia
 inventor, auctor organi, & citharæ. Vers. 22. *Se-*
lla quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator, &

faber in cuncta opera aris, & ferri, soror vero Tubal cain, Noema. Tubalcain inventor artis fabrilis.

Vers. 23. Dixitque Lamech uxoris suis Ada & Sella, audite vocem meam uxores Lamech, au-
cultate sermonem meum, quoniam occidi virum in
vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum,
Hebræi, P. Hier. Raban. Lyran. Testat. Caiet.
Lypoman. Delrius, Perer. censent, quod Lame-
chus occiderit Cainum casu, & ignoranter. Ita
evenit. Ibat Lamechus venatum in silvam in
quam Cainus contenderat, causa vel ambulan-
di, vel frigoris captandi, armiger Lamechi ad-
vertens strepitum foliorum, quem Cainus fa-
ciebat, indicavit Lamecho ibi feram latitare,
Lamechus iaculatus occidit non feram, sed Cai-
num, recognita Lamechus ira æstuans in armi-
gerum eum arcu contudit, unde armiger pau-
lo post est mortuus, in vulnus meum in livorem,
per vulnus meum à me inflictum occisus à me
Cainus, & ex vulnere, & livore à me inflicto
interijt armiger meus, quo vulnere Cainum cō-
fodi eodem me cruentavi, & qua plaga affeci
armigerum, illa atrum meo animo livorem in-
duxi, notam homicidij, ac reatum, cui obno-
xius pari vulnere, & livore conficiar.

Vers. 24. Septuplum ultio debetur de Cain, de
Lamech vere septuagies septies. Lamech ex vehe-
men-

mentia doloris, & pænitiæ ob admissum duplex homicidium, dicit, si Cain qui vnum occidit septuplum, idest multipliciter, graviter, & plene est punitus, igitur ego Lamechus qui duos occidi, & qui pænam Caini aspexi, nec tamen ab eius peccato abstinui, septuagies septies, idest longe gravius, & multiplicius sum puniendus. Ita Theodor. Chrys. alias expositiones quere in Lipomano, Delrio, Zyrillo.

Verf. 25. *Cognovit quoque Adam uxorem suã, & peperit filium, vocavitque nomen eius Seth, dicens, possuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Eva nomen Setho indidit, Seth, fundamentum designat. Eva occiso Abelo mox genuit Sethum, & ita vocavit quasi fundamentum sœ sobolis, & posteritatis, ac proinde reip. Dei, Sethus pietate, sapientia, astrologia claruit, fuit inventor litterarum, & astrologiæ. Ita Aug. Suidas, P. Hier. Lipoman.

Verf. 26. *Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos, iste cepit invocare nomen Domini.* Sicut Adamus vocatur ab Adama, homo ab humo, ita Enos à miseria, & mortalitate. Enos, idem quod infirmus, afflictus, ærumnosus, desperatæ valetudinis, certæ morti addictus, vel Enos, idem quod obliviosus, cito oblivioni tradendus,

du. Iosephus tradit Adamum prædixisse mūdi hominumque interitum, vnum per diluvium, alterum per incendium, & conflagrationem, ideò Sethi posteros pios, & sapientes excitasse duas columnas vnam latericiam, alterā lapideam eisque sua inventa, artes, & disciplinas, vel inscripisse, vel scriptas inclusisse ad posterorum instructionem, & sui memoriam consignandam posteris, idque hoc consilio, vt si lateritia periret diluvio, lapidea remaneret superstes quæ etiam nunc in Syria extat: ita Ioseph. *Iste capit invocare nomen Domini.* Enos auctor fuit, vt passim homines rite Deum colerent, eius tempore cætus hominum instituti, & in Ecclesiam congregari cæperunt, ad publicas preces, conciones, cathecheses, aliosque ritus, & cæremonias. Enos instituit aliquem cultum, & sublimiorem, quā esset religio vulgi. Ita Thomas Vvaldensis, Bellarminus, tradit Torniellus, etiam tum fuisse idololatriam in alijs familijs Adæ, & ideò Enochum ei opposuisse cultum, publicum vnius veri Dei, & instituisse visibilem formam Ecclesiæ, *Domini*, Hebr. *Iehova*. Primitus Mosi revelatum, Exod. 6. vers. 3. qui hæc scripsit postquàm hoc nomen à Deo accepit, eo pluries antè, etiam in Genesi Deum vocat, tametsi Adam, Enos, alijque

Patriarchæ Deum tunc non vocaverint Iehova, sed Adonai, vel Elchum.

DE NOE, ET ARCA, Gen. 5. 6. 7. 8. 9.

Caput quintum. Synopsis.

GENEALOGIA Adæ per Sethū, vsque ad Noe texitur, à Setho omnes descendimus, quippè ceteri omnes filij Adæ, & posterij in diluvio perierunt. Adæ genealogia ad Noemum per Sethum texitur, vt per eam mundi chronologis texatur, & eius propagatio, & vt agnoscamus Deum omni tempore conservasse suam Ecclesiam, sui cultum, & pietatē in aliquibus, vti in Setho, & eius posteris conservavit. Denum vt constet genealogia Christi à Noe ad Adamum. De qua Lucas, cap. 3. vers. 35.

Vers. 1. *Hic est liber generationis Adam, in die qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum.* Locatur catalogus, enarratio, enumeratio generationum ab Adamo ad Noe, *ad similitudinem Dei*, ad imaginem suam. Vers. 2.

Mas-

Masculum, & feminam creavit eos, & benedixit illis, & vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt. Ab Hebræo Adama, vocavit eos homo ab humo ex qua creavit eos, Eva etiam Adam vocata id est homo, quo monentur Adam, & Eva se esse filios terræ, viles, luteos, fragiles, mortales, revertendos in terram. Vers. 3. Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit ad imaginem, & similitudinem suam, vocavitque nomen eius Seth. Genuit filium sibi per omnia similem in natura, corpore humano, in anima rationali. Vers. 4. Et facti sunt dies Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni, genuitque filios, & filias. Vers. 5. Et factum est omne tempus, quod vixit Adam, anni non genti triginta, & mortuus est. Non fuerunt hi anni menstrui, seu 30. dierum ut quidam putarunt (nam inde sequeretur Malaleet, & Henoch, qui filios genuisse hic dicuntur anno ætatis suæ 65. genuisse illos anno 6. solari) sed fuerunt veri, & pleni anni, igitur solares fuere, & 12. mensium. Plenos semper fuisse quidam negant, quod putent non fuisse perpetuo integrum illum annum quo quisque describitur genuisse filium suum. Sed unde probant? verisimile est, inquit. Atqui longe verisimilius est, imo certum est integre semper (aut pene semper) completos fuisse annos

annos quos commemorat S. Script. & si quid
forſan vni deeſſet, alteri ſuperelſet, id vicif-
ſim compenſatum fuiſſe, vt de certo aliquo an-
norum numero poſſet conſtare poſteris, alio-
qui ſi liceat, hac prima mundi ætate, ab inte-
gris quos Script. exprimit annis aliquid pro-
libito decerpere, idem licebit ſequētibz om-
nibus ætatibus, & ita chronoloxes Patriarcha-
rum, indicum, & regū erunt in certę Dixi pe-
ne ſemper, nam vbi manifeſta ratio aliud exi-
git id libens conceſſerim, v. g. in Mathuſala,
qui hñc verſ. 26. dicitur, poſtquam genuit La-
mech, vixiſſe 782. annis, & verſ. 27. omnes vi-
tæ ipſius dies fuiſſe 969. annos. Atqui tot præ-
ciſe, nec pauciores ſunt anni a nato Mathuſa-
la, ſicut ſunt præciſe 782. anni à nato Lamech,
vſq̃ue ad diluvij finē. Igitur cum conſtet Ma-
thuſalam in arca non fuiſſe, ſed vt tradunt He-
bræi, vita exceſſiſſe, 7. die ante initium dilu-
vij, cogimur fateri, vltimum annum vitæ Ma-
thuſalæ non completum fuiſſe, ſed inchoatū
tātum, in reliquis reliquorum annis, nulla eſt.
vel levifſima cauſa tale quid ſuſpicandi. At
vnde tum homines tam longevi? Reſpondeo
r. ex meliore complexione, & temperamento
humani corporis, ex ſobrietate, qua quidam
putant, pleroſq̃ue etiam abſtinuiſſe ante dilu-
vium

vium carnibus, & vino, & si hæc prohibita non essent, ex primævo vigore terræ fructuum, & alimentorum, experitia, ac scientia Adæ, quæ & posteris communicavit, quæ longe melius, quàm omnes nostri medici norant vim singularum herbarum, & fructuum, ex voluntate, & arcana Dei cooperatione, id quæ ut homines citius propagarentur, & scientiæ artesque certius perdiscerent, & posteris etiam remotissimis commodius inculcarent cognitionem, & cultum veri Dei. An Adamo, & Evæ peccatum suum quatenus ipsis personale erat, remissum fuerit, dubitare nefas est, cum Sap. 10. vers. 2. dicatur Deum eduxisse Adamum à delicto suo, seu ut græce est à lapsu suo, quin & traditio est, ambos salvatos esse, tam certa ut Irenæus, Epiph. Philastrius, Aug. Tatianum, & eius discipulos Encratitas id negantes damnent erroris, Irenæus inquit (lege Salianum, Torniellum) Adamum Ierosolymis saltem sub finem vitæ vixisse ibi mortuum, traditio est fuisse sepultum in Hebron, Tertul. docet cranium Adæ in monte Calvariæ sepultum. Sepultum ab Enocho, & ossa illius ad servata fuisse in arca ostendit Salianus, docet Iacobus Edessenus, quod Noë ossa Adæ in arcam susceperit, & post diluvium illa inter suos liberos distribuerit, Sæ
que

que quem anteferebat cæteris dederit calvariam Adæ, & cum ea Iudæam, aduerte quòd nullus ex Patriarchis attigit annum millesimum.

Vers. 6. Vixitq; Seth centum quinque annis, & genuit Enos. Vers. 7. Vixitq; Seth postquam genuit Enos, octingentis sepeem annis, genuitq; filios, & filias. Vers. 8. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est. Vers. 9. Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainā. Vers. 10. Post cuius ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios, & filias. Vers. 11. Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est. Vers. 12. Vixit quoque Cainam septuaginta annis, & genuit Malaleel. Vers. 13. Et vixit Cainam postquam genuit Maleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios, & filias. Vers. 14. Et facti sunt omnes dies Cainam nongenti decem anni, & mortuus est. Vers. 15. Vixit autē Malaleel sexaginta quinque annis, & genuit Iared. Vers. 16. Et vixit Malaleel postquam genuit Iared, octingentis triginta, & genuit filios, & filias. Vers. 17. Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus est. Vers. 18. Vixitque Iared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch, Vers. 19. Et vixit Iared postquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit

nuit filios, & filias. Vers. 20. Et facti sunt omnes dies Jared nonnaginti sexaginta duo anni, & mortuus est. Vers. 21. Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalam.

Vers. 22. Et ambulavit Henoch cum Deo, & vixit, postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios, & filias. Vers. 23. Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni. Vers. 24. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus. Henoch ita sancte, & pie vixit, quasi Deum semper præsentem præ oculis haberet, & reuereretur, idè-que in omni opere cautissimus, modestissimus, religiosissimus semper incedebat, erat-que Deo, Deique voluntati per omnia consentiens, placuit Deo præcæteris hominibus illius ævi, qui perpetuo, & indivulsè cum Deo in ambulare videbatur, & illi tamquam summo amico ac domino suo, omni studio ubique deferre. Henoch fuit Propheta, & scripsit quædam divina, quæ citat S. Iudas in sua Epistola, Henochi liber interijt. Henoch translatus in Paradisum terrestrem, qui ante diluvium adhuc supererat: nam dilectus erat Deo, & vivebat bonus inter malos, ne malitia mutaret eius intellectum. Item ut redeat, & det gentibus penitentiam, perinde ac Elias dabit Iudæis.

Eum

Eum tulit Dominus ut confirmaret fidem patrum de futura vita. Henoch, æque ac Elias, nec dum sunt mortui. Ipsi non gloriosa, sed mortalia habent corpora, & sunt morituri, ante diluvium versatus in Paradiso, post diluvium agit in loco alio amano, quem Deus illi præparavit, ad quem raptus est postea Elias, vel dicendum eos versari in Paradiso, agunt vitam, quasi beatam immunem à concupiscentiis, & ærumnis, in altissima contemplatione Dei. Ipsi vivi, & vegeti per miraculum conservantur, sine cibo, & potu, non laborant morbis, & alijs incommodis non vident Deum, nec sunt beati, (S. Ioannem esse mortuum, & non esse cum Henoch, & Elia, sed frui visione beata probat Baronius) an sint in statu merendi asserit Viegas. Negat Perer. Suarez, in fine mundi redibunt ad communem vitam, ut se opponant Antichristo à quo martyrio afficientur Hierosolymæ, eorum corpora proficientur insepulta in plateam, post tres dies, & dimidium vivi, & gloriosi tota urbe spectante resurgent, & in cælum ascendent, ita SS. Patres docent, Henoch atavus fuit Noe pater omnium nostrum cum ad nos redibit, cælebs manebit. (An possit contrahere matrimonium ratum, disputat Sanchez, tom. 2. de

matrim.lib.7.disp.51.affirmativam tenet,plures pro opposita auctores refert) alia quære in Tostato, à lapide, Saliano, Bonfrerio, Mario.

Verf.25.Vixit quoq; Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech. Verf.26. Et vixit Mathusala, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios, & filias. Verf.27. Et facti sunt omnes dies Mathusala nongenti sexaginta novem anni, & mortuus est. Verf.28. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium.

Verf.29.Vocavitq; nomen eius Noe, dicens, iste consolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum nostrarum, in terra cui maledixit Dominus. Verf.30.Vixitq; Lamech, postquam genuit Noe, quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios, & filias. Verf.31. Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. Noe vero cum quingentorum esset annorum genuit Sem, Cham, & Iaphet. Noe, idest quies, quiescens, quiescere faciens, consolatio, consolator, consolatus est. Noe quiescere fecit, & consolatus est homines: quia quieverunt peccata per Noe quia ea sepelivit in diluvio: quia invenit aratrum, & alia instrumenta, artemque faciliorem colendi agros; quia ob eius sanctitatem, & sacrificium post diluvium Deus benedixit ter-

ra: quia plantavit vites, & adinvenit vinum, quia Noemo fuit concessus vsus carnum, quia vti prophetat Lamechus, fuit reparator generis humani, quod ipse mundo Deum conciliabit, & ex eo nascetur Messias, ita Rupert. Hugo.

Aug. Per Seth ab Adamo, usque ad Noe denarius est numerus, cui Noe tres adijciuntur filij, unde uno eliso duo benedicuntur à patre, ut remoto reprobo, & probatis filijs ad numerum additis, etiam duo denarius intimetar, qui & in Patriarcharum, & Apostolorum numeros insignis est, propter septenarij partes, alteram per alteram multiplicatas, nã ter quaterni, vel quater terni ipsum faciunt. Theodoret. Noe Salvatorem nostrum figuram, qui requiem mortalibus attulit, & liberavit nos à maledicto. Ambr. Noe, iustus vel requies dicitur, nam iustitia qua alijs potius nata est, quàm sibi facit nos requiescere ab operibus iniquitatis, revocat à tristitia, quia dum ea qua iusta sunt gerimus, nihil timeamus puræ conscientie securitate, non dolemus gravi dolore, nihil est enim quod maioris doloris sit, quàm culpareatus, requiescamus à cura terrena conversationis que nos vexant, & atterunt.

Quæ requies, quod gaudium, quod solatiũ, nisi Christus? de quo ait Rupert. super illud Isaie 11. Requiescet super eum spiritus Domini, su-

per hunc florem Iesum, requiescet Spiritus Domini, id est propter Christum mitigabis Deus omnem iram tuam, & avertes ab ira indignationis tue, nunquā enim te inquietavit flos iste, mitis enim est, & humilis corde. Ambr. dicit ei Pater in Psalm. filius meus es tu, ego hodie genui te, hoc est, generationis meae in te privilegium recognosco, quē nulla macula potuit inquinare peccati, hodie genui te, in quo lucē immaculata prolis agnosco, heri mihi, & hodie ipse es, & in saeculum, nox in te nulla est, quia totus es dies. Rupert. Deus septimo die requiescit, ut tamē numquam laboraverit. In ceteris laboravit, in filio suo requievit, nā in eo solo, nihil unquam fuit, quod ei resisteret. Ipse unus est in quo Deus requievit.

Cap. 6. Synopsis.

HOMINES, Praefertim gigantes libidinibus, omniq̄ue scelere se involvunt, quare Deus per diluvium orbi excidium intentat, iubet Noe extruere arcam, in qua servantur in semen posteritatis ipse, & animalia cuiusq̄ue speciei.

Verf. 1. Cum quae cepissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent. Verf. 2. Vidētes filij Dei filias hominum quod essent pulchrae, acce-

perunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Nō est hīc sensus, vel sermo de Angelis, aut dæmonibus incubis, aut succubis, sed de filiis, & posteris duorum fratrum Seth, & Cain, & quidē filij Seth vocabantur filij Dei ob sanctitatem, iustitiam, temperantiam, aliasque virtutes quibus toti mundo testatum faciebant se esse veros filios Dei, & quia erant robusti, & eximij viribus, forma, statura. (Hebræa phrasi omnia fortia, magna, egregia dicuntur esse Dei, vt cedri Dei, montes Dei, idest cedri, & montes altissimi) cæterū filij, & posterij Cain (mali parentis peior soboles) dicebantur filij, & filij hominum, nam moribus perversi, & animo toti terræ affixi, & quia corporis robur, formam, ac staturam enervarant nimis profusa libidine, & fluxu, & luxu. Cum ergo, mortuo iam Adamo, translato Henoch, mortuo quoque Setho, non pauci ex posteris Sethi, qui viribus erant integerrimis, sprete parentum monitione de non miscendis connubijs cum Cainitis, summo ardore libidinis ad glutinarentur pulchrioribus, & selectioribus filiabus Cain ex hac commixtione (natura vim suam omnem, & extremum potentiae exferente) prognati sunt gigantes, seu homines monstruosa statura, insignes robore, latroci-

nijis, & tyrannide, qui suis sceleribus fuere maxima potissimaque causa diluvij, alia quære in Pererio, Corn. à lapide, Mario, Turniello, Saliano.

Ambros. Noe sancti adorimur vitam, mores, gesta, altitudinem explanare. Ipsum Deus reservavit ad renovandum semen hominum, & ut esset iustitia seminarium, requies dicitur, ut nos etiam requiescamus in eo ab omni mundi sollicitudine, affectanda hac requies, ut dum eam consideramus reficiamus & nos, sicut & omne genus in illo requievit ab operibus suis, atque iustitia. Ambr. Ne gigantum sint similes homines cultu carnis suæ studentes, vultum animæ curam habentes, qui avergantur mentis vigori, & se carnis imitatores, veluti materna soliditatis heredes exhibent, incubant operibus terrenis, qui electione inferioris, & contemptu superioris consortij, obnoxii peccatis, condemnantur. Cassianus. Videntes post hac filij Seth, qui filij Dei erant filias eorum, qui de Caini progenie nascebantur, desiderio pulchritudinis earum accensi acceperunt sibi met de ipsis uxores, quæ viris suis infundentes nequicias patrum suorum, ab illa illos ingenta sanctitate, & simplicitate corruperunt.

Verf. 3. Dixitq; Deus, non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, eruntq; dies illius centum viginti annorum. Symmachus,

Arias

Arias vertunt. *Non indicabit, non litigabit.* Pag-
nin. Caiet. *Non amplius manebit spiritus meus in
hominis corpore, quasi in vagina, evaginabo, seu ex-
traham animam de corpore.* Leo Castrinus. *Man-
sit, moratus est, hospitatus est.* Chald. 70. *Non per-
manebit spiritus in corpore, quasi in hospitio suo, spi-
ritus meus.* Anima, & vita homini à me Deo
inspirata, in æternum, in longum tempus, quale
habuerunt homines ab Adam hucusque, nam
post 120. annos eos diluvio delebo, quia caro
est, quia carnalis, & proiectus culpa sua in vi-
tia carnis, erunt dies illius 120. annorum. Id est,
non dabo ulteriores mundo inducias, quàm
ad 120. annos, quibus tentabo num destituri
sunt à malo, necne, nam si tempus hoc, quod
ad agendum pœnitentiam ipsis indulgeo, ne-
gligant eo exacto omnes delebo per diluviũ,
quod orbi indicam, non ergo statuitur hîc sin-
gulis hominibus certus vitæ terminus vti vo-
lunt Iosephus, Lactant. Procop. nam plurimi
deinceps longe diutius super vixerunt, vt pa-
tet, Gen. 11. (vide Salianum) sed toti tunc ge-
neri humano præscribitur spatium pœniten-
tiæ, & hoc ipsum revelat Deus Noe, vt ipse il-
lud toti mundo palam faciat, non solum ver-
bo, sed & longa arcæ invitatæ fabrica, qua di-
luvium orbi ob infanda scelera imminens, &

prædicebat omnibus, & publice, ni pæniterent, comminabatur.

Verf. 4. Gigantes autem erant super terram in diebus illis, postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illeque genuerunt, isti sunt potentes à seculo viri famosi. Videtur, quod iam ante fuerint gigantes, ita tamen vt hoc tempore fuerint multiplicati ex commixtione filiorum Dei cum filiabus hominum, gigantes, Hebr. *ex-dentes*, irruentes, opprimentes, & cuncta instar procellæ prostermentes, & ad casum, & ruinā impellentes, erant vastissimi, procerissimi, fortissimi, violentissimi, à parentibus Rapha, & Enac vocati Raphaim, & Enakim, non fuere dæmones induti humana specie vti vult Bargesius, nec filij dæmonum incuborum vti vult Vallesius, sed fuere homines monstrosa statura, robore, latrocinij, & tyrannide illustres, qui ob suas nequitias fuere causa diluvij

Verf. 5. Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore Scriptura hîc non loquitur de iustis, sed de peccatoribus ob quos inductum est diluvium, nam cogitatio Noe non ad malum, sed ad bonum erat intenta, cuncta cogitatio, potest exponi plurima, creberrima. Moses loquitur de peccatoribus

bus qui erant tempore Noe erantque pessimi, ac sceleratissimi. Pererius censet illo tempore solum Noe cum suis probis fuisse iustum, omnes alios impios, ideòque uti aquis diluvij, ita, & in infernum esse demersos, exceptis infantibus qui Sacramento illius temporis renati mergebantur. Rupert. ait aliquos etiam adultos cum viderent se aquis involvi, & sensum obrui pœnituisse, iustificatos, & salvatos esse. Id S. Petr. insinuat. Chrysost. *Expende Noe iustis sapientiam, qui in tanta malorum conspiratione malitiam effugere valuit, & nihil inde damni sensit, sed quasi ex alia natura constitutus, sic valido recepto sensu, virtutis operatione deditus, malam conspirationem effugit, & à communi perditione est exemptus.*

Verf. 6. Pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra, & tactus dolore cordis intrinsecus. Deus irascens, & indignans peccatis hominum decrevit retractare, & delere hominem, quem creaverat 70. recogitavit. Is quem facti pœnitet sæpe illud versat, & recogitat, & cur hoc fecit utinam non fecissem. Deus omnia prævidet, nec dolere potest: ergo eum nullius pœnitet, dicitur pœnitere, & dolere cum ob hominum scelera, sua dona, & gratias revocare statuit, & decernit, cum peccatores à se creatos,

& beneficijs affectos ob sua peccata punit. Rupert. Hoc dictum non impassibilis Dei mutabilitatem, sed fixam eius sententiam indicat, ad prioris facti destructionem, vel valde necessariam meliorationem eiusdem, Greg. Quia Dens immutabilis id quod voluerit mutet, panitere, dicitur, quavis rem mutet, consilium non mutet.

Verf. 7. Delebo inquit, hominem quem creavi, à facie terre, ab homine, usq; ad animantia, à reptili, usq; ad volucres cæli, panitet enim me fecisse eos. Peccatum totius vniversi harmoniam dissolvit, quia non tantum hominem, sed, & elementa, omnesq; creaturas commaculat, & distorquet. Omnia cum homine puniuntur: quia ei ad peccatum subservierunt, & homo in omnibus punitur dum privatur omnibus, quibus est abusus, Ambr. Quid laserant irrationabilia? sed quia propter hominem facta erant, eo deleta, ea delentur, quia non erat qui his uteretur, Aug. Intervitum etiam irrationalium denuntiat, ut magnitudinem future cladis ostendat. Chrysost. Sicut in domo quando is qui præest in indignationem Domini incidit, verisimile est cooperarios ei condolere, ita & hic quasi in domo hominibus per euntibus, omnia quæ in domo, & quæ sub illius sunt dominio, in eandem incidunt pœnam, Greg. Pœnitet me, quasi sibi metipsi displicuit in peccatoribus quos creavit,

in Unigenito suo Christo Iesu complacuit, in quo non invenit peccatum, Ambr. Homo definitur animal vivum, mortale, rationabile, principali igitur extincto, etiam sensus extinguitur, eo quod nihil reliqui ad salutem superfit, eum defecerit salutis fundamentum quod virtus est.

Verf. 8. Noe vero invenit gratiam coram Domino, Ambr. Ad condemnationem caterorum, & expressionem pietatis divina, dicitur Noe apud Deum gratiam invenisse, simul ostenditur, quod iustum non obumbrat aliorum offensio quando ipse reservatur ad seminarium totius generis, Chrys. Licet multitudo hominum in tantam malitiam excideret, at Noe iustus scintillam virtutis servavit, & liber evasit in communi exitio, & sicut alij malis operibus misericordem Deum ad indignationem provocarunt, sic ipse virtute pollens gratiam coram Deo invenit, ea qua Christus docuit, prius ipse à lege nature edoctus deditissima opera adimplevit, laudemque humanam per virtutem contemnendo, gratiam apud Deum invenire studuit.

Verf. 9. Haec sunt generationes Noe, Noe vir iustus, atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit. Quia iustus pereunte mundo servatus, quasi stirps incorrupta, ut novi mundi sit origo, & seminarium novorum hominum, perfectus, in assiduo studio, & profectu virtutum,

tum, in generationibus suis, inter homines sui ævi, & sæculi. Cum Deo ambulavit, uti Henoch, Henoch perfectiorem Noemum, & alij qui primo sæculo vixerunt aliqui affirmant, alij negant. Ambr. Noe laudatur non generationis nobilitate, sed iustitia, & perfectionis merito, probati enim viri genus, virtutis pro sapia est, quia sicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes sunt, familia hominum nobilitantur splendore generis, animarum autem clarificatur gratia splendore virtutis. Chrysost. In illa generatione perversa iustus Noe reperitur, & non solum virtutem praetulit, sed & in tantum pervenit virtutis culmen perfectus, bene egit inter virtutis hostes, & inter eos qui virtutem prohibebant maius virtutis pondus exhibuit, P. Hier. Ambulavit cum Deo, qui eius laqueum secutus. Vers. 10. Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Iapheth. Sem significat perfectionem, vel plantationem, vel famam. Cham calliditatem, vel calorem, vel nigrorem, Iaphet amplificationem, vel amplitudinem.

Vers. 11. Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate. Incolæ terræ adco sunt corrupti, ut videantur suis sceleribus terram polluisse, & corrupisse. Rabanus: Solo homine peccante terra corrupta est, quia propter hominem creat. vers. 12. Cumque vidisset Deus terram

esse corruptam (omnis quippe caro corruerat viam suam super terram.) Caro pro homine, omnis homo, excepto Noe cum suis, Ambr. Carnem hic possuit pro homine terreno, in quo carnis illecebra viam eius corruerit, quasi intellexisset, quod munus accepisset à Deo, non pateretur, ut caro obstarat virtutibus animæ, caro fuit causa corrumpeunda, etiam anima, quæ velut origo voluptatis, ex qua ut à fonte prorumpant concupiscentiarum, malarumque passionum flumina lateque exundant, quibus demergitur anima quoddam excusso gubernatore remigium, cum mens velut tempestatibus victa, loco suo cedit, homo viam suam naturæ corruit, nam via sua in Paradiso erat, in illo beatitudinum tramite, in illo virtutum flore, in illa gratia, quam viam Dei terrenis inquinavit vestigiis.

Verf. 13. Dixit ad Noe, finis universæ carnis venit coram me, repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. Instat dies decreta à me excidio hominum, & animalium, statui iam iam finire, & perdere orbem diluvio, à facie eorum, per eos, ab eis, ob mala opera sua, corruerunt homines viam rectam vivendi, Chrysost. Magnam longanimitatem ego Deus ostendi, volens hanc inferre penam, quam illi meritis sum, sed quia immodica hominum peccatorum multitudo in hoc tempus eos adduxit, & finem eis im-

ponere oportet, ex scindique illorum malitiam, ne ulterius progrediantur. Ambr. Causa terrena corruptela est, iniustitia hominum quæ terram corrumpit.

Verf. 14. *Fac tibi arcam de lignis levigatis, m^a fasciunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus, & extrinsecus.* Arca forma fuit non in morem navigij, cuius carina arcuatur, & summitas, vel patet, vel concameratur, sed in morem cistæ vndique clausæ, & quadrangulæ, quæ inferne plana est, & æqualis quaquaversum, superne autem est plana, sed ita, vt modice assurgat in culmen, & clivum exiguum, sic Aug. *de lignis levigatis*, dolatis, & per politis, ad aptiorem, & arctiorem compagine, ad elegantiam, & vt commodius illinerentur bitumine, Aug. Ambr. docent ex cedro factam esse arcam, P. Hier. vertit, *ex lignis bituminatis*: id est, bituminosis, hoc est resinosis. Oleaster vertit, *de lignis pini, mansiunculas in arca*. In parva stabula divides, & distribues arcam, non solum vt aves, sed & vt cætera animalia sua discreta habeant habitacula, *bitumine*, pice aptius erat bitumen ad tabulas conglutinandas, & consolidandas, & ad factorem dispellendum proveniente ex stercore animalium.

Verf. 15. *Et sic facies eam, trecentorum cubito-*

rum erit longitudo arca, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Vers. 16. Fenestram in arca facies, & incubito consummabis summmitatem eius, ostium autem arca ponet ex latere, deorsum, canacula, & tristega facies in ea. Vers. 17. Ecce ego adducam aquas diluvij super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vite est subter cælum, universa quæ in terra sunt consumentur. Vers. 18. Ponamque sedus meum tecum, & ingredieris arcam tuam, & filij tui, uxor tua, & uxores filiorum tuorum, tecum. Vers. 19. Et ex cunctis animantibus universa carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum, masculini sexus, & femini. Vers. 20. De volucribus iuxta genus suum, & de iumentis in genere suo, & ex omni reptili terre secundum genus suum, bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere. Vers. 21. Tolles igitur te cum ex omnibus escis, quæ mandari possunt, & corporabis apud te, & erunt tibi, quàm illis in cibum. Vers. 22. Fecit igitur Noe omnia, quæ praeceperat illi Deus.

Cubitus continet pedem cum dimidio, siue sex palmos, uti pedes hominum, & palmi, ita & cubiti erant maiores, quàm iam sint, hic cubitos communes esse accipiendos, Torniellus docet. Longitudo arcæ decupla erat ad eius altitudinem, & profunditatem, & enimalis est pro-

proportio 300. ad 30. nam decies triginta sunt
 trecenta. Rursum longitudo arcae sextupla
 erat ad eius latitudinem. Nam talis est propor-
 tio 300. ad 50. nam sexies 50. sunt 300. arcae ca-
 pacitas interius fuit 450000. cubitorum, ete-
 nim si geometricè trecentos cubitos longitu-
 dinis arcae multiplices per quinquaginta lati-
 tudinis eiusdem habebis cubitos quadrato's
 quindecim millia, quæ si rursum multiplices
 per 30. cubitos altitudinis arcae habebis iam
 dicta 450 millia cubitorum solidorum. Hæc
 fuit dimensio & capacitas arcae interius, quæ
 sane ingens fuit, & sufficiens omnibus anima-
 libus, & rebus in ea contentis, *fenestrâ*, præci-
 puam vnam, grandiore, & pellucidam ex vi-
 tro, crystallo, vel lapide speculari (nihil pro-
 hibet alias minores per circuitum in tertio ca-
 naculo, ad lucem ubique recipiendam factas
 esse fenestras) hæc fenestra poterat aperiri;
 per eam Noe emisit columbam, & corvum, &
*in cubito consummabis summitatē eius: arcae nem-
 pe summitatem, siue altitudinem facies vnius
 cubiti, facies tectū arcae non omnino, sed pe-
 ne planum, ita vt sensim, & lente tantum assur-
 gat ad altitudinem cubiti, sic vt cubitus iste sit
 altitudo mediana culminis arcae per totam
 eius longitudinem. Moses hic describit lectū*
 arcae,

arcæ, eiusque formam arcuatam in culmine, sic Buteus, Perer. *deorsum, canacula, & trislega, deorsum*, idest tabulata infima, *canacula*, idest tabulata media, *trislega*, idest tabulata tertia, vel suprema.

Ioannes Buteus inquit, arca habuit 3. contignationes. sive tabulata, in quibus partim animalia, partim esca, aliaque supellex condita, & distributa erant. Ipsis additur quarta ima pro sentina, in hac ima parte erat locus faburræ, sive arenæ, quæ navi necessaria est, ut in aquis non fluctuet, non in hanc, illamvè partem inclinet, sed suo quasi pondere, & iusto libramento consistat recta in aquis, in ista etiã erat sentina, quæ per canales exciperet sordes, ex superioribus tabulatis, atque per foricas, sive foramina in aquas foras emitteret, tamen hæc foramina non erant in hac ima parte (etenim ista tota sub aquis erat) sed in sequenti, sive secunda contignatione, in qua per antliam ex ima parte attollebantur aqua, & sordes. Toraniellus inquit, sordes fuisse sublatas per funes, in primum, & secundum tabulatum, ad fenestram arcæ, ut per eam, utpotè magnam, foras eijcerentur. In secunda contignatione, sive tabulato, erat locus omnium animalium, tam reptilium, quàm gradientium, in plurimas (nu-

merat Delrius 300.) cellas, sive mansiunculas maiores, vel minores pro quantitate animalium, distinctus ex utraque parte, erant in cellis præsepia, aliaque vasa continentia cibum, & potum, in pavimento cellarum erant fenestellæ per quas demitterentur in sentinam sortes animalium, in medio cellarum utrimque erat transitus, seu via, qua homines cum lucernis discurrerent ad singulas cellas, ut eas inspicerent, & providerent cuique animali de necessarijs. In hoc tabulato erat ostium arcæ de quo vers. 16. idque magnum, & amplum, ut potè per quod elephantes, cameli, omniaque animalia in arcam sunt inducæta. In tertio tabulato erant distinctæ apothecæ, continentestum annonam animalium, & hominum, & fænum, paleas, poma, frumentum, semina, legumina, dolia aquæ dulcis, ad potum, & lotionem, ex hoc tertio tabulato, per foramina, & tubos in quodque præsepè secundi tabulati immittebatur cibus, & potus, etiam hîc est reposita omnis suppellex, tam urbana, quam rustica, usus futura post diluvium. In quarto, & summo tabulato locus erat hominum, & avium, primò ergo erat hîc cubiculum Noe, & filiorum, distinctum à gynecæo, sive habitaculo mulierum, (docent P. Hier. Ansel. Laodun.

Raban. Ambr. Delrius viros à mulieribus abstinuiffe durante diluvio) huic lumen infundebat fenestra arcæ. Secundò, erat hîc culina cû camino, & foco. Tertiò, furnus, pistrinum, & molæ trusalites. Quartò, lignile, cum lignis, & carbonibus. Quintò, penus annonæ tam cibi, quàm potus. Ex alia parte erant caveæ, & nidi singularum avium, cum suo pabulo. In his cænaculis erant scalæ, per quas ex vno in aliud ascendebant, & descendebant. In hac quarta contignatione erant spiracula ad auram excipiendam, & renovandam. Erant hæc spiracula veluti quidam camini, qui vsque ad arcæ summitatem protendebantur, vt per aperta quædam ostiola, vtrimque sub prominente recti stillicidio aptè fabricata (quò à pluvijs tuta, & ab aquarum fluctibus essent remotiora) factores exhalare, & inclusus aer posset transpirare, ne infectus sordium pædore inficeret, & interimeret animalia. His omnibus erat impositum tectum, planum, sed nonnihil acclive, & assurgens ad altitudinem cubiti, vt vtrimque pluviam illapsam effunderet foras arcam, in aquas. Buteus dispertitur 30. cubitos altitudinis arcæ, per 4. tabulata, vt sentina habuerit 4. cubitos altitudinis. Secunda contignatio in qua erant animalia habuerit 9. cubitos altitu-

dinis. Tertia cibariorum habuerit 8. Quarta hominum, & avium, habuerit 9. cubitos altitudinis.

Noe, dirigente Deo, in arca sicuti animalium mansiones, locaque sapientissime distinxit, ne sese invicem villo modo possent animalia lædere, ita etiam miro iudicio onera cuncta intra arcã ea ratione locavit, ac disposuit, vt arca veluti iustis librata ponderibus, recta positione, posset super aquas consistere ferrique. Iosephus testatur profanos omnes auctores memoriam egisse huius arcæ, & diluvij, subdit ipse, suo etiam tempore solitas ostendi, apud Armenos reliquias arcæ, *ex cunctis animalibus bina induces*. Intellige de terrestribus, etiã feræ, vel Leones, lupi, tigrides, bini inducti sunt in arca, qui tunc cicures, quasi mites agnelli (ait Chryf.) parebant Noe mo viro innocentissimo, vti paruerunt Adæ in Paradiso, nulli pisces ingressi sunt in arcam, nec amphibia. In arcam non sunt inducta animalia, quæ ex putrefactione nascuntur, vti mures, vermes, apes, scorpiones, nec ea quæ nascuntur ex congressu diversarum specierum vti muli. Montanus numerat species 150. animalium terrestrium, quæ in arcam sunt ingressa, serpentibus exceptis. Perer. numerat 25. species serpentum,

tum, & reptilium: vnde vniversim fuissent circiter 175. species animalium terrestrium in arca, in quibus 6. tantum sunt maiores equo, pauca æquales, multæ minores, etiam ovibus. Perer. hæc omnia terrestria æquat 250. bo- bus, nec in arca plus loci occupasse ait, quam occupent 250. boves, avium vix 150. species reperies, apud Gesnerum, & Aldrovandum, in quibus pauca maiores sunt cymis, pleræ- que ijs minores, arca facile potuit capere hæc omnia cum eius capacitas fuerit 450000. cubi- torum, *ingrediuntur*, venient ad te, sponte sua, etiam si essent effera, idque vel Dei instin- ctu, vel Angelorum impulsu, vti prius ad Ada- mum, cap. 2. vers. 19. sunt adducta, ita August. igitur non ea quæ sivit Noe, ea que adduxit ad Arcam, nec invalescente diluvio fugerunt ena- tando ad arcam, *ex omnibus escis quæ mandari pos- sunt*, Hebr. *ex omni cibo qui comedi solet*. Putatâ ab homine, quàm à bestiis. Buteus ait anima- lia carnivora in arca comedisse carnes à Noe paratas.

August. *Arca hæc, quæ natat in fluctibus, & in qua humani generis fit reparatio est figura Eccle- siæ quæ fit salva per lignum in quo pependit Christus*, Origen. *Noe facit arcã ex lignis non putrescenti- bus, Christus arcã quæ est Ecclesia ex gentibus in*

aeternum victuris, & mensuras ei dat caelestibus Sa-
 cramentis repleas, Greg. Quid per arcā, nisi Eccle-
 sia? in uno cubito consummatur arca, quia vnus
 est auctor & redemptor S. Ecclesia sine peccato, ad
 quē omnes proficiunt qui se esse peccatores noverunt,
 Ambr. Quod sequitur, adducam aquas diluvij su-
 per terram, ut interficiā omnē carnē in qua spiritus
 vitae est subter cælū, & quae in terra sunt consumen-
 tur, attende, quēd ubi anima molle passionū curva-
 tur gravi, & quasi diversarū cupiditatū mergitur
 aestu, terrena omnes cogitationes, & concupiscentia
 in praeceps ruunt, quia peccator quo graviora flagi-
 tia committit eo fit insolentior, namq; vsq; improbitas
 augetur, & impunitate nutritur audacia, recedit
 ab omni respectu honestatis, in eoq; omnia moriun-
 tur letalis peccati acerbitate, nemo gravius mori-
 tur, quā qui peccato vivit. Moritur homo si sit ini-
 quitatis minister, Ambr. Multū tribuit Deus Noe
 iusto dicendo statuā testamentū meū ad te, eo quod
 iustus est testamentū Dei, hereditas, possessio, divi-
 na gratia heres, possessor caelestis hereditatis, consors
 beatissimorū bonorū, Deus transfundit iusto divi-
 na hereditatis pignus, & donat sine ullo donationis
 dispendio, Christus factus est pauper, ut illius inopia
 ditaremur, qui testamentū suo consummavit sangui-
 ne, ut nos vitae suae cohæredes efficeret, & habere-
 mus vitae aeternae consortium.

Cap. 7. Synopsis.

NO E Cum animantibus arcam ingreditur diluvium occupat terram per dies 150.

Verf. 1. Dixitq; Dominus ad eum, ingredere tu, & omnis domus tua, in arcã, te enim vidi iustũ corã me in generatione hac. Omnis progenies, & familia tua ingrediatur, in generatione hac, inter homines huius temporis, Chrysost. Quid maius cum Deus talia de iusto pronunciat? Quia te vidi iustũ corã me, vera virtus est quando oculus Dei, qui nequit decipi suũ fert calculũ. Ambr. Noemi iusti merito domus, etiã eius in diluvio servatur, sic in mari navigantes si illis non ãsit gubernatoris peritia à periculo sunt tuti, & aliena ope, laus etiam huius iusti, qui talem instituit domũ, ut virtutis fulgeret consortio, Ambr. Perperse addidit, in generatione hac, ut neq; superiores condemnaret, neq; excluderet posteriores, recte q; diluvium factũ adstrueret interitũ generationis eius, quæ non haberet consortium aqutatis.

Verf. 2. Ex omnibus animantibus mundis tolle septena, & septena masculũ, & feminã, de animantibus vero immundis duo, & duo, masculũ, & femi-

nam. Verſ. 3. Sed, & de volatilibus cœli ſeptena, & ſeptena, maſculū, & feminā, vt ſalvetur ſemen ſuper faciem univerſe terræ. Verſ. 4. Adhuc enim, & poſt dies ſeptem ego pluam ſuper terram quadraginta diebus, & quadraginta noſtribus, & delebo omnē ſubſtantiā, quā feci de ſuperficie terræ. Verſ. 5. Fecit ergo Noe, omnia qua mandaverat ei Dominus. Verſ. 6. Eratq; ſexcentorum annorum quando diluvij aqua inundaverunt ſuper terram. Verſ. 7. Et ingreſſus eſt Noe, & filij eius, uxor eius, & uxores filiorū eius cū eo, in arcā propter aquas diluvij. Verſ. 8. De animantibus quoque mundis, & immundis, & de volucribus, & ex omni, quod moveatur ſuper terram. Verſ. 9. Duo, & duo ingreſſa ſunt ad Noe in arcam, maſculus, & femina, ſicut praeceperat Dominus Noe. Verſ. 10. Cumq; tranſiſſent ſeptem dies, aqua diluvij inundaverunt ſuper terram.

Chryſoſt. Didymus Perer, conſent diſtinctionem animalium (etiam avium) in munda, & in immunda (de hac Levit. 11.) fuiſſe etiam in lege naturæ, idque inſtinctu Dei, & traditione maiorum, quod ſcilicet Deus tempore legis naturæ illa animalia, quaſi munda ſecreverit ad ſua ſacrificia, quæ poſtea tempore legis Moſis, quaſi munda Iudæis ſecrevit ad eſum, ſeptena, & ſeptena, Ambr. Chryſ. Theodor. Eucher. Lyran. Caiet. Abul. Perer. ita ex-

ponunt. Septem tolles in arcam è singulis que inunda sunt, vnum par ad propagationem speciei. Secundum par ad sacrificium. Tertium par ad esum post diluvium. Tandem septimū marem pro sacrificio offerendo mox, vt cessa- verit diluvium, provt de facto, mox vt cessa- vit, Noe vnum ex singulis animalibus mun- dis Deo in gratiarum actionem obtulit. cap. 8. vers. 20. Perer. ait quod ex immundis vnum tā- tum par in arca est servatum ad propagatio- nem speciei. (Phœnicem esse avem non rea- lem, sed symbolicam, & nullam fuisse in mun- do Phœnicem, nec in arca, probant Perer. & Aldrovandus) in arcam, 8. homines sunt in- gressi, & servati, regnante diluvio, ex his 8. septem sunt servati propter Noe. (Henocho ex Paradiso aquis obruto aliò translato) Bero- sus vocat vxores Noe Tyræam, vxores filio- rum Noe, Pandoram, Noellam, Noeglam. do- cti dubitant an Berofus, quem Annii edidit sit priscus ille Chaldæorum Berofus. Gnosti- ci vxorem Noe vocarunt Noria, eos reiicit Epiph. & vocat eam Barthenon. An sibylla fuerit in arca? docti negant. Sibyllam esse Ka- bulam, sive Kibillam priscam Hebræorum (doctrinam à parentibus traditione accep- tam) aliqui censent, sibillæ nomen à Kibilla deducunt.

Eucherius: Quod præter arcam omnis caro diluvio est consumpta, quia præter Ecclesiæ societate aqua baptismi quamvis eadem sit, non solum non valet ad salutem, sed potius ad perniciem. Ambr. Cælestium pulchritudo verborum, indignatur Deus peccatis nostris, sed non obliviscitur pietatis, minatur supplicium, sed non permittit excidium, moderatur vindictam, revocat severitatem, deleturum se dicit carnem non à terra, sed à superficie terre, florem decutit, radicem servat, delebo tanquam litterarum apices, qui delentur sine fraude librorum, & sine imminutione tabularum, atramentum deletur, sed lignum manet, delentur elementa, ut scribantur meliora, atramentum tollitur, substantia non exterminatur. Deletur corruptela carnis, ut scribatur in corruptio, deletur resurrectio carnis à facie terre, ut scribatur in cælo resurgens, deletur de libro terre, ut scribatur in libro vite, deleantur elementa ferri, ut scribantur elementa Christi, aboleatur id quod terrenum est, ut celestis gratia redundet.

Vers. 11. Anno sexcentesimo vite Noe, mense secundo, septimo decimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magna, & cataraçta cæli aperta sunt.

Vers. 12. Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Vers. 13. In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Chā, & Iapheth filij eius, uxor illius, & tres uxores filio

rum eius cum eis in arcam. Vers. 14. Ipse, & omne animal secundum genus suum, universaque iumenta in genere suo, & omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, universae aves, omnesque volucres. Vers. 15. Ingressae sunt ad arcam, bina, & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitae. Vers. 16. Et quae ingressae sunt, masculus, & femina ex omni carne introierunt sicut praeceperat ei Deus, & inclusit eam Dominus de foris. Vers. 17. Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram, & multiplicata sunt aquae, & elevaverunt arcam in sublime à terra. Vers. 18. Vehementer enim inundaverunt, & omnia repleverunt in superficie terra, porro arca ferebatur super aquas. Vers. 19. Et aquae praevaluerunt nimis super terram, operitiq; sunt omnes montes excelsi sub universo caelo. Vers. 20. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat. Vers. 21. Consumptaq; est omnis caro quae movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quae reptant super terram, universi homines. Vers. 22. Et cuncta, in quibus spiraculum vitae est in terra, mortua sunt. Vers. 23. Et delevit omnem substantiam, quae erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile, quam volucres caeli, & deleta sunt de terra, remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in arca. Vers.

24. *Obtinneruntq; aqua terram centum quinquaginta diebus.*

Triplex hîc designatur causa diluvij. Prima infera, nempe eruptio, & inundatio tum maris tum abyssi, (*rupti sunt fontes abyssi magnæ, id est, omnia ostia voraginis illius subterraneæ profundissimæ, & aquis initio mundi in ea à Deo reconditis plenissimæ, unde, & maria quædâ, & flumina omnia, & fontes scaturiunt, ita P. Hier. Basil. Damasc. Philo, Plinius, Bern. Isidor. D. Th. Valesius*) quæ non amplius coercita rivis, venis, alveis suis, ripas, littora, aggeres, aliaque obstacula omnia vndique perumpentia, obruebant totam terram. Cessante vero diluvio, à quis iterum in suas cavernas, & abyssum reductis ibique reclusis, dicuntur, cap. 8. vers. 2. *clausi fontes huius abyssi.* Secunda causa diluvij supera fuit, & *cataraete cali aperte sunt.* Ianuas cœli vocat David, Psalm. 77. est catathresis, qua significatur, ex media regione aeris (qui cœlum in S. Script. vocatur) tanto impetu, & fragore maximam aquarum vim in terras deiectam, ut totus aer per vastissimas scissuras quodammodo inhiare videretur, & iam non guttatim, aut stillatim, sed more torrentium effundere flumina, & fluxus, ita Chrys. Rup. Tertia causa fuit, etiam supera, duratio plu-

pluviz, & imbrium per 40. continuos dies, Deo vapores, & aerem in aquas assidue convertente, vel etiam aliquas de novo producente, donec consumptis omnibus hominibus, & animantibus terrestribus, & volucribus altius 15. cubitis omnes montes, etiam Olympum, & Atlantem aquæ transcenderent. Si petas autem in mari, & abyssu fuerit vacuum? dicendum non fuisse partim, quia in abyssum loco aquæ sub intravit aer, partim, quia Deus tum rare fecit aquas maris, & abyssi, qua factum est ut illæ maiorem locum exposcerent, seseque non solum per alveos suos, sed & per terram effunderent. Oz gigantem evasisse diluvium fabulantur Iudæi, ut ostendit Corn. à lapide. Diluvium tunc obruit, & destruxit Paradisum, cum Noe arcæ inclusus non posset solide contra aquas obstruere ostium pensile, per quod tam ipse, quam omnia animalia ingressa fuerant, Deus curavit per Angelum extrinsecus illud obstrui, & bitumine oblini. Alia pro diluvio videnda in Tostato, Perer. à lapide, Mario.

Petes an omnes diluvio homines perierint? dicendum ex Epist. 1. Petri, c. 3. ubi ait, Christum à morte, cum anima ad inferos descenderet prædicasse (seu lætum redemptionis nuntium,

tium, & educationis è limbo nuntium attulisse) etiam his spiritibus qui increduli fuerant aliquando in diebus Noe cum fabricaretur arca, certum videri, resipuisse non paucos, qui irruente diluvio, & per 40. dies paulatim in gravescente, cum viderent iam factis ipsis impleri quæ Noe divino iussu prædixerat, animo ad Deum converso pænitere serio, & veniam impetriverunt, ita Lyran. Caiet. Sa. Serar. Bellar. Turniellus, Salian. Turrian. Henriquez, Suarez, constantiam Noe in 8. tentationibus lege in Corn. à Lap. si quæras quid egerit Noe cum suis toto tempore in arca. Respondeo cum Turniello, eum commiseratum esse cæteris omnibus pereuntibus, sibi quæ congratulatum esse de sua salute in arca ac Deo gratias egisse. Vacasse precibus, & contemplationi, se & animalia cuncta curasse, dando eis cibum, & potum, sordes everrendo in sentina, inde quæ per antliam, vel situlas extollendo, & extra arcam per fenestellas, quæ superius erant, eijciendo, rem omnem arce administrasse ingenti cura.

Petes quoto die, quoti mensis cæperit diluvium? quoto finierit? ex hoc cap. vers. 11. constat cæpisse anno vitæ Noe sexcentesimo (qui idem erat annus mundi millesimus, sexcentessimus, quinquagesimus sextus) mense se-

cun-

eundo, septimo decimo die mensis: tunc enim ingressus est Noe in arcam cum suis filiis, & cepit pluere, deinde, cap. 8. vers. 14. arefacta iam terra dicitur Noe egressus ex arca anno sexcentesimo primo mense secundo, septimo, & vigesimo die mensis, ergo duravit diluvium, & Noe in arca inclusus mansit totis 12. mensibus, seu lunationibus, & insuper diebus 10. & hic finitur prima ætas mundi, & incipit secunda. Incipit, inquam, non ab egressu Noe ex arca sub finem secundi mensis, sed à primo die, primi mensis anni sexcentessimi primi, quo die dicuntur, vers. 13. aquæ imminutæ fuisse super terram, seu terra aquis plene liberata fuisse, tunc enim proprie desijt diluviū, quod autem Noe toto pene bimestri adhuc exspectarit in arca, non ob aliud factum fuit, quàm quod terræ superficies adhuc humido limo operpta, nec dum pedibus calcari, aut manibus posset coli.

Petes quo pacto chronologia adstruenda ab Adamo ad finem diluvij? dicendum, ita distinguendum omne tempus quod à condito mundo effluxit, effluetque ad ultimum, usque mundi diem. Prima ætas mundi capit ab Adamo, & duravit usque ad finem diluvij annis 1656, Secunda capit à fine diluvij, & duravit usque

vsque ad egressum Hebræorum ex Ægypto annis 887. Tertia capit ab egressu Hebræorū ex Ægypto, & duravit vsque ad 4. annum regni Salomonis, quo condi captum templum, annis 480. quarta capit à 5. anno regni Salomonis, seu secundo anno abinchoato templo, & duravit vsque ad exustum idem templum, vel potius vsque ad finem captivitatis Babylo nicæ annis 452. quinta capit à relaxata captivitate Iudæorum, & initio monarchiæ Persicæ, & duravit vsque ad adventum Messia, seu incarnatum Filium Dei annis 525. sexta capit à primo Christi adventu, durabitque vsque ad secundum illius adventum ad iudiciū, & vniversi interitū, de quo die nemo scit. Septima non iam in mundo, sed in cœlo inchoabitur ætas à die extremi iudicij, vsque in perpetuas æternitates duratura.

Primam mundi ætatem ab Adamo ad finē diluvij per annos 1656 sic distinguo hoc diagrammate. Adam cū vixisset annis totis 130. genuit Sethum, post supervixit alijs annis 800. vniversim vixit annis 930. mortuus anno finiente à condito mundo 930. (Ante finem anni primi Adæ natus illi Cain, & soror eius Calmana, anno 30. natus ei Abel cum sorore Delbora, anno 99. occisus Abel à Caino, anno

115. Enochia civitas condita à Cain. ita Hebræi, Massæus, Scultetus) Seth cum vixisset annis 105. genuit Enos, post super vixit alijs annis 807. vniversim vixit 912. mortuus ann. mun. 1042. Enos cum vixisset annis 90. genuit Cainan post super vixit 815. vniversim vixit 905. moritur an. mun. 1140. Cainan cū vixisset annis 70. genuit Malaleel, super vixit 840. vniversim vixit 910. mortuus an. mun. 1235. Malaleel cum vixisset annis 65. genuit Iared, super vixit 830. vniversim vixit 895. mortuus an. num. 1290. Iared cum vixisset annis 162. genuit Henoch, super vixit 800. vniversim vixit 962. mortuus an. mun. 1422. Henoch cum vixisset annis 65. genuit Mathusalam, super vixit 300. non mortuus, sed translatus in Paradisum an. mun. 987. Mathusala cū vixisset annis 187. genuit Lamechum, post super vixit 782. vniversim vixit 969. mortuus anno mundi, 1656. diebus 7. ante diluvium. Lamech cum vixisset annis 182. genuit Noe, super vixit alijs annis 595. vniversim vixit 777. mortuus an. mun. 1651. (Henoch vivus etiā nunc superest in loco amænissimo in terra, anno mundi 1556. fortè contigit bellum Atlanticum, Platonis, nempe 100. annis ante diluvium graviter queritur Deus de malitia mor-

talium Gen. 6.) Sem primogenitus Noe, nascitur anno Noe 503. & Cham, & Iapheth, de inceptis, colligitur ex Gen. 11. vers. 10. collato cum Gen. 10. vers. 21. vbi Sem frater maior Iapheto dicitur 100. annorum fuisse, quando biennio post diluviū genuit Arphaxad. Noe annum 600. vitæ suæ egit in arca. Igitur prima mundi ætas ab Adamo ad finem diluvij duravit, 1656.

Chryl. Vide quomodo Script. prædicat in isti Noe obedientiam, quod nihil quod præceptum erat prætermiserit, ut per hoc virtutis suæ specimen præbuerit. Ipsam imitemur, & leges à Christo latas adimplere studeamus, festinemus ad bona opera, longanimes simus in his quæ ad nostram salutem pertinent. At nos miseri reptantes, præeligimus terrena cales-tibus, præsentia futuris, & ea quæ prius avolant, quàm spectentur, his quæ omnibus durant sæculis, & momentaneam voluptatem perpetua voluptati, brevem hanc præsentis vitæ felicitatem, æternis illis, & sine carentibus bonis, Ambr. Iustus mandata accipit, servus imperia, hic amici censetur loco, qui fecerit quæ exequenda suscepit, ille qui nutat obsequiis, oneri servitutis addicitur, unde dicit Christus, vos amici mei estis si feceritis, quæ ego præcipio vobis, iam non dicam vos servos, mandat ut amico, & ut ei, qui charitate, & sobrio consilio ea quæ mandata

data sunt exequitur, implevit inſus Noe univerſa, & idē Scriptura accipit teſtimonium. Ambr. Secundum menſem verni eſſe temporis cum diluvium factum non ambigitur, quando augentur naſcentia, ager parturit terrarum pariter, & animantium ſatura ſe fundit, tunc diluvium, quando dolor hominum maior foret, tunc ultio terribilior, cum in ſua abundantia puniebantur, pereunt cum homine omnia propter quem ea facta ſunt, in ſuis divitijs conſumitur homo, cum ſua dote moritur, nunquam Deus interitum tot rerum eſſet factururus, niſi immanibus delictis fuiſſet offenſus. Homo deſpexit remuneratorem ſuum, cum Deus opus ſuum non deſpexerit. Ambr. Cœli ſymbolo mens humana ſignificatur, terra ſymbolo corpus, & ſenſus, magna naufragia quando mentis pariter, & corporis, ſenſuumq; omnium turbo, & procella miſcentur.

Arca Allegor. lignum crucis inter discrimina huius vitæ præbens ſecuritatem, ſalutem, vitam, & inter naufragia mundi nos tutos exhibens ad Paradifum nos ducens, de cruce, Ambr. Nonnè cum adhuc gentilis eſſes ſolebas ſigna perquirere, quæ ſigna, quibus rebus eſſent proſpera magna inquisitione colligere diâ nûc nolo erres in numero, ſcito quia in vno ſigno crucis Chriſti omnium rerum eſt tuta proſperitas, qui in hoc ſigno ſeminare ceperit, vita fructum conſequetur æterna,

qui in hoc signo iter facere aggreditur ad cœlum, usque perveniet. Anastasius Sinaita expendens illud Gen. Germinet terra herbam virentem, & lignum pomiferum, dixit (ait) Ecclesia, ut geminet lignum crucis, sed nobis solis fertile, Sophronius. Habeant crucem in terra simul gradientem, in mari simul navigantem comitem, tanquam salutis ubiq³ largitricem, omniumq³ incommodorum profligatricem, Cyrill. Alex. Attollente manus, Mose fortior erat Israel, remittente, languebat, & superabat Imalec, nec enim à diabolo, nec ab alio hoste, quamvis expugnandi cupidissimo, vinci ullo modo potest non modo universus Israel, sed quicumque Christo conformes esse, praeclarum dixerunt eius opprobrium, id est crucem eius perferendo, at qui non acceperunt eam hostium incursionibus ratuerunt.

Arca Allegor. Ecclesia, Noe Alleg. Christus qui ei peculiari adest cura de Ecclesia, Ambrosius. Ipse Christus nos facit adherere Deo, de ipso salutem sperare, fugere terrena negotia, in Dei possessione numerari, sicut scriptum est Domine posside nos. Ecclesia est sola possessio, quae nullis obnoxia tempestatibus perpetuae gratiae fructus fert. Anastasius Sinaita. Quam obrem dicitur Indae discere, quod Ecclesiae est proprius Dominus, & Deus, & spectator, & Dominus ei dominans eiusq³ curam gerens, eam suscipiens, tuens, & defendens. Extra hanc arcam Ecclesiam

nem-

nempe omnis potestas mundana ex scinditur, ut ait Damianus exponens illud 1. Reg. 15. *Conversus est Samuel, ut abiret, Saul autem apprehendit summitatem pallii eius, quæ scissa est, & ait ad eum Samuel, scidit Deus regnum Iſſael à te hodie. Pallium Samuelis Saul abruptit, & regnum perdidit, cum ergo vestis Christi dicatur Ecclesia, scissio vestis, divisionem minatur regia potestatis.*

Cap. 8. Synopsis.

INVITVR Sensim, & tandem finitur diluvium. Id Noe disceit ex columba redeunte cum ramo. Noe cum omnibus suis egreditur ex arca, offert sacrificium Deo, Deus per sacrificiū placatus, non fore deinceps diluvium pollicetur.

Verſ. 1. Recordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, & omnium inmentorum, quæ erant cum eo in arca, addaxit Spiritum super terram, & innuata sunt aquæ. Quasi Deus oblitus fuerit Noe, cum eum in illa horribili aquarum abyſſo cum arca fluitantem reliquit, hîc finiente diluvio eius recordari dicitur, quia eum inde iam liberat, adduxit spiritum, Ambr. Theo-

dor. Spiritum S. Chrysostomus, ventum validum qui vi non tam naturali (quomodo id fieret in tantis aquis, tam brevi tempore?) quàm divina, partim ficaret, & consumeret aquas, partim eas densaret, & cogeret in abyssum, & alveum vnde eruperant, quo facto ibi eas reclusit, clausis abyssi fontibus, & orificijs, & hoc est quod sequitur. *Clausi sunt fontes abyssi.* Vers. 2. *Et cataraëta cœli, & prohibita sunt pluvia de cœlo.* Vers. 3. *Reversa que sunt aqua de terra euntes, & redeuntes, & ceperunt minui post centum quinquaginta dies.* Chryl. Deus sciens infirmitatem nostræ naturæ, si quando permittit tentationem inferri, eovsque finit, quovsque scit nos posse sustinere, & ut retributionem quæ nostræ fortitudini congruat tribuat, & suam misericordiam declaret, quia Noe fortitudinem, & patientiam præ se ferebat sua in Deum fide arcæ tedia sustinens propterea Deus eius est recordatus. Ambr. His causis minuitur diluvium quibus crevit, erupci erant fontes aquorum, aperta cataraëta cœli, ut undique influentibus aquis terra inundaretur, debuerant claudi ea ex quibus diluvij origo manavit, ut eius inciperet esse defectus. Rupert. Recordatus est Pater Christi, postquam intraverunt aqua, vsque ad animam eius, postquam tribulationes mortis per transierunt animam eius, illum susciãdo à mortuis, & postea dans

homi-

hominibus Spiritum S. qui dissipat nebulas cordiū,
ex siccatur fluctus tentationum.

Verf. 4. *Requieuitque arca mense septimo, vige-
fimo septimo die mensis, super montes Armenia.* Hi
montes (docent Delrius, Perer.) sunt pars
montis Tauri (iste varia diversis in locis no-
mina accipit) vbi is imminet Ciliciæ, & Araxi
fluvio, Armenia dicta ab Aram nepotē Noe.
Aram, & Armenia significant altam, excel-
sam, Armenia omnium orbis partium celsissi-
ma, Verf. 5. *At vero aqua ibant, & decrefcebant
vsque ad decimum mensem, decimo enim mense, pri-
ma die mensis, apparuerunt cacumina montium,* 10.
mensis non accepto diluvio, sed accepto anno
600. vitæ Noe, ita Lyræ. Perer. *cacumina*, quā
vis iam ante mense 7. arca quieverit in monti-
bus Armeniæ, nondum tamen tum detecti
erant montes, nam arcæ moles 8. cubitis, pon-
dere suo sub aquas penetrarat, his cubitis sen-
sim decrefcente aqua, denique reiecti sunt mō-
tes, taliter vt Noe spectanti per fenestram ar-
cæ, mense 10. montium cacumina apparue-
rint, nec improbabile, ea prius fuisse reiecta, &
nudata aquis, sed 10. mense primum apparuisse,
& visa Noe. Subde, non est opus dicere,
æqualiter, & æquo tenore sensim semper de-
crevisse aquas verifimile est enim, initio eas

magis decrevisse, ita ut arca amplius non fluctuaret, sed subsideret in montibus Armeniæ, quia initio statim non tantum per ventum siccata, & densata sunt aquæ, sed etiam à Deo subito in abyssum ex qua prodierant sunt redactæ, quæ excepit ingentem aquarum copiam, & ibi reclusæ sunt.

Verf. 6. *Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arce, quam fecerat, dimisit corvum.* Verf. 7. *Qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram.* Aug. Chryf. inquit quod corvus videns cadavera in montibus iacentia, aut in aquis natantia, aut, ut inquit Per. quia clausuræ in arca pertæsus, libertatis erat avidus nolebat regredi in arcam. cæterum quia terra adhuc erat limosa, & aquosa subinde revolabat ad culmen arcæ, illi quæ infidebat, ut rursus revolaret ad cadavera. Corvus revertebatur ad cacumen arcæ, non ad Noe in arcam, quare Noe ex eo, an & quantum siccaretur terra nequibat agnoscere, quare postea emisit columbam, quæ ei id exploraret, lege Franc. Luc. notat. 3. in Gen. P. Hieronymus, & Gordonus censent, quod corvus exiens revertebatur ad pristinum locum, libertatem, & consuetudinem, & non revertebatur ad arcam potius ab ea longe recedebat, do

nec,

nec, non significat post terram siccata[m] esse regressum, sed solum ante siccationem non esse regressum.

Verf. 8. *Emisit quoq[ue] columbam post eum, ut videret si iam cessassent aqua super faciem terre.* Verf. 9. *Qua cum non invenisset ubi requiesceret pes eius, reversa est ad eum in arcam, aqua enim erant super universam terram, extenditq[ue] manum, & apprehensam intulit in arcam.* Verf. 10. *Expectatis autem ultra septem diebus alijs rursus dimisit columbam ex arca.* Verf. 11. *At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivae virentibus folijs in ore suo, intellexit ergo Noe, quod cessassent aquae super terram.* Verf. 12. *Expectavitq[ue] nihilominus septem alios dies, & emisit columbam, qua non est reversa ultra ad eum, ubi requiesceret.* Ad huc enim omnia erant limosa, & luto obsita, aqua super terram, quamvis montes altos deservissent, tamen adhuc totam terram planam, sive campestrem occupabant, *ad vesperam*, toto die pasta (inquiunt Chrys. Delrius) ad co[m]parem in hospitium notum redit, ut vitet nocturnum frigus, *ramum olivae*, quia olea (ait Plin.) semper viret folijs. Olea haec potuit, sub aquis diluvij annum integrum folia sua servare. Ita Chrys. vult Ambr. oleam hanc sub aquis germinasse non naturaliter, sed per Dei

omnipotentiam, alij dicunt, quod quamvis diluvium straverit plerasque omnes arbores in planitie sitas, tamen istam oleam, aliquasque alias plantas, & arbores potuisse inter montium petras, quæ aquarum vim refrangebant, fervari.

Rupertus, Postquam Christus à mortuis resurrexit, & opertos montes suos tristitia, revelavit in letitia, 40. dies sustinuit, & tunc ascendens in cælum, evacuato prisce legis servitio, novam prædicationi iussit baptismi gratiam missa columba Spiritu scilicet Sancto, corvus emissus non revertitur, quia Iudaicus populus foras vagatur, inhians veterum sacrificiorum cadaveribus, at Ecclesia Spiritu S. accepto revertitur, & eius prædicatores, ut nubes volant pluviam pacis mundo afferentes, & quasi columbae revertuntur ad fenestras eius à quo sunt missi, gloriam a vide contemplantes, illi columbae sunt, sed una columba est Spiritus S. gratia, Alcuinus: Columbarum oliva post diluvium portat, quia columba Spiritus S. ad Christum veniens ramo refectionis, & luminis pacem enuntiat. Ambr. Columba reversa ramum olivæ virentibus folijs portavit, nam Deus quamvis sit offensus iniquitatibus nostris tamen antiquæ nobis profapia, patriaque virtutis solum aliquod, vel exiguum reservaret, ne penitus operis, & creaturae suæ omne circa humanum genus amputaretur insigne.

Collumba hæc Allegor. Spiritus S. de quo Guatricus. Nescio, si Spiritui S. qui in collumba apparuit, alia vox familiarior gemitu, aut gratior sit, puto quia neque in Apostolis locum inuenisset para-
clerici cōsolatio, nisi quia lugebant, se desolatos, Aug. Columbam unam vides super caput Christi, linguas vides in toto orbe terrarum, idem Spiritus per columbam, idem per linguas, si per columbam idē Spiritus, & per linguas, per totum orbem terrarum datus est, à quo te praeidisti, ne gemas cum columba? Bern. Ducit nos, & reducit de claritate in claritatem, tamquam Domini Spiritus, quandoq; rapiens ad se, in lumine suo, quandoq; contemperans, & illuminans tenebras nostras, sive supra nos, sive apud nos, semper in luce, semper ut filij lucis ambulemus.

Viridans oliva Allegor. S. Virgo, vult Amb. ex virore olivæ colligi ortam ex arbore primitiva ante diluvium florida, & in diluvio indemne inquiens: Vir iustus gavisus est fructum de veteri semine aliquem reservatum, & inde colligit insigne divinæ misericordiae, quod iam diluvium removisset, quæ fructum demonstraret, cui non potuissent nocere diluvia. Maria oliva est, quæ in ore divinæ columbæ se ostendit Adami semine reservata cui culpæ non nocuere diluvia. De Maria ait Rupert. expēdens illud, Cant. t.

Si te ignoras, ò pulcherrima mulierum. O Virgo pulcherrima mulierum, ò benedicta inter mulieres, cuius pulchritudo benedictio est, talis ac tanta causa tua est, ut si te ipsam non ignores, statim scias illud quod queris, fides, & humilitas tua pulchritudo tua, & hic est locus requiei meae, Chrys. in illud Apocal. 12. Mulier amicta sole, nec secretum humana mundana habitationis inquirat, quae se septam superni splendoris circumspicit velamento, Chrysolog. Maria Hebr. latine Domina nuncupatur, vocat ergo eam Angelus (Lucæ 1.) Dominam, ut dominatoris genitricem trepidatio deserat servitutis, quam nasci, & vocari dominam, ipsa sui germinis fecit, & impetravit auctoritas, Damascenus: Invenit Maria gratia abyssum, quae duplicis virginittatis in columen navem servaverat, animamq; non minus, quam corpus in columen custodierat, Athanasius: Nunc adest regina à dextris tuis investita deaurato circum amicta, & variegata, eo quod secundum sexum famineum Regina, & Domina, & Mater Dei appelletur, Ambr. Suscipe igitur Iesu. Evam iam non ficulnea folijs adopertam, sed sancto amictam spiritu, & nova gratia gloriosam, quia iam non tanquam nudata absconditur, sed tanquam circumdata vestimenti splendore fulgenti occurrit, quia vestit eam gratia. Hugo Vict. Christus in cælo ex patre, sine matre Deus, Christus in terra ex matre, sine patre homo,

homo, in cœlo qualis pater talis filius, in terra qualis mater, talis filius, in cœlo cum patre æternus, & immensus, in terra cum matre incorruptus, & mansuetus, Augustin. Virginitas Mariae gravior, & acceptior, quia non eam conceptus Christus viro violaturo, quam conservaret, ipse præripuit, sed priusquam conciperetur, iam Deo dicatam, & de qua nascere-tur elegit. Anselm. Virgo tenera, & delicata regali stirpe primogenita, & speciosissima, totum amorem suum, totum studium suum ad hoc intendit, ut corpus, & animam suam Deo virginitate perpetua consecraret. Gilbertus: Audistis, quod in Genesi fons ascendebat, & irrigabat totam faciem terra, quis dabit hortulo meo hanc aquam, & arcolis meis hunc fontem signatum? Epiphani. Ave gratia plena, splendidum cœlum, quæ incoprehensum contines Deum, quæ Cherubicum tronum divinitatis fulgore superas, quo pacto prædicabo gloriæ tuæ radicem? Bern. Iure Maria sole perhibetur amicta, quæ profundissimam divinæ sapientiæ penetravit abyssum, ut quantum sine personali unione creatura conditio patitur, hæc illi inaccessibili videatur immersa, illo nimirum igne Propheta labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur, longe vero aliter Maria meruit non velut summatim tangi, sed operiri magis undique, & circumfundi, & tamquam ipso igne concludi.

Verf. 13. Igitur sexcentesimo primo anno, primo

men-

manse, primo die mensis, imminuta sunt aqua super terram, & aperiens Noë tectum arce, aspexit, viditque quod ex siccata esset superficies terra. Vers. 14. Mense secundo, septimo, & vigesimo die mensis, arefacta est terra. Vers. 15. Locutus est autē Deus ad Noë, dicens. Vers. 16. Egredere de arca, tu & uxor tua, filij tui, & uxores filiorum tuorum tecū. Vers. 17. Cuncta animantia quæ sunt apud te ex omni carne, tam in volatilibus, quàm in bestiis, & universis reptilibus, quæ reptant super terram, educ tecum, & ingredimini super terram, crescite, & multiplicamini super eam. Vers. 18. Egressus est ergo Noë, & filij eius, uxor illius, & uxores filiorum eius. cum eo. Vers. 19. Sed & omnia animantia, iumenta, & reptilia, quæ reptant super terram secundum genus suum, egressa sunt de arca.

Sexcentesimo primo anno, scilicet vitæ Noë, usque eo imminutæ sunt aquæ, ut appareretur superficies terræ, id est nudata iā aquis, quia tamē limosa adhuc erat, nec pedibus per via, post alios demum 56. dies dicitur, vers. 14. arefacta, & siccata, & Noë cum suis iussus egredi, & super terram ingredi. Diluvium capit anno sexcentesimo vitæ Noë mensis secundi die septimo decimo, finitur vero cum egressu Noë ex arca anno eiusdem 601. mensis secundi die vigesimo septimo, ergo duravit annum
in,

integrum solare, lunarem autem annum integrum, & insuper decem dies, Ambr. ait in ingressu iuberi à Deo seorsum vxores à maribus ingredi, at in egressu iuberi, simul egredi. Animalia bina, vel septena secundum species suas egressa sunt ex arca, ita vt animalia (mares, & fœminæ) eiusdem speciei simul egrederentur. Torniellus ait, quod sicut cuncta animalia ab Angelis in diluvio perducta sunt in arcam, ita post diluvium Angelorum opera dispersa per varias terras, & insulas.

Verf. 20. *Ædificavit autem Noe altare Domino, & tollens decunctis pecoribus, & volucribus mûdis, obtulit holocausta super altare.* Verf. 21. *Odoratusq; est Dominus odorem suavitatis, & ait, nequaquam ultra maledicam terram propter homines, sensus enim, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua, non igitur ultra percutiam omnem animam viventem sicut feci.* Verf. 22. *Cunctis diebus terra, sementis, & messis, frigus & æstus, æstas, & hyems, nox, & dies non requiescent.* Altare, quasi alta ara in qua victimæ Deo mactantur, & offeruntur. Primum hoc est altare, quod legitur in Script. tamen non dubium est, alia prius extitisse, vtpotè in quibus sacrificavit Abel, cap. 4. *holocausta*, ex septimo illo mundorum animalium cælibe, seu solitario mas-

masculo, *odoratus*, Deus accepit holocaustum
 Noe, ut rem sibi suavem, & gratam, Deus eo
 delectatus est, hoc sacrificium Deum iratum
 generi humano placavit, & tranquillavit. Ita
 Oleaster, Vatabl. loquitur Moses metaphori-
 ce, Fumus iste sacrificij, & odor qui cum fumo
 ascendebat sursum, ad similitudinem suavis
 odoris Deo placuit, & quasi fætorem peccato-
 rû sustulit à naribus Dei, *ait ad eum*, Deus pla-
 catus sacrificio Noe locutus est ei ad cor, id est
 consolatus est eum, demulsit eum, dixit illi ea,
 quæ cordi eius gratissima, & iucundissima
 erant, *nequaquam ultra maledicam*, non amplius
 terram perdam diluvio, *propter homines*, ob pec-
 cata hominum, *sensus*, miserebor humana infir-
 mitatis, & proclivitatis ad malum, eorum pec-
 cata deinceps non puniam generali diluvio
 totius orbis, sed quoscumque peccantes pro-
 prijs, & peculiaribus pænis castigabo, volo
 enim humanum genus conservare, & propaga-
 re, *cogitatio*, Hebr. *figmentum*, figulina, & officina
 cordis humani prona est ad malum, ut il-
 lud formet, & fingat, homo in sui cordis, & cō-
 cupiscentiæ officina format sibi imaginatio-
 nes rerum omnium, quas concupiscit. Hæc fi-
 gulina est concupiscentia, sive sensus, & mens
 peccato corrupta, & cogitabunda malorum,
 quæ

quæ motus concupiscentiæ profert, & producit, annota, quod in corde humano est duplex officina, vna concupiscentiæ, altera rationis, legis & virtutis, illa ad malum, hæc ad bonum propendit, hanc enim propensionem ad bonum naturaliter nobis inseruit Deus, iã in hominis arbitrio est, vt operetur in officina concupiscentiæ, vel rationis, & consequenter, vt eligat, & operetur, vel malum, vel bonum: *In malum prona sunt*, ad malum hominẽ incitant. Deus dicit se miserturum hominum, vt amplius eorum peccata non puniat diluvio, quia homines à nativitate infirmi, debiles, & proni ad malum, *cunctis diebus terra*, quamdiu in terra erit generatio, & corruptio, erantque homines, & animalia propter quæ inducta est hæc temporum varietas, *sementis, & messis*, designantur vicissitudinis laboris, vna seminandi, altera metendi, vicissitudines anni, æstas, & hyems, vicissitudines qualitatũ, & tempestatum, frigus, & æstus, *non requiescent*, non cessabunt, non desinent sibi mutuo succedere, vti toto anno diluvij desierunt, & cessarunt.

Noe obediens Allegor. Christus de quo Athanas. *Christus filius Dei in forma servi, quã assumpsit ex Virgine Patri dicitur esse subiectus, qui sub lege ex muliere nascitur generatus.* Damas

cen. Ipse ut homo in se, ac per se, id quod humanum erat Patri submitit, (præstantissimam formam, & exemplum nobis sese præbens) Patriq; obediens factus est. Laurent. Iustin. Duplex præceptum primus homo habuit, unum nature ad custodiendum bonum datum, alterum disciplina ad promerendum bonum promissum, quod bonum melius non poterat mereri, quàm per obedientiam, quam Christus ex perimento operis didicit, & in cruce complevit. Noe à Deo benedicitur Alleg. Christus omni benedictione plenus, de quo Rupert. ponderans illud, Gen. 2. Formavit igitur hominem de limo terre, & illud Psal. Benedixisti Domine terram tuam: ait: Hominem illum terrenum cum isto caelesti conferentes, hoc primum in factura illius abesse perspicimus, quod terram ipsam, cuius de limo formaret eum, non benedixit Deus, ecce autem in ista caelestis hominis factura Psalmista subiungit, benedixisti Domine terram tuam. Rupert. ponderans illud Psalm. 44. Vixit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præconfortibus tuis, Inquit: Præconfortibus tuis vixit te Deus, non enim sicut consortes tui, qui postquam in delictis sunt concepti, deinde per gratiam miseratoris divisa singuli percipiunt dona benedictionis, non sic tu, sed in ipsa benedictione, possides plenitudinem omnis benedictionis, ut de tua plenitudine accipiant consortes tui. Noe sanctus Alleg. Christus

Christus sanctus, absque labe peccati, Tertul.
*Saul bonus praeter ceteris, livore postea evertitur, Da-
 vid vir bonus secundum cor Domini, postea cadit, &
 stupri reus, Salomon gratia, & sapientia à Deo do-
 natus, ad idololatriam à mulieribus inducitur, soli
 enim Dei filio servabatur, sine delicto permanere,
 Ambr. Sine peccato Iesus, quem vincula humana
 delictis obnoxium non tenebant.*

Cap. 9. Synopsis.

DEUS Noe eiusque posteris
 benedicit. Esui carnis indul-
 get, non tamen sanguinis. San-
 cit homicidij poenam. Iridem
 tesseram dat pacti de non indu-
 cendo, iterum diluvio. Noe

ebriatur, à Cham nudatur. Tegitur à Sem, &
 Iapheto. Cham maledicatur.

Vers. 1. *Benedixitque Deus Noe, & filiis eius, &
 dixit ad eos, crescite, & multiplicamini, & replete
 terram. Vers. 2. Et terror vester ac tremor sit super
 cuncta animalia terrae, & super omnes volucres cœ-
 li, cum universis quae moventur super terram, omnes pis-
 ces maris manui vestrae traditi sunt. Homo per
 peccatum plenum dominium in bestias ami-*

fit. Hic Deus ei restituit aliquale dominium. Deus indidit animalibus timorem, quo hominem timeant, & reverentur, et si feræ sint, fugiunt conspectum hominis, nec in eum sæviunt, nisi iniuria laceffantur, aut fame urgeantur, ita Basil. Vers. 3. *Et omne, quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.* Permitto, ut omne comestibile, & conveniens humanæ complexioni, quid libet, quod vobis placebit, quod gratum palato vestro erit in cibum assumatis, ita Abul. vescimini animalibus, sicut hætenus olera comedistis. Si petas, fuit ne ante diluvium carniū esus licitus & vsitatus? respondent Chrysost. Theod. Perer. ante diluvium nō interdictum, sed licitum fuisse esum carniū, ab eo tamen abstinuisse viros religiosiores, v.g. posteros Sethi. Deus hīc carniū esum explicite permittit ob malignitatem terræ, tam peccato quàm diluvio falsedine maris inductam, & ob vires imbecilliores, tam hominum, quàm plantarum.

Vers. 4. *Excepto quod carnem cum sanguine nō comedetis, sed neque sanguinem seorsim.* Prohibet enim omnem esum, seu sumptionem sanguinis, siue liquidus is sit, & potabilis siue fartus, & coagulatus ut est in farciminibus, siue
adhuc

adhuc in animali existat, vt in morticinis, & suffocatis, ita Tostat. Lyran. Eucher. (hoc præceptum de cavendo sanguinis esu fuit solum positivum, quod iam exolevit.) rationem dat Chrys. vt nempe, etiam post diluvium, mortales intelligerent, habere se Dominum, qui pro arbitrio iubere, & vetare possit, quod lubeat. Deinde vt comprimat perversum impetum, & propensionem ad homicidia, ne scilicet assuescendo sanguini bestiarum, tandem nec humano parcerent. Denique vt ostendat Deus, quam sibi cordi sit sanguis, & vita hominis subdit. Vers. 5. *Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu viri, & fratris eius, requiram animam hominis.* Puniri volo etiam bestiam, si illa hominem occiderit, ita iussit etiam Exodi 21. vers. 28. Levit. 17. vers. 11. vbi, & duas alias causas vetiti esus sanguinis exponit Deus. Vers. 6. *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius, ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Fūdi debet, æquum, & iustum est. vt fundatur, dignus est vt fundatur eius pariter sanguis, puta per sententiam, & condemnationem iudicum. Deus enim tam hīc, quā Exodi 21. vers. 12. lege talionis tulit in homicidas sententiam mortis, quæ recepta est om-

gentiam usu, & quia homicidas ultio Dei persequitur ad necem, *humanum sanguinem*, Hebr. *Sanguinem hominis in homine*, idest intra hominem, vel in homine existentem sanguinem, ad *imaginem Dei*, si non te moveat natura communis, moveat te saltem imago mea, ne demoliaris imaginem cœlestis regis.

Vers. 7. *Vos autem crescite, & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam. Pro-
 lificate, & multiplicamini in terra, ut citissime
 per univērsam terram ingredi, vosque spargere, eamque occupare, & replere valeatis.* Vers. 8. *Hec quoque, dixit Deus ad Noe, & ad filios eius cum eo.* Vers. 9. *Ecce ego statuum pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos.* Vers. 10. *Et ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum.* Iam de facto Deus in præsentī statuit, & sancit hoc fœdus, & promissionem (fœdus hoc est mera promissio Dei) de non inducendo amplius in terram diluvio cum Noe, & hominibus vnde vers. 12. fœderis huius signum (iri dem) assignat. Vers. 11. *Statuum pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram.* Diluvium generale non erit. Vers. 12. *Dixitque Deus, hoc signum fœderis, quod do inter me, & vos, & ad omnem animam viven-*

sem, qua est vobiscum in generationes sempiternas. Sancit Deus fœdus cum Noe, & fœderis signum iridem assignat. Sempiternas, per omnes generationes, vsque ad diem iudicij, quandiu durabit hoc sæculum, hic mundus, hæc vita in terris, vsque ad consummationem generationum.

Vers. 13. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram. Vers. 14. Cumq; obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus. Vers. 15. Et recordabor fœderis mei vobiscum, & cum omni anima vivente qua carnem vegetat, & non erunt ultra aqua diluvij ad delendam universam carnem. Vers. 16. Eritq; arcus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deum, & omnem animam viventem universæ carnis, qua est super terram. Vers. 17. Dixitq; Deus ad Noe, hoc erit signum fœderis, quod constitui inter me, & omnem carnem super terram.

Arcus hic est iris, Dei dicitur arcus, quia iris est pulcherrima Dei pulchritudinem, & magnificentiam repræsentat Ecclesiast. 43. vers. 12. Iris ante diluvium in nubibus apparebat, (cum naturaliter radij solis reverberentur in nube rorida, vnde iris exurgit, quando Sol, oculus, & centrum iridis in eandem li-

neam rectam concurrunt) sed non apparebat
 tanquam signum foederis divini: nam ante tan-
 tum erat signum pluviae, praesertim si matuti-
 no tempore appareat, post diluvium autem as-
 sumpta est à Deo in signum ex beneplacito,
 numquam amplius futuri diluvij. Hoc signū
 Deus aptissime posuit in nubibus, quia è nubi-
 bus aquae delapsae fuerant, & inde rursus me-
 tuendum fuerat diluvium. Mystice iris est sym-
 bolum clementiae Dei, ut ait Amb. lib. de Noe
 & Arca, cap. 27. tropologice tres colores iri-
 dis sunt fides, spes, charitas, caeruleus fides, vi-
 ridis spes, rubicundus charitas, lege Perer. Ri-
 ber. Apocal. cap. 4. anagogice iris, quae colore
 est aqueo, & igneo signum conflagrationis
 mundi futurae. Ita Greg. hom. 8. in Ezechiel.
 allegorice iris signum legis Evangelicae, haec
 affert gratiam, conciliationem cum Deo, &
 gloriam, ita Rupert. iris cum sit aqueo, & ig-
 neo colore signum est baptismi Christi, qui fit
 per ignem, & aquam, ita Greg. hom. 8. in Eze-
 chiel. Iris est verbum incarnatum, & carne ve-
 latum, sicut Sol in nube irradians facit iridem,
 ita verbum in carne irradians fecit Christum,
 sicut iris fuit symbolum pacis, ita incarnatio
 Christi, sicut in iride duo cornua, ita in Christo
 duae naturae, (humana, & divina) quarū chor-
 da

da occulta est hypostatica vnio. In iride triplex color, sic in Christo qui fuit cælestis per orationem, viridis per florem gratiarum, rubicundus per sanguinem in cruce.

Iris signum, quod aspiciens Deus humanū genus liberum à diluvio allegor. Christus homines à perditione liberans, quem aspiciens pater nos perditionis diluvio eruit, Richard. *Felix homo est, cui præsto est cum voluerit, habere filium, non qualemcumq; sed filium Dei, ò quanta dignitas hominis, filium habere Dominum maiestatis, audi, ausculta, erige spem, exhilara faciem, si confanleris de patre tuo, confide de filio tuo, si erubescis in parente, exulta in prole, maior hic ad erigendum, quam ille ad deiiciendum per illum eiatus è Paradiso, per istum glorificandus in cælo, res mira, ut vnus idem sit filius Dei vivi, & filius hominis morituri, dicam an mortui? sed fortè tunc incipit vivere, cum incipit talem habere filium, ò quanta humilitas potentis, ò quanta sublimitas hominis, Deum habere hominem patrem, humilitas incomparabilis hominem habere filium Dei sublimitas inestimabilis. Iris pulchra Christus pulcher. eius pulchritudinem describit, Clem. Alex. Servator noster humanam omnem superat naturam, pulcher quidem, ut à nobis solus ametur, qui veram desideramus pulchritudinem. Iris symbolum clemētiae, Chris-*

tus reconciliavit homines cum patre. Rupert.
 exponens illud Ezech. 2. *A lumbis deorsum vi-*
dispeciem ignis, & arcum, ait: *Ante carnis assump-*
tionem, qua per lumbos significatur, Deus generi hu-
mano iratus tantummodo ignis consumens erat, post
quam autem carnem assumpsit, iam non solummodo
ignis, sed & inclinatio nobis est propriitatis. Iris
 symbolum securitatis Christus securitatem
 affert, condemnationem amovet. Theodotus
 Anzyranus. Nonne illius, qui ad nos descendit cha-
 ritatem humanitatemq; in igne advertis? iudex in-
 ter reos demoratur, neq; ulli tamen pœna irrogatur,
 iudex prae sto est non iudicaturus, sed iustificaturus,
 non condemnationem illaturus, sed medicinam adhi-
 biturus. Iris symbolum pacis, Christus pacem
 attulit, Nissenus: Et in terra pax, qua prius detes-
 tabilis erat, spinis, & tribulis plena, qua exiliū dam-
 natorum, qua belli regio, hac pacem suscepit. O rem
 admirabilem! veritas de terra orta est, & iustitia de
 cœlo prospexit, salem dedit terra homini fructum
 suum.

Verf. 18. Erant ergo filij Noe, qui egressi sunt de
 arca, Sem, Cham, & Iaphet, porro Cham ipse est pa-
 ter Chanaan. Moses hîc meminit Chanaan, ut
 viam sibi sternat ad maledictionem Chanaan,
 qua propter Cham patrem à Noe mulctatus
 est, Verf. 25. in exitu Noe ex arca, nec dum ex
 Cham

Cham genitus, & natus erat Chanaan, qui post diluvium est genitus, & natus, 8. tantum animæ (Noe cum tribus filiis, & singulorum vxoribus) sunt salvatæ. Vers. 19. *Tres isti filij sunt Noe, & ab his disseminatum est omne genus hominū, super universam terram.* Noe post diluvium iam fractus, & senex, ut quæ melius vacaret Deo, abstinuit usu coniugij, & nullas alias genuit proles, ab his enim tribus omnes homines sunt prognati. Vers. 20. *Capit. 3. Noe vir agricola exercebat terram, & plantavit vineam.* Caput Noe esse agricola, & post diluvium terram iam siccata colere, & exercere, Noe redit ad agriculturam, qua ante diluvium vsi sunt homines, Noe invenit aratra, iisque per equos, & boves attrahitis, vomere terram præscidit, cum antea suis manibus, & ligonibus terram foderent, & colerent. Vitis etiam fuit ante diluvium, sed sylvestris, inculta, & hinc inde sparsa ex ea quæ non vinum homines exprimebant, sed tantum vuas comedebant, Noe arte vitem excoluit, plantavit, in vineta distribuit, & primus ex vuls vinum expressit, & nesciens vim vini antea, nec visi, nec cogniti ex eo inebriatus. Noe ex vite vinum expressit, ut eo suum, & aliorum hominum post diluvium marorem, labores, & infirmitates leniret, & roboraret, ita P. Hier. Chrysost.

Vers.

Vers. 21. *Bibensq; vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo.* Ebrietas hæc Noe non fuit peccatum, saltem mortale, quia nesciens vim vini, & inexpertus, illud largius bibit, ita Theodor. Chryf. *Et nudatus est, uti solent dormientes, & ebrii præ æstu dicere tegumenta, seque nudare.* Vers. 22. *Quod cum vidisset Chā pater Chanaan verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.* Hebræi, & Theodor. inquit hinc fieri mentionem Chanaan, qui puer doli capax, 10. annorum, primo viderit Noemum nudatum, & hoc renuntiavit patri suo Chamo, Chamus autem Noemum ridendum proposuit Semo, & Iapheto. Semus autem, & Iaphetus avertentes oculos. Vers. 23. *At verò Sem, & Iaphet pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, aperuerunt verenda patris sui, faciesq; eorum averſæ erant, & patris virilia non viderunt.* Vers. 24. *Evigilans autem Noe ex vino cum didicisset quæ fecerat filius suus minor.* Vidit Noe evigilans ex somno in quem cum vis vini coniecerat tectū pallio Semi, & Iapheti, quæ fuit causam, illi rem totam, & Chami scelus pandunt, filius, Cham, minor, Iunior Semo, senior Iapheto asseritur ab Aug.

Vers. 25. *Ait, maledictus Chanaan, servus ser-*

vorum erit fratribus suis. In filio sceleris conficio forsan, & auctore, & indice (vt censent Hebræi, Theodor.) punitur parens, sed maxime in posteris illius Chananæis, quia Iosue, & Israelitis expulsi, & excisi sunt, nam propter hos maximè scripsit hæc Moses, vt doceat iuste expulsos fuisse, *erit servus servorum.* Id est infimus, & vilissimus servus fratrum suorum, id impletum partim Iosue 9. cum excisis Chananæis Gabaonitæ, qui dolo mortem evaserant, perpetuo servitio Iudæorum, tamquam mancipia fuerunt addicti, partim, 2. Paral. 8. vers. 7. 8. vbi Salomon reliquias Chananæorum fecit Iudæis tributarios, & servos. Vers. 26. *Dixitque, benedictus Dominus Deus Semi, sit Chanaan servus eius.* Deus tanta benedictione, & copia, tum frugum, tum sapientiæ, pietatis, religionis, gratiæ, & cultus Dei cumulet Semum eiusque posteros, vt quisquis eos viderit, benedicat Deum in Semi suisque tam liberalem, dicatque, benedictus sit Deus, Dominus, pater ac provisor Semi, eiusque posterorum, qui semper suis beneficijs ostendit, quod sit Deus tutor, & curator Semi, & posterorū, hæc benedictio in Iudæis qui orti ex Semo completa, ita Caiet. Lipomau. Per.

Vers. 27. *Dilatat Deus Iapheth, & habitet in*

tabernaculis Sem, fitque Chanaan servus eius, He-
 or. Dilatet Deus dilatatum, Aug. laificet, Eugu-
 bin. Calet. Condecoret. Venuſtum faciat Deus
 Iaphethum, & dilatatum, Deus eum emittat,
 & volare faciat per latitudinem terræ, eius
 poſteritas dilatet ſe, ſitque plurima, occupet
 latiſſimas, & ampliſſimas regiones, ſe etiam
 diffundat in ſortem, & habitationem poſtero-
 rum Semi. Poſteri Iapheti occuparunt Euro-
 pam, & partem Aſiæ ſeptemtrionalem ad oc-
 caſum vergentem, à Tauro, & Amano mon-
 te, uſque ad Tanaim, poſteri Chami partem
 meridionalem Aſiæ, ab Amano, & Tauro, nē-
 pe Ægyptum, & partem Syriæ, & totam Afri-
 cam. Poſteri Semi occuparunt Aſiæ partem
 Orientalem ab Euphrate, uſque ad Indicum
 Oceanum, ita P. Hier. Montan. *In tabernaculis*
Sem, Abulenſis, Lyran. Theodor. hīc repetunt
 nomen non Iapheti, ſed Dei. Deus habitet in
 tabernaculis Semi, quia inter Semitas (Iu-
 dæos) Deus habitavit in tabernaculo, & tem-
 plo, ex Semitis natus eſt Chriſtus, alij refe-
 runt ly *Habitet*, ad Iaphetum. Benedictio
 hæc Iapheti, & temporalis fuit, & ſpiritualis,
 nam poſteri Iapheti, puta Gentiles Europæi,
 & maxime Romani Imperium temporale
 ſuum extenderunt in Iudæos poſteros, & fi-
 lios

illos Semi, & in omnia loca quæ tam ipsi incoluerunt, quam reliqui filij, & posterij Semi, & Chanaan fere ad Indiam, usque spirituale quoque Imperium, cum ad Christum illi sunt conversi, & veram religionem, & Ecclesiam (cuius isti exciderunt) amplexi per primatum Ecclesiæ, & sedem Pontificiam longe latius extenderunt.

Verf. 28. *Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis.* Verf. 29. *Et impleti sunt omnes dies eius nonagitorum quinquaginta annorum, & mortuus est.* Vidit ergo turrim Babel, vidit posteros suos numero immenso auctos per orbem dispergi, vidit invalescente idololatria pene omnes à vero Dei cultu deflectere, vidit cum prima Assyriorum monarchia filiorum, & nepotum suorum assidua, & continuabellâ, eductis subinde à Nino in aciem (testantur P. Hier. Chryl. Bonfrer. à lapide, Diosdor.) equitum ducentis millibus adversus, Zoroastrem Regem Bactrianorum, qui & ipse supra quadrigenta millia sub signis habebat. Neque id mirum, cum plurium simul vxorum esset usus, & omnes, & toti generatione vacarent, vno tamen excepto Noe, qui insigni exemplo continentie totis his 350. annis quibus à diluvio supervixit, & verosimile etiam alijs

100. immediate ante diluvium, quibus fabrica arcae occupabatur, nullos prorsus liberos suscepit: nā ex nullis alijs, quā ex Sē, Chā, & Iaphet (vti S. Script. hic vers. 19. dicit) disseminatū est omne genus hominum, super vniversam terram. Hi verò tres nati fuerunt centum circiter annis ante diluvium, vt dicitur, cap. 5. vers. vlt. hæc de cap. 9.

Cap. 10. vers. 21. textitur catalogus filiorum Semi. De Sem *Heber*. & alij cap. 11. textitur genealogia Sem, vsque ad Abraham, ab Heber orti, & dicti sunt Hebræi qui primigeniā Paradisi linguam Hebræam, scilicet cum vero Dei cultu soli retinuerunt in divisione gentium, & linguarum in Babel, Aug. Orig. Tostatus, Caiet. Oleaster, Genebrard. docent in solo Heber, eiusque posteris cum vera fide, & religione pietateque mansisse primævam linguam Hebræam, in cæteris deletam, & aliam datam, ita Perer. Abulens. in confusione Babelica Deus tantum matrices linguas condidit easque hominibus indidit, ex his enim cæteræ postea prognatæ sunt, sic Hebraica matrix, & genitrix est Syriacæ, Chaldaicæ, Arabicæ, Latina, Italiæ, Vallachicæ, Gallicæ, Hispaniæ. Græca Doricæ, Ionicæ, Æolicæ, Atticæ, Sclavonica, Polonica, Bohemicæ, Mescoviticæ, Ger-

Germanica, Helveticæ, Saxonica, Anglicæ,
Scoticæ, Tartarica, Turcicæ, Sarcamanicæ,
Abyssina, Æthiopicæ, Sabææ. Sicut creatio ita
& hæc linguarum confusio solius Dei fuit
opus, ita Chryl. Procop. Raban. Rupert. Deus
commiscuit linguas, ut pro vna Hebræa lin-
gua, quam omnes callebant, singulis propriâ,
& diversam inderet linguam, ita ut dum ho-
mines colloquerentur, vnus Græcè, alter Lati-
nè, alter Germanicè, alter Sclavonicè, &c Lo-
queretur elementa primævæ linguæ, puta lit-
teræ apud omnes gentes, & linguas eadem
manserunt, sed aliter combinatæ, & traiectæ,
quod est confundere. Deus descendit ad con-
fusionem linguarum non locum mutando, sed
cominus inspiciendo, impediendo, ita Caiet.
docent Chryl. Aug. Ioseph fabro turris Ba-
bel peccasse vanitate, & superbia. Addit Aug.
Nemrod ædificasse hanc turrim, ut esset ars
suar tyrannidis, turris hæc fuit in ipsa vrbe Ba-
bel, alij dicunt, quod in vicina vrbe Chalanne,
P. Hier. tradit hanc turrim habuisse altitudi-
nem quatuor millium passuum, quæ efficiunt
milliare magnum, sive germanicum, & reli-
quias ad sua, vsque tēpora perdurasse. Euseb.
ait fabricam non solum confusione linguarū
interruptam, sed etiam vi ventorum pro ma-

iori parte fuisse everfam. Subdit ipse Euseb.
quod Semiramis vxor Nini, post 100. annos
vibem mira magnitudine, & incredibili mag-
nificencia instauravit, turrim non extulit qui-
dem altius, sed cōcinne ornavit, & templo Be-
li eiusque sepulchro adaptavit, Orig. & Aug.
inquiunt dissectis linguis in 55. diversas in so-
lo Heber (falso affirmat Theodor. primam ho-
minum linguam fuisse Syriacam, falso etiam
affirmat Goropius Becanus, qui vult primam
mundi linguam fuisse Cimbricā, sive Flandri-
cam) eiusque posteris ab eo dictis Hebræis
cum vera fide, & religione, & pietate mansisse
primævæ orbis linguam, indeque post no-
minatam Hebræam, & in cæteris habitu illius
linguæ prorsus deleta, & novissimo promptis-
simoque novæ linguæ, & cuique genti pro-
prie divinitus infuso. Noë (alij etiam viripij)
adfuit fabricæ turris Babel, & eam iuvit, sed
bono fine, v. g. ut hæc turris omnibus vndi-
que serviret pro specula. Pro loco publici cō-
mercij, pro communi memoria, & ideò non
peccavit in his, ita P. Hier. Perer. Noë mox à
diluvio mansit in Armenia cum suis. Noë se-
cuti sunt eius nepotes, & posterij, & metu di-
luyij primum in montibus habitaverunt, inde
sensim metu ab eunte descenderunt in valles,
&

& campos. Senaar (legendi Epiph. Perer. Abul. Delrius) est Babylon in Babylonem, cap. 11. egressi omnes homines ex Armenia descenderant spem maioris, & melioris soli, & oblitum eius commodiorem.

Semi filij senioris Noemi chronologix statuitur (secunda mundi ætas à principio sexcentosimi primi anni Noe, usque ad egressum Hebræorum ex Ægypto duravit annis 887.) Sem primogenitus Noe cum vixisset annis 2. post diluvium genuit Arphaxad. super vixit post alijs annis 500. vixit univrsim annis 600. moritur anno mudi cōditi finiente 2158. à diluvio 502. Arphaxad. cum vixisset annis 35. genuit Cainam, supervixit post, annis 303. univrsim vixit annis 338. mortuus an. mund. 1996. à diluvio 340. Cainan cum vixisset annis 30. genuit Sale (an Gen. 11. vers. 12. inter Arphaxad, & Sale interseri debeat Cainan? interferunt 70. Interpretes prædicto, cap. Gen. & lib. 1. Paral. cap. 1. vers. 18. & 24. hoc modo, Arphaxad. 35. annorum genuit Cainan, Cainan 30. annorum genuit Sale. Et hoc sequitur S. Lucas, cap. 3. vers. 36. Ambr. Nizephorus Constantinopol. Centius, Calet. Lipoman. Canus, Tolet. Bellarm. Salmeron, Barradius, Ribera, Gordonus, Samerius, Delrius, Raderus, Marianz,

Salianus, Bonfrerius, Epiphan. P. Hier.) Sale cum vixisset annis 30. genuit Heber. post super vixit alijs annis 403. vniversim vixit 433. mortuus an. mund. 2156. à diluvio 500.

Heber cum vixisset annis 34. genuit Phaleg. post supervixit alijs annis 430. vniversim vixit 464. moritur an. mun. 2217. à diluvio 561. Phaleg. cum vixisset annis 30. genuit Reu, super vixit alijs annis 209. vniversim vixit annis 239. mortuus anno mundi 2026. à diluvio 370. Reu cum vixisset annis 32. genuit Sarug. post supervixit alijs annis 207. vniversim vixit alijs annis 239. mortuus an. mun. 2056. à diluvio 400. Sarug cum vixisset annis 30. genuit Nachor, post supervixit alijs annis 200. vniversim vixit 230. mortuus an. mun. 2079. à diluvio 423. Nachor cum vixisset annis 29. genuit Thare, post supervixit alijs annis 119. vniversim vixit 148. mortuus anno mundi 2027. à diluvio 371. Thare cum vixisset annis 130. genuit Abraham, post supervixit alijs annis 75. vniversim vixit 205 mortuus an. mun. 2113. à diluvio 457. iuxta alios dicitur Abraham natum anno Thare 70. vel 71. quod est probabilissimum.

Abraham gesta sic describo. Abraham iuxta sententiam Theodreti, Lyrani, Caiet. Ioan. Fer-

Ferdinandi Saliani, Bonfrerij, anno 130. natus, (iuxta hanc sententiam Abraham non fuit primogenitus Thare, sed primogenitus Thare fuit Aran, natus anno Thare circiter 70. secundo genitus Nachor natus sub annum 100. Thare) at iuxta sententiam Abul. Perer. Delrij, à Lapide, Lorini Abraham natus anno Thare 70. vel 71. Abraham (& eius pater Thare) numquam idola coluit, sed Deum verum (de Thare probabilissime asseritur in Mesopotamia lapsum in idololatriam, nempe in Haran, vel ex consuetudine gentis, vel adventu filij Nachor idololatæ ex Chaldæa, vel absentia Abraham cum is ex Haran perrexisset in Chanaan) ita Aug. Abul. Tostatus, Abraham, cap. 11. Gen. ex Vr Chaldæorū (Vr fuit vrbs Chaldææ, quæ etiā dicta Caramine, it. Euseb. Chaldæi oriundi, & nominati à Cased filio Nachori fratri Abraham, vel melius ab Arphacsad filio Sem. Vr significat ignē, quod in ea Chaldæi colerent ignem) cum multa passus esset (affirmant Ioseph. Aug.) à Chaldæis eo quod nollet adorare ignem. Melchior filius Aran (ait Abul.) nupta fuit Nachoro patrui suo, pariter Iescha, quæ est Sara secunda filia Aram nupta est Abrahamo patrui suo, quàm vocavit Abraham, cap. 20. sororem suam,

id est neptem ex fratre Aran.

Abraham, cap. 12. (vt ait Diodor.) vers. 1. egredere, bis est vocatus. Primò in Hur Chaldæorum, Aët. 7. vers. 2. secundo hîc ex Haran, vt pergeret in Chanaan, Aug. & alij inquit, tantum semel à Deo vocatum, eandemque esse vocationem de qua hîc Moses cum ea de qua D. Steph. Aët. 7. & hanc vocationem contigisse non in Haran, sed in Hur Chaldæorum, & respondent D. Stephano asserenti Abrahamum vocatum esse in Mesopotomia, ergo non in Hur, quæ est in Chaldæa, dicentes Mesopotamiam latè sumi, vt complectatur etiam vicinam Chaldæam, eius vocatio typus fuit vocationum omnium, qui reliquit omnia sua, omnesque cognatos in Chaldæa, qui scivit se vocari in Chanaan, sed nescivit inquam eius partem vocaretur, cui 7. benedictiones obediētis promissæ, & præstitæ, præsertim ei est promissa iustitia, & salus, si natus an. 70. Thare, Abraham egressus de Haran annos natus 75. cum Thare annum ætatis ageret 145. post quem egressum Abrahæ de Haran vixit Thare 60. ann. & mortuus est annum agens 205. Abraham in Chanaan, vivente Thare peregrinatus est ad 60 annos, quibus exactis moritur Thare in Haran, redit Abraham in Haran,

ran, vt patrem sepeliat, & rursus revertitur in Chanaam. Tunc promissio coelitus illi facta de Chanaanide posteris eius donanda, & ab hoc anno quo facta est ei hæc promissio subducendi anni 430. vsque ad legem in Sinai Hebræis latam. Mox ab hac promissione descendit in Ægyptum, vbi Sara transfertur in domum Pharaonis, Gen. 13. Lot ob nimias vtriusque opes ab eo se iungitur, Gen. 14. cædit 4. reges, & liberat Loth decimas dat Melchisedecho. Iterat Deus promissionem de femine Abrahamæ, & Chanaanide illi danda, sed prius peregrinaturum, & affligendum 400. annis in terra aliena, contigit hæc iterata promissio vno anno ante natum Ismaelem. In caput hæc feminis Abrahamæ peregrinatio, vel afflictio ab ann. 5. Isaac cum is ab Ismaele vexaretur, Gen. 16. nascitur Abrahamo Ismael ex Agar ann. 11. habitationis in Chanaam, cum Abraham esset, an. 86. Gen. 17. Abram nomen vertitur in Abraham, & Sarai in Saram, circumcisio instituitur. Isaac promittitur, Gen. 18. Sodoma evertitur, Gen. 25. nascitur Isaac, circumciditur 8. die eodem anno, sed sub initium sublata fuerat Sara in domum Abimelech, Gen. 20. Abrahamæ an. 120. moritur Sem, Gen. 22. iubetur Isaac immolari cum esset an. 25. Gen. 23. Sara mori

tur, & sepelitur in Hebron. Rebeca nupsit Isaac, Gen. 24. Abraham accipit Cethuram in coniugem secundariam, quæ peperit ei 6. filios, Abraham moritur cum esset 175. annorum. Abraham Hebræus dictus est, hoc est, transitor eorum posteri vocati Hebræi, qui Remp. Hebræam constituerunt.

Reipublica Hebræa. Synopsis.

SANCTA Script. agit de statibus Hebræorum, quo ad 1. tempus ante ingressum in Chanaam in Pentath. Genesis de 1. statu ante descensum in Ægyptum, & de 2. vsque ad obitum Iosephi de 2. quoad alteram partem, ac de toto 3. libri sequentes de posteriori tempore agunt reliqui historiales libri de 1. statu sub iudici-
bus, lib. Iosue, Iudicum, & Ruth, & 9. capp. lib. 1. Reg. de 2. statu 4. libri Reg. à cap. 10. lib. 1. & Paral. de 3. statu sub Pontificibus, lib. Esdræ, & Mach. ~~historiæ~~ Tobia. Iudith Esther, Iob, inciderunt in aliquem ex his statibus, in Rep. Hebr. sunt 2. tempora distinguenda, 1. ante ingressum in Chanam, 2. post ingressum, in 1. distinguitur 3. status, 1. ante descensum in Ægyptum
tum

tum in quo Hebræi nondum constituebant Remp. sed familiam: nam tunc tantum erat una domus Abrahamæ, in quam Isaac successit, deinde Iacob, & quamvis tempore Iacobi, postquã eius filij contraxerant connubia iam plures essent familiæ, non tamen Remp. constituebant, Gen. 46. descenderunt in Ægyptum 70. animæ. Status 2. fuit postquam in Ægyptum descenderunt, qui potest dividi in statum felicitatis Iosepho vivente, & statum afflictionis eo mortuo, & licet potuerint tunc Remp. constituere Iosepho vivente: nam erant discreti ab Ægyptijs in Iesen, sub Iosepho, & Iudicibus ab eo præscriptis, tamen eo mortuo ipsi afflicti non habuerunt principes è sua gente, sed Ægyptios. 3. status fuit post egressum ex Ægypto per desertum, ductore Mose, duce Iosue ingressi Chanaam, post ingressum, triplex fuit eorum, status. 1. sub iudicibus à Iosue ad Samuelem, 2. sub regibus, à Saule, usque ad captivitatem Babylonicam, 3. post captivitatem sub Pontificibus, ducibus, & Machabæis, & regibus alienigenis, vel tyrannis.

Patriarchæ, Abraham 175. Isaac 180. Iacob 147. Iosep 100. Moses 120. *Indices*. Moses ducit populum an. 40. Iosue 26. interregnum, an. 10. Othoniel, 40. Aoth. 80. Barac, Debora 40.

Gedcon 40. Abimelech, 3. Thola 23. Iair. 22.
 Iepte 26. Abesann. 7. Aialon 10. Abdon, 8.
 Sampson 20. Heli 40. Samuel 20. *Reges*, Saul
 20. Dauid 40. Salomon 40. *Reges Israel*, Hiero
 boam 22. Nadab. 2. Baasa 24. Hela 2. Zambri
 d. 7. Amrian. 12. Achab 22. Ochozias 2. Io-
 ram 12. Iehu 28. Ioachaz 17. Ioas 16. Ie-
 roboam 41. Zacharias men. 6. Sellum m. 1. Ma-
 naeman. 10. Phaceas 2. Phacee 20. Ofec 9 *Re-
 ges Iudæ*, Roboam 17. Abia 3. Afa 41. Iosaphat
 20. Ioram 5. Ochofias 1. Athalia 7. Ioas 40.
 Amasias 29. Azorias 5 2. cum patre tamen an.
 12. Solus 40. Ioatham 16. Achaz 16. Ezechias
 29. Manasses 55. Ammon 2. Iofias 31. Io-
 chaz m. 3. Ioacim an. 11. Ioachim m. 3. Sede-
 chias 11. captivitas annorum 70. post captivi-
 tatem solutam, *Duces*, Zorobabel 32. Refa 46.
 Ioannes 40. Iudas 14. Ioseph 7. Semei 11. Ma-
 tathias 12. Maat 9. Nagge 10. Heli 8. Nahum
 7. Amos 14. Mathathias 10. Ioseph 60. Ioan.
 Hyrcan. 17. interregnum Matathias 1. Iudas
 Machab. 6. Ionathas 19. Simon 8. Ioan. Hyr-
 can. 26. *Reges*, Aristobelus 1. Ianneus Alexan-
 der 27. Alexādra 9. Hircā 34. *Reges alienigenæ*,
 Herodes 37. Archela⁹ 9. Herodes Antipas an.
 24. Agrip. 7. Agrippa Iun. 26. *Sacerdotes sum-
 mi*, Aaron an. 58. Elcazar, Phinees, Abisre, Bo
 zi,

zi, Ozi, an. 297. Heli 40. Achitob, Achias, Abimelech 39. Abiathar 41. Sadoch, Achimas, Azarias, Ioram, Ifus, Axioram, Phidæas, Ioia-da, Iulus, Ionaham 206. Azarias, Amarias, Achitob, Sadoc, Sellum, Soboa Eliacim, Helzias Azarias, Saraïas, 200. Iofedech 30. Iesus 29. Ioacim 48. Eliasib 22. Ioïada 44. Ionatham 47. Iaddus 17. Onias 23. Simon 13. Eleazarus 23. Manasses 23. Onias 9. Simon 46. Onias 11. Iafon 3. Menelaus 10. Matathias 1. Iudas 6. Ionathas 19. Simon 7. Ioan. Hyrcan 31. Aristobol. 1. Alexander 27. Aristobol. 3. Hyrcan. 22. Antigon. 4. Annanel 3. Aristobol. 3. Anna nel 1. Phabætis 6. Boethi 19. Matathias 2. Ioazar 1. Eleazar 1. Iesus 3. Ioazar 3. Annas 7. Ismael 1. Camithi 1. Caïphas 19. Ionathas 3. Cãthara 3. Mathathias 1. Elioneus 1. Boethi 2. Canneus 2. Annanias 7. Ismael 2. Anan. 1. Damneus 2. Iesus 2. Matathias 1. Phranas 4. *Propheta*, Moses. Iofue, Samuel, David, Gad, Nathan, Ahtas, Addo, Michæas, Helias, Helicæus 4. *Propheta maiores*, Ifaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel 12. *minores*, Ofec, Ioel, Amos, Abdias, Ionas Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, addi possunt Baptista, & eius pater, *Prophetisse*, Maria, Debbora, Holda, Elizabeth, An

na, 4. filia Philippi Diac. omnibus præferenda S. Dei genitrix Maria.

E tribu Levi, & familia Aaronis erat S. Pontifex, e tribu Levi erant Levitæ Sacerdotes, & Pontifex: ritus consecrandi Levitas Num. 8. vers. 6. Levitæ purificabantur ante consecrationem aqua lustrationis, (aqua lustrationis, seu expiationis dicebatur cui cineres vaccæ ruffæ infusi erant, huius asperſione immundi mundabantur) ratiſione pilorum, lotionem vestimentorum, oblationem sacrificij pro peccato, per actam purificationem sequebatur consecratio, qua Aaron eos à filiis Israel accipiebat loco primogenitorum, & offerebat eos Deo in ministerium tabernaculi, & pro illis orabat, ut bene suo officio fungerentur; cum iam essent consecrati applicabantur ad usum ministerij eo ipso, quod in tabernaculum fœderis Domini intromitterentur. Pontifex, & Sacerdotes consecrabantur, post lotionem Pontifex ornatus Pontificali, & Sacerdotes Sacerdotali induebantur, Pontifex ungebatur oleo Unctionis in capite non item Sacerdotes, Pontifex, & Sacerdotes in extremo auriculæ dextræ, & similiter in pollice manus, ac pedis dextri tingebatur sanguine arietis immolati, non solum Pontifex, & Sacerdotes, sed etiam vestes

tes eorum aspergebantur sanguine arietis, & oleo Vnctionis, multa ex canistro panum, & ex ariete immolato dabantur illis in manus, vt ea levarent Domino, quo signo dabatur eis potestas sacrificandi, & applicabantur ad vsum ministerij, quod erat in sacrificando, ea solemnitate offerebatur in sacrificiū, vitulus in hostiam pro peccato, aries vnus in holocaustum, alter aries in hostiam pacificam. Aaron, & filij eius qui erant consecrandi, publice coram populo adducebantur ad tabernaculum, & ibi lavabatur aqua, Aaron induebatur habitu Pontificali, & super caput eius fundebatur chrisma, seu oleum Vnctionis, filij Aaronis induebantur habitu Sacerdotali, non tamen oleum Vnctionis, super capita illorum, adducebantur ad ostium tabernaculi vitulus, & 2. arietes, ad ferebantur panes azymi in canistro. sequebatur 1. sacrificium immolatio vituli pro peccato, Aaron, & filij eius imponebant manus super caput vituli qui mactabatur, pars sanguinis eius ponebatur super cornua altaris, pars altera fundebatur ad basim eius, totus adeps, qui operit intestina, & reticulum iecoris, & duo renes cum suo adipe super altare incendebantur, carnes corium, & fimo is foris extra castra comburebatur, succedebat 2. sacrificium,
immo-

immolatio vnus arietis in holocaustū, imposi-
is super caput eius manibus mactabatur, san-
guis eius spargebatur super altare per circuitū
corpus secabatur in partes, intestinala lavabātur
pedes, & intestina iā lota ponebantur super ca-
put, & alias partes, hæc omnia incēdebātur su-
per altare: postea mactabatur alter aries in hos-
tiā pacificā, Moses sumebat de sāguine eius, &
obliniebat extremū auriculę dextrę Aaronis,
& filiorum eius, item pollicem manus ac pe-
dis dextri, spargebat sanguinem super altare
per circuitum, sumebat de sanguine, qui erat
super altare, & de oleo Vnctionis, & asperge-
bat Aaron, & filios eius, & vestes eorum, sume-
bat adipem, caudam, pinguedinem, quæ ope-
rit intestina, reticulum icoris, duos renes cū
adipe eorum, armum dextrum, portionem pa-
nis, crustulam oleatam, & laganum, & trade-
bat Aaroni, & filijs eius, vt levarent coram Do-
mino, suscipiebat iterum omnia de manibus
eorum, & incendebat super altare in holocaustū
tota consecratio cum omnibus ritibus, ac
ceremonijs primo die fuit absoluta, & postea
persequentes dies quotidie integre repetita,
vnde consecratio Aaronica durabat 7. die 6.
gravissime puniti, qui ingesserunt in officiū
Sacerdotale cum non essent consecrati, vt Co

re, Ieroboam, Ozias, quotiescūque post Aaronem facta fuit consecratio Pontificis, semper adhibitæ omnes ceremoniæ Aaronicæ.

Pontifex hæc habebat communia cum alijs Sacerdotibus; offerre victimas, seu sacrificia super altare holocausti, in eo altari in usum sacrificiorum nutrire perpetuum ignem subiiciendo ei quotidie ligna, bis quotidie, idest mane, & vespere ponere, & adolere incensum super altare thymiamatis, bis quotidie affuso oleo olivarum concinnare lucernas, quæ erant in candelabro aureo iuxta altare thymiamatis, singulis Sabbatis ponere 12. panes calidos super mensam propositionis, & veteres inde removere, & comedere, immolare vaccam rufam extra castra, adiuuare mulieres in casu zelotypiæ, discernere inter lepram, & lepram, expiare leprosos, puerperas, menstruatas, semini fluos, legem Dei scire, interpretari, alios docere. Propria eius erant, semel in anno solemniter die expiationis introire in S. Sanctorum, & instituere publicam expiationem totius populi ab omnibus peccatis, & immunditijs toto anno contractis: eo die populus cessabat ab omni opere seruilis, & ieiunabat, usque ad vesperam, Pontifex lavabat se aqua, & induebat vestes Pontificales, ante quam inciperet publicam expia

expiationem præmittebat alias vnam sui ipsius, & familiae suæ oblatione vituli pro peccato, & arietis in holocaustum, alteram tabernaculi, & sanctuarij partim vapore, seu nebula accensorum aromatum, partim septenua aspersione sanguinis ex immolato vitulo, & hircō, alteram altaris thymiamatis sola aspersione sanguinis, post hæc Pontifex qui miserat sortem super duos hircos, vt alter immolaretur pro peccato, alter viuus mitteretur in desertū, hunc statuebat in conspectu multitudinis, & posita vtrāque manu super caput eius confitebatur peccata filiorum Israel, eaque capiti astantihirci imprecabatur, & sic mittebat eum in desertum, quasi portantem populi peccata, ideo hircus, seu caper Emissarius vocatus. Pontifex consecrabat Levitas, & Sacerdotes, iuxtaritum Lev. 8. in controversijs legalibus erat supremus iudex, & proferebat ult. sententiā, in rebus gerendis magni momenti consulebat Dominum, & ab eo accipiebat responsa. Pōtifex cum ad ministrandum accedebat (Levitæ non habebant sacrum ornatum, sed soli Sacerdotes, & Pontifices) induebat fæminalia linea, seu femoralia, hæc erant veluti caligæ quas pedibus insertas, quasi dimidiatas braccas ad ilia constringebat, post fæminalia proximè

xime induebat tunicam lineam appellatam
strictam, vel subuculam lineam, hæc vestis li-
nea constringebatur baltheo, seu cingulo in-
ter umbilicum, & pectus: post baltheum seque-
batur tunica hyacinthina quæ erat laxa per
modum vestis talaris, in eius simbria inferiori
per circuitum pendebant alternatim mala pu-
nica, & tintinnabula aurea, (mala punica ex
hiacinto, purpura, & coccobistincto confecta
erant instar malorum punicorum) vt ex eorū
sonitu perciperetur ingressus, & egressus Pon-
tificis quando intrabat, vel exhibat sanctuariū,
super tunicam hyacinthinam erat Ephod, seu
super humerale, quod tegebat humeros, & an-
terio rem partem, vsque ad cingulum, erat con-
textum ex auro, hyacintho, purpura, cocco-
bistincto, & bysso retorta; in vtroque latere
versus humeros habebat 2. lapides onychinos
auro inclusos, vnum à dextris, alterum à sinis-
tris, quibus sculpta erant nomina filiorum Is-
rael. 6. in vno lapide, 6. in altero iuxta ordinē
nativitatis eorum. In anteriori parte super hu-
meralis ad pectus Pontificis ligabatur ratio-
nale iudicij confectum ex auro, hyacintho,
purpura, coccobistincto, & bysso retorta, figu-
ra quadrangulum, densitate, duplex ad Ephod
relatum, in rationali erant 12. lapides pretiosi

N

inclu-

inclusi auro, & distincti per 4. ordines, quibus sculpta etiam erant nomina 12. filiorū Israel, ita confectum, & exornatum catenis aureis, & fascijs tam firmiter affigebatur, super humerali, vt à se invicem non potuerint separari, in rationali posita erat doctrina, & veritas Hebr. *Vrim, & Tummim*, in capite erat Cidaris, seu tiara, idest mitra ex bysso confecta cui affigebatur lamina aurea supra frontem Pontificis hac inscriptione, sanctum Domino. Duplex fuit Ephod, sive super humerale, vnum contextum ex auro, purpura, hyacintho, cocco-bisincto, & bysso retorta, hoc solus Pontifex utebatur, alterum simplex lineum, & candidū, & hoc alij vt Samuel, Sacerdotes, & David 2. Reg. 6. utebantur, Pontifex solitus gestare Ephod in consecratione, in ingressu sanctuarij, quando consulebat Dominum in rebus dubijs, Pontifici interrogāti Deus solitus dare responsa per splendorem gemmarum, seu lapidum, qui erant in rationali, si lapides, seu gemmæ plus solito splenderent signum erat feliciter successurum, si minus solito male, si nec plus, nec minus, sed more naturali splenderent, signum erat Deum nolle respondere, hic modus consulendi Deum, & accipiendi ab eo respōsa cessavit initio captivitatis Babylonice.

Apud

Apud Hebræos sacrificia Mosaica ; inter quæ erat holocaustum , in eo tota res oblata comburebatur , & in fumum resoluta sursum ad Deum ascendebat, ita vt nihil inde cederet in vsum humanum, interdum pro peccato populi offerebatur. Sacrificium pro peccato partim cremabatur, partim cedebat in vsum Sacerdotum, qui in atrio templi eo vescebantur, aliud offerebatur pro Pontifice, aliud pro Rege, aliud pro synagoga, aliud pro privatis hominibus, solebat offerri pro aliquibus peccatis externis, & pro peccatis commissis, per ignorantiam, vel negligētiam circa ceremonias legis, pro furto, periurio, calumnia, hostia pacifica poterat offerri in gratiarum actionem pro beneficijs à Deo acceptis, & ad nova beneficia impetranda, dividebatur in 3. partes, 1. comburebatur ad honorem Dei, 2. cedebat in vsum Sacerdotum, 3. in vsum offerentium, ratione dignitatis locum primum tenuit holocaustum, 2. hostia pro peccato, 3. hostia pacifica pro beneficio accepto, 4. hostia pacifica pro beneficio obtinendo. Holocaustum totū comburebatur in honorem Dei, hostia pro peccato partim cremabatur ad honorem Dei partim comedeatur à solis Sacerdotibus in atrio ipso die sacrificij, hostia pro beneficio

accepto partim cremabatur ad honorē Dei, partim comedebatur à Sacerdotibus, & populo quovis Ierosolymæ loco, hostia pacifica pro impetrando beneficio poterat comedi à Sacerdote, & populo, etiam extra atrium, & extra diem sacrificij. Licet carnes victimarum sæpe venirent in vsum Sacerdotum, & populi, numquam tamen sanguis, aut adeps, sanguis fundebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei, adeps adurebatur igne; capra offerebatur pro idololatria, pro ignorantia Sacerdotis vitulus, pro negligentia Pontificis hircus, erat triplex materia in sacrificijs, 1. animalia, vt oves, capræ, hædi, hoves, vituli, columbæ, passer, turtures, 2. fructus terræ, vt panis, similia, sal, thus, manipulus spicarum virentium, & triticum, 3. liquores, vt sanguis, vinum, oleum, aqua: cum fiebat sacrificium ex animalibus vocabatur hostia, seu victima, cum ex fructibus terræ immolatio, cum ex liquoribus libamen, seu libamentum: animalia offerebantur mactatione, & combustione, fructus terræ immutatione, liquores effusione; illa immutatio fructuum erat varia, panis infrusta dissecabatur, similla sartagine, clibano, vel craticula coquebatur, sal vrebatur, thus adolebatur, manipulus spicarum torrebatur, triticum contereba-

batur. Iudei iubebantur quotidie offerre duos agnos anniculos, & immaculatos in holocaustum alterum mane, & alterum vespere, & cum illis similam conspersam oleo, & vinum pro libamine, hæc oblatio vocabatur iuge sacrificiū, vel holocaustum sempiternum, quia quotidie fiebat, & numquam intermittebatur. Ex. 29. vers. 38. Sacrificium agni Paschalis institutū paulo ante egressum Hebræorum ex Ægypto, ac celebratum pridie egressionis ad vespeream cum mandato, vt postea singulis annis, 1. mense anni, die 14. ad vespeream repeteretur: agnus debebat esse masculus, anniculus, seu vnius tantum anni, sine macula, idest sanus, integer, non morbidus, aut vitiosus, Ex. 12. vers. 3. Lev. 22. vers. 21. pro agno non licuit aliud animal immolare, nisi hædum, qui debebat esse masculus anniculus, sine macula: agnus immolatus fuit die 14. mensis 1. ad vespeream: cum in Ægypto essent Hebræi singuli patres familias in sua domo iubebantur immolare, & comedere agnum, at tempore peregrinationis immolavit, & comederunt in Sinay deserto: in ingressu in Iudæam post transitum Iordanis in campesribus Ierichò: tempore habitationis loco ubi erat tabernaculum qui fuit varius: 1. Galgala, 2. Silo, 3. Nobe, 4. Gabaon, 5. Ierusalem

lem ædificato tēplo, in immolatione in Ægypto servatus hic ritus agni, mactabatur agnus, & sanguis eius ponebatur super utroque poste ianuæ, & superliminari domus in qua edendus erat, excoriabatur, diffindebatur, eluebatur, assabatur igne, assatus comederetur cū capite, pedibus, & intestinis, adhibebātur azimi panes cū lactucis agrestibus, nihil ex eo licebat cōservare in sequētē diē, si quid residuum igne comburendum erat, qui illum comesturi erant debebant accincti esse renibus, calceati, baculum manibus gestantes, festinantes: soli Iudæi, non alienigenæ, nisi prius essent circumcisi poterant comedere de agno Paschali, immundi eo die quo immolabatur hic agnus debebat mundari, & expectare, vsq; diem 14. mensis seq. hoc sacrificium agni fuit institutū in memoriam beneficii, quod Hebræi adepti ea nocte quæ secuta est immolationem agni Paschalis in Ægypto, tunc Deus percussit primogenita Ægypti in tactis primogenitis Iudæorum, & liberavit eos ex Ægypto. Pascha celebratum in egressu ex Ægypto, in deserto Sinai, in campestribus Ierichò, in Ierusalem sub Iosia, post reditum, è Babylone, in Ierusalem tempore Christi D. & Apostolorum.

Præter iuge sacrificium quod quotidie, & præ:

præter agnum Paschalem, qui in Paschate offerebatur erant alia sacrificia in alijs solemnitatibus ex præscripto legis, in Sabbato duo agni mane immolabantur, in Neomenia in holocaustum vituli duo aries vnus, & agni 7. pro peccato hircus 1. easdem hostias, & victimas debebant offerre in festo Paschatis, & in festo Pentecostes. In festo tubarum vitulus 1. aries, 1. agni anniculi immaculati 7. hircus pro peccato præter holocaustum Kalendarum, & holocaustum sempiternum, in expiatione holocaustum, vitulus 1. aries 1. agni anniculi immaculati 7. hircus pro peccato, in scenopegiæ die, vituli, cap. 13. arietes 2. agni anniculi immaculati 14. hircus pro peccato de sacrificij in alijs diebus, Lev. 23. vers. 34. in collecta holocaustum, vitulus 1. aries 1. agni anniculi immaculati 7. hircus pro peccato, absque holocausto sempiterno. De sacrificijs in his solemnitatibus, Num. 28. Lev. 23. præter hæc erant alia sacrificia spontanea. Ignis à Deo cælitus datus, qui consumpsit 1. sacrificium Aaronis in deserto, Lev. 9 debuit perpetuo nutriri, & conservari à Sacerdotibus, ne vnquam in altari deficeret: non alio quàm hoc igne potuere, vti Sacerdotes ad sacrificia. ideo Nadab, & Abiu, filij Aaronis puniti sunt à Deo, quod vsi sunt a-

lienothic ignis ab an. 2. egress. ex Ægypto conservatus in altari Tabernaculi, vsque tempus captivitatis Babylonice, tunc in puteo est abscondus à Sacerdotibus: fuit post solutam captivitatem quælitus, nec tamē inventus, sed pro inventa aqua crassa, quæ oblato sacrificio divinitus est versa in ignem, quo igne vsi sunt Sacerdotes in 2. templo Zorobabelis, in memoriam huius miraculi instituerunt festum redditi ignis.

Sacramenta Mosayca, quæ pertinebant ad totum populum erant circuncisio, esus agni Paschalis, Purificationes ab externis immunditijs, expiationes à peccatis; quæ ministros Synagogæ erant Consecratio Sacerdotum, Ablutio manuum, ac pedum, rasiopilorū, esus panum propositionis. Sacramenta Mosaica erant signa gratiæ iustificantis, quæ in novo test. erat danda per Christum: non efficiebant gratiam iustificantem, quam significabant, nec erant signa practica eius, nec habebant vim iustificandi, aut remittendi peccata, quo ad culpam: conse. ebant quādam munditiam, & sanctitatem legalem: constabant rebus, & non verbis; vocantur ab Apostolo egena, infirma, inutilia elementa. Circūcisio à Deo instituta pro Abrahamo, & posteritate eius mascula,

la, debuit fieri 8. die, in deserto dilata est per 40. an. ob peregrinationē, fiebat in carne præputij, fuit signum pacti inter Deum, & Abraham, cum suis posteris: cultro lapideo vsus est Moses, Ex. 4. & Ios. 5. alij Iudæi ferreo: servus Hebræorum, etiam empticijs præcepta sunt circumcisio, non tamen eorum famulis liberis, nec mercenarijs: Abraham debuit circumcidere suam familiam, Ismaelem, & Isaacum, Isaac Iacobum, & Esau: at quando Ismael, & Esau separati sunt à familia Abraham, & Isaaci non amplius sunt obligati circumcidere suas proles. Iacob ad id obligatus est: Idumæi, Saraceni, Ammonitæ, & alij populi receperunt circumcisionem, non ut Sacramentum, sed solum ex humana consuetudine ad imitationem suorum parentum: iusta de causa poterat differri, post 8. diem: si infans ante 8. diem periculum vitæ adiret, poterat æque, ut fæminæ salvari remedijs, & ritibus naturæ, Aug. censet institutū in remedium peccati originalis, id negant Chrys. Irenæ, Bellarm. Vazq. & dicunt gratiam iustificantem non contulisse, subdunt latere remedium, quo vsæ fæminæ in remedium peccati originalis, & quo vsi masculi, eos id scivisse per traditionem.

In lege Mos. immundi in se erant puerpere,

leprosi, semini flui, polluti ex coitu, menstruatæ, hæmorrhoidæ; immundi ex contactu, qui tangebant leprosos, semini fluos, pollutos ex coitu, menstruatæ, hæmorrhoidas, reptilia, aut animalia immunda, cadavera animalium mundorum quæ sponte erant mortua, cadavera, aut ossa, aut sepulchra hominum mortuorum, aquas expiationis, quibus immundi expiabantur, qui ingrediebantur domum, vel tentoriū, quo iacebat mortuus. Puerperæ ita purificabantur, si peperissent masculum immundæ erant 7. dieb. & manebant 30. dieb. in sanguine purificationis, & tunc offerebant agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, sive turturem pro peccato, vel si pauperes essent 2. turtures tantum, vel 2. pullos columbarum, si peperissent fæmelam immundæ erant 14. dieb. & manebant 66. dieb. in sanguine purificationis, & tunc offerebant pro fæmella, sicut pro masculo. Leprosi ante quam curata esset lepra iuebantur, habere vestes dissutas, caput nudum, os veste contactum, clamare se sordidos esse; quando curata erat lepra, Sacerdos aspergebat eos sanguine passeris, per alium passerem alligatum baculo cedrino, cum cocco, & hyssopo, & mox passerem vivum permittebat avolare, ipsi met lavabant vestes suas, radabant

bant pilos corporis, lavabant se, die 8. si divites erant offerebant agnum pro delicto, & agnum pro peccato, & ovem anniculam in holocaustum cum 3. decimis similæ, & olei sextario, si pauperes offerebant agnum pro delicto, & 2. turtures, vel 2. pullos columbarum vnum pro peccato, & alterum in holocaustum cum 3. decimis similæ, & olei sextario: sacerdos sanguine agni tingeat aurem eorum dexteram, & pollicem dextræ manus, & pedis, ex oleo aspergebat septies coram tabernaculo, reliquū olei fundens super extremum auriculæ dextræ, & super pollices manus, ac pedis dexteri, & super caput, pariter lustranda erat vestis, aut domus quando erat curata à lepra. Seminiflui quādo sanati erant numerabant 7. dies, & tunc lotis vestib. ac toto corpore erant mundi, 8. die offerebant 2. turtures, vel 2. pullos columbarum vnum pro peccato, alterum in holocaustum: polluti ex coitu lavabant totum corpus aqua, & erant immundi, vsq̃ue ad vesperam; menstruata dieb. 7. separabātur; hæmorrhoidisæ quando sistebatur sanguis numerabant 7. dies, & die 8. offerebant 2. turtures, vel 2. pullos columbarum vnum pro peccato, alterum in holocaustum: eo die quo tangebant rem immundam manebant immundi, vsq̃; ad vesperam.

ram, & loti aqua expiabantur; immundi ex
contactu mortui, vel morticini, vel sepulchri
hominis mortui manebant immundi 7. dieb.
& die 3. & 7. aspergebantur aqua lustrali, & sic
expiabantur. Immundi omnes quandiu erant
immundi arcebantur ab ingressu templi, & à
sacris oblationibus; extra castra eijcebantur
leprosi, seminisflui, polluti super mortuo, & ex
nocturno somno: omnes sive mundi, sive im-
mundi egredi debebant extra castra quoties
ibant ad requisita naturæ ob honorem arce
fæderis qua Deus habitabat in medio castro-
rum. Immunditia vetita præcepto Dei, vt co-
medere carnes immundas, sanguinem, adipē,
morticinum, vel laniatum à bestiis, tangere
morticina mundorum, reptilia legalem immū-
ditiam, & peccatum inferebat: immunditia so-
lum indicata, & statuta, vt tangere leprosum,
vel seminisfluum, pati lepram, fluxum semi-
nis, menstrua solum irregularitatem legalem
inducebat. Aqua qua immundi aspergebantur,
& mundabantur dicebatur lustralis, vel lu-
strationis, vel expiationis cui cineres ruffæ
vaccæ erāt infusi. Sacerdos accipiebat ruffam
vaccam sine macula, quæ iugum non portave-
rat, eam immolabat extra castra, & totam com-
burebat cum ligno cedrino coccobistincto, &
hyssop.

hyssopo, illius cineres collecti spargebantur in aquam fontanam, vel fluentem, & tunc aqua illa adhibebatur ad purificandos immundos: hæc vacca in deserto immolabatur extra castra, in Iudæa immolabatur Ierosolymæ extra portam, inde cineres deferebantur ad singula oppida, ut ubique haberent aquam lustrationis pro quotidiano usu, omnes immunditiæ tollebantur per hanc aquam; singulis an. una vacca immolata fuit.

Varie erant legales observantiæ Iudæor. animal quo si in 2. partes findit ungulam, & ruminat comedere poterant, ut bovem, ovem, capram, ceruum, bubalum, & agelaphum, Pygædum, Orygem, Camelopardalum: quod nec ruminat, nec ungulam dividit immundum erat: quod ruminat, sed ungulam non dividit immundum, ut camelus, lepus, cherogryllus: quicquid non ruminat, etiam si ungulam dividat, immundum: omne quod habet pinnulas, & squamas tam in mari, quam in fluminibus, & stagnis mundum; quicquid non habet pinnulas, & squamas immundum: aves immundæ quibus non licebat vesci, aquila, Gryps, Halicetus, Ixion, milvus, vultur, corvus, struthio, noctua, larus, accipiter, bubo, mergulus, ibis, cygnus, onocrotalus, porphyrio, herodius, charadriion,

drion, vpupa, vespertilio, mustela, mus, crocodilus, mygale, chamelæon, stellio, lacerta, talpa, quod reptat super terram, quod super pedes quadrupes graditur, & multos habet pedes, sive per humum trahitur, omne de volucris, quod graditur super 4. pedes: mundum quod ambulat super 4. pedes, sed habet longiora retrocura per quæ salit super terrā, vt bruccus, attacus, locusta, ophiomachus, immundum tantum acceptum pro debili, vel maculoso licebat comedere, sed non offerre in sacrificium: aliqua animalia, & si alia munda reddebantur immunda ex aliqua circumstantia, vt si bos percussisset hominem lapidibus obruebatur, & carnes non poterant comedi. Iudæis prohibitus sanguis victimarum, & sanguis animalium quæ domi ad esum mactabantur: hoc præceptum datum, etiam Noe, & posteris in lege naturæ, & novis Christianis in lege Evangel. Act. 15. causa prohibitionis, vt homines abstinerent ab effusione sanguinis humani. Iudæi debebant abstinere ab adipe, qui seorsim in intestinis continetur, non ab eo qui carni adhæret, & illi immixtus est, debebant abstinere ab adipe illorum animalium, quæ erāt mundæ ad sacrificium, vt de adipe ovis, capræ, bovis, non tamen ab adipe aliorum quæ erant munda

da ad comedendum vt adipe cervi, 4. ieiunia
ordinarie à ludæis servata 1. in 4. mense ob ta-
bulas legis confractas, 2. in 5. mense, quia in 5.
mense prohibiti ob inobedientiam cito veni-
re in Chanaam, 3. in 7. men. ob eadem Godo-
lix eis perniciosam, 4. in 10. mense quo Ieroso-
lyma vastata à Caldæis, & templum incensum.
Vir five mulier cum faciebat apud ludæos vo-
tum, & se volebant Domino consecrare à vi-
no, & omni quod inebriare potest abstine-
bant: hoc erat ratum, (hoc votum Nazæro-
rum) tamen poterat irritari quoad mulieres,
si filia quæ erat sub potestate patris aliquid
vovisset, & pater recognita eodem die non
contradixisset votum erat ratum, & servandū,
si contradixisset erat irritum, similiter de filio
existente sub potestate patris, & pupilo sub
potestate tutoris: si pater consensisset in vo-
tum filiæ, semel non poterat illud postea irri-
tare, similiter de vxore, sub potestate viri. Si
sponsa antequam nuberet fecisset votum, &
postea nupisset poterat sponsus statim post
contractum matrimonium votum eius irrita-
re; vidua, & repudiata si quid vovissent votum
erat ratum, & tenebantur servare In Taberna-
culo erat varia munia, alia propria Sacerdotū,
aut Levitarum ad quæ ipsi soli poterant se of-
ferre

ferre per votum, si Sacerdotes, & Levitæ vovissent se semper in suis officijs ministraturos Domino tenebantur id facere ex voto, aliud munus, quod poterant laici præstare, ut portare aquam, & ligna pro sacrificijs, verrere atriû, si id vovebant debebant votum suum pretio redimere. De votis lege Lev. 27. de voto Iepte inquit eum non peccasse, ita Lorin. Tertulianus affirmat eum peccasse. De iuramentis Iudæorum legendus à Lap. in Pent.

Apud Iudæos Nazaræi erant religiosi qui voto se consecrabant Deo, & se à communi cōsortio aliorum separabant, alij temporarii, qui ad certum tempus obligabant se voto, alij perpetui ad totam vitam, vocabantur Nazaræi, se parati, consecrati, poterant esse ex quavis tribu, abstinebant à vino, & à potu, qui inebriare potest, alebant comam toto tempore separationis, non ibant ad funus, vel cadaver mortui ne quidem patris, aut matris, in fine voti temporarii offerebant ad ostium tabernaculi agnam anniculam in holocaustum, agnam anniculam in sacrificium pro peccato, arietem in hostiam pacificam, canistrum panum azymorum qui conspersi erant oleo, & lagana, absq; fermento vincta oleo, & capillorum, igne comburebantur, & ita finis voti: Nazaræi in
magno

magno nonore , apud Iudæos fuere ; institutum duravit ab initio legis Mos. vsq; ad tempora Apostolor. Rechabitæ dicti Rechab, qui fuit pater Ionadab , Ionadab suis posteris præcepit, vt non biberent vinum, non ædificarent domos, sed habitarent in tabernaculis, vt non sererent sementem, nec plātarent vineas: vixit Ionadab, sub Iosia Rege Iudæ , Rechab fuit filius Emath ducens originem , ex socero Mosi Ietro, à Jeremia commendatur eorum institutum. Pharisei poterant esse ex omni tribu, & familia ex ordine nobilium, vel plebeiorum. Dogmata eorum falsa hæcerant, omnia fato evenire, planetis, & sideribus erant deditissimi, animas migrare de corpore in corpus, nimium vrgebant traditiones seniorum , male sentiebant de pietate filiorum in patres, & de religione iuramenti , respuebant baptismum Ioannis , negabant Christum esse Melsiam. Secta Pharisaica, quoad 1. institutionem fuit laudabilis prostea enumeratis vitijs immixta, cæpere plusquam 130. an. ante adventū Christi ab Hillel, & Schamai orti sicut, & Scribæ. Scribæ fuere legis Doctores diversi à Phariseis poterat tamen idem esse Phariseus, & Scriba. Sadducæi à Sadoc conditore dicti discipulo Antigoni ex secta Phariseorum, non

admittebant Prophetas, aut alios, lib. V. T. nisi Pentath. nullam traditionem, vel interpretationem S. Script. non credebant resurrectionem, nec immortalitatem, neque spiritum. Esseni, vel Essæi, vel Hasidæi vivebant cælibes, habebant bona communia, non utebantur famulis, sed ipsi sibi ministrabant, in victu austeri, utebantur albis vestibus, erant hospitalissimi, orationi, & pluribus virtutum operibus valde dediti.

Quo pacto ex 12. tribub. Israel elegit Deus pro suo servitio tribum Levi in qua erant Levitæ, Sacerdotes, & Pōtifex, ita eam voluit de cretis redditibus illi providere Num. 18. tribus Levi, per reliquas tribus dispergebatur: Deus in stipendium pro ministerio concessit, ut haberent 48. vrbes, (eas cum descriptione terræ S. vide in Adrichomio, & Montano) cū agris suis ad pastum iumentorum, & ut aliarū tribuū decimis alerentur, & ut acciperent primitias, & ut haberent oblationes quæ fiebant à populo. Tota tribus Levi, idest Levitæ, Sacerdotes, & Pontifex accipiebant decimas ab alijs tribubus, Levitæ Pontifici dabant decimam decimarum, sed ad custodiendum, & distribuendum Sacerdotibus. Soli Sacerdotes, & Pontifex accipiebant primitias, & primoge-
nita

nita à filiis Israel, primitiæ solvebantur in Paschate de novis spiciis, in Pentecoste de novis panib. in Septembri in festo Tabernaculorum de novis fructib. quædam oblata ex præcepto offerebantur, vt decimæ, primitiæ, primogenita, alia sponte, & ex mera devotione, alia ex voto, quilibet ex voto, vel spõte poterat offerre hostias, libamenta, panes, pecuniam, præsertim Paschate, Pentecoste, Festo Tabernaculorum. Sacerdotes, & Pontifex debebant servare continentiam ab vxoribus pro tempore quo in templo, vel Tabernaculo ministrabant.

Resp. Hebr. fuit gubernata 1. per Mosem in deserto, 2. per Iosue in ingressu, & partitione Chanaan, 3. per Iudices, vsque ad Samuelem, 4. per reges, vsque ad captivitatem. Iudices erant principes populi qui extraordinariè, & in necessitate à Deo suscitabantur, vt populû de hostibus tutarentur. Reges vt plurimum non excitabantur à Deo extraordinariè, sed plures, vel successionem, vel electionem, vel tyrannide regnum occupabant, non succedebant iudices, sibi invicem immediatè, sed post intervalum temporis cum necessitas urgebat, reges non tantum belli, & servitutis, sed etiam pacis tempore gubernabant populum. Tempore Iudicum dicebatur Deus regere po

pulum, at tempore regum, reges ipsi censebantur gubernare, Euseb. Comestor, Lyran. Philo Beda, Naclantius, Hugo Card. Carthus. Abul. Geneb. Salian. Torniiell. inquit servitutum annos 111, quorum mentio est in lib. Iud. comprehendendos in annis Iudicum. Iudicum facta in lib. Iud. lege, ex ipsis commendantur, ut sancti Barac, Gedeon, Iepthe, Sampson; lege etiam 1. lib. Reg. qui fuerint boni, & qui mali Hebræorum reges lege Mēdozā 1. tom. Reg. Sanchez, Serar. Abul. Pinedam, de templo facto à Salomone, lege Pinedam: de templo Ezechielis, & Herodis, Riberam, & Villalpandū: quo pacto creati reges Hebræorum, vel electione, vel successionem, vel iure belli, vel vi, & tyrannide, vel donatione, vel emptione, aut permutatione, vel adoptione, vel superioris, aut potentioris auctoritate legendus Carolus Sigon. Pin. quo ritu in augurati reges Hebræorum legendi Abul. 3. Reg. 1. q. 37. & Serarius, quomodo vncti fuerint reges Hebræorum? Genebr. Oleaster, Caiet. Lippom. Lorin. quare vncti? Serar. Pin. eorum officium, Deut. 17. Iosue 1. eorum ius in subditos 1. Reg. 8. vers. 11. legendi Serarius, Torniiell. Azor, an potuerint habere plures vxores, Serar. Abul. an plures equos? Montan. Pineda, an divitias? Pined.

med. Ser. Abul. Sigon. de eorum consiliarijs,
 Abul. Sigon. quando castra erant movenda.
 Num. 10. vers. 2. de lege quando eundum erat
 ad prælum Num. 10. vers. 9. Deut. 23. vers. 9.
 Deut. 20. vers. 5. de lege quando prælum erat
 inchoandum, Deut. 20. vers. 2. de lege quan do
 civitas erat obsidenda, Deut. 20. vers. 10. de
 l. quando obsidio civitatis continuabatur,
 Deut. 20. vers. 19. de l. iam parta victoria,
 Deut. 20. vers. 13. de observatoribus legum
 bellicarum, Lev. 26. vers. 7. & 8. Deut. 26. vers.
 7. & 25. de iusta causa bellum gerendi, Abul.
 an Hebræi contra Hebræos potuerint bellum
 gerere? Abul. an Iudæi contra Gentiles? Abul.
 an ab eis potuerint opē implorare, Abul. Ser.
 Sanchez à Lapide quinam reges, aut princi-
 pes bellum fœliciter gesserint? Abul. Ser. *In*
Rep. Hebr. fuere præcepta moralia, sive Deca-
 logi, naturalia, cæremonialia, iudicialia, mora-
 lia, & cæremonialia simul, moralia, & iudicia-
 lia simul, cæremonialia, & iudicialia simul, mo-
 ralia, cæremonialia, & iudicialia simul. Cære-
 monialia sunt de loco victimarum, & sanctua-
 rij, de vasis sancti sanctorum, de vasis sancti, de
 vasis atrij, de tabernaculo, & atrio, de his, & a-
 lijs legibus Reip. Heb. legendus à Lapide. De
 ponderibus, & mensuris Hebr. Alcazar, Vi-
 llalpand.

Ilalpand. de Nazaræis. Rechabetis, Sadducæorum, Pharisæorum, Essenorum, P. Hier. Abul. Chris. Serar. Scalig. Dionisius, Baron. de Synagogis Serar. de Levitis, Sacerdotibus, Pontif. sacrificijs, instrumentis divini cultus, observantijs legalibus, festis, ieiunijs, Ribera de civitatibus refugij Montan. de terræ sanctæ descriptione, Montan. Burchar. Adrichom.

Libros veteris testamenti 72. Interpretes Hebræi vocati à Ptolomæo Philadelpho rege Ægypti 300. an. ante Christum (inquiunt Irenæus, Clem. Epiph. Aug. Bellarm.) in Græcū transtulere, singuli separatim inclusi in singulis cellulis miraculose in sensu, & verbis conformem versionem fecerunt, ita Zyrill. Iustin. Aug. Iren. Clem. Hebraica lingua libros vet. testam. primum scriptos ait Serar. si nomen linguæ Hebraicę sumatur latius, Bellarm. ait, vel Hebraice, vel Chaldaice, vel Græce. Libros Hebraice scriptos ante captivitatem Babylo- nicam omnes tunc perisse, & postea ab Esdra ex suggestione Spiritus S. restauratos negat Bellarm. & Turniell. in canone Iudaico (canō norma, seu regula, seu catalogus, seu numerus aliquarum rerum) consignato ab Esdra, vel à concilio Sacerdotum sunt hi libri Pentath. Io sue, Iud. Ruth. Reg. 4. Paral. 2. Esdr. 2. Iob, Psal-
ter,

ter. Proverb. Ecclesiastes, Cant. Proph. 4. mai.
Proph. 12. min. in Canone Christiano confe-
cto auctoritate Innocen. 1. præter hos lib. con-
tinentur Tobias, Iudith, Esther, Sap. Ecclesiasti-
tic. Baruch, libri 2. Mach. lege Bellarm. Ma-
rium, Moses Pentatheucum scripsit comple-
ctens, Genes. Exod. Lev. Num. Deut. quæ in fi-
ne Deut. à Iosue, Davidem scripsisse Psalt. nō
tamen omnes Psalmos in eo contentos, sed ali-
quos compositos ab auctoribus qui in titulo
nominantur, vt Moses, David, Salomon, Asa-
ph, Core, Idithum affirmant, Hil. P. Hier. scrip-
sit Salomon Prov. Ecclesiastem, Cant. Sap. Pro-
phetæ 4. mai. suos 4. libros Prophetæ 12. min.
suos 12. libros. Esdra 1. lib. Esdræ, Nehemias
lib. 2. Esdræ, ita Salmer. Bellar. lib. Ecclesiasti-
ci Iesus filius Syrach, lib. Iosue à Iosue, ita
Torniell. lib. Iud. & Ruth. à Samuele, 1. & 2.
lib. Reg. à Samuele, 3. & 4. ab Esdra, 1. & 2. lib.
Paralip. ab Esdra, lib. Iob à Iob, vel à Mose, lib.
Tobia ab utroque Tobia, lib. Iudith ab Elia-
chim Sacerd. M. lib. Esther à Mardochæo, lib.
1. Mach. à Ioan. Hyrcano, Pont. lib. 2. ab incer-
to auctore.

Vet. test. à novo differt, sicut figura Christi
à Christo, vt umbra imaginis ab imagine, vt
promissio à donatione, vt spiritu attramento

scripta ab Epistola spiritu Dei scripta, vt littera ab spiritu, vt mors à vita, vt servitus à libertate, vt ancilla à domina, vt timor ab amore, vt sanguis hireorum à sanguine Christi, vt occultum à patefacto, vt inchoatum à perfecto, semen ab arbore, spica à frumento, quædam testimonia vet. test. citantur in novo in sensu literali (literalis qui ab Spiritu S. intentus) vt Matth. 19. vers. 4. citatur illud Gen. 1. *Masculum, & feminam fecit eos.* Sensu literali quem ipsa verba proximè, & immediatè significant, quædam in sensu mystico (hic etiam à Spiritu S. intenditur, qui proximè significatur non per verba scripturæ, sed per res ipsis verbis significatas, v.g. synagoga per Agar, Ecclesia per Saram) vt Exod. 12. & Num. 9. *Os illius non confringetis.* Secundum litteram de agno Paschali, & Ioan. 19. vers. 36. mystice de Christo, quædam per accomodationem, quam quisque pie, ac prudenter (vide Vazq. 1. p. disp. 13. cap. 2.) potest pro suo arbitrio facere, vt Zachar. 4. *duæ olive super candelabrum aureum.* Littera est de Iesu filio Iosedech, & Zorobabele duce Iudæ, at Apocal. 11. vers. 4. de Enoch, & Elia. Canonici libri tam vet. quàm novi test. ex Concil. Rom. Flor. Trident. (vide Bellar. Iodocum Coccium) sunt hi. Vet. test. libri, Gen. Exod. Lev.

Lev. Num. Deut. Iosue, Iud. Ruth. 4. libri Reg. libri 2. Paral. libri 2. Esdræ, Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalt. Prov. Ecclesiastes, Cāt. Sap. Ecclesiast. 4. Prop. mai. 12. min. duo lib. Mach. libri novi test. 4. Evangelia, Actus Apost. 14. epistolæ Pauli, tres Ioan. duæ Petri, vna Iacobi, vna Iudæ, Apocal. Ioan. Catholici utimur veteri, ac vulgata versione, quæ iam multis sæculis in Ecclesia viguit, & communi Christianorum consensu recepta est. De legitima versione, vide Bellarm. & Coccium. De multiplici versione, Leonardum Marium. Prolegomena in omnes libros, S. Script. vide in Ser. & Salmer. & etiam in libro à me edito, titulo De benedictionibus Patriarchar. systemate 3. In Script. est sensus literalis immediatè, & proxime significatus per verba, siue propria, siue metaphorica (vide D. Th. 1. p. q. 1. ar. 10.) & mysticus qui non significatur proxime per verba, sed per rem significatam verbis. Hic subdividitur in allegoricū, (allegoricus est, quando verba Scripturæ præter sensum litteralem significant aliquid pertinens ad fidem, vel Ecclesiam militantem) anagogicū, (anagogicus, quādo verba Script. præter litteralē significant aliquid pertinens

ad vitam æternam, & Ecclesiam triumphan-
 tem) moralem seu tropologicum (moralis
 quando verba Script. præter litteralem signi-
 fificant aliquid pertinens ad instructionem mo-
 rum, vel officia charitatis) iuxta hos 4. sensus
 4. Doctores Ecclesiæ distinguuntur, P. Hier.
 litteralis, Amb. allegor. Aug. anagog. Grego-
 rio moralis correspondet. Hi 4. sensus osten-
 duntur in dictione, *Hierusalem*, quæ litterali-
 ter urbem Palæstinæ significat, allegor. Eccle-
 siam militantem, anagogice triumphantem,
 moralit. animam hominis in hac vita (si sen-
 sus litteralis spiritualis, & litteralis inter se cõ-
 parentur ex parte materiæ, spiritualis, sæpe no-
 bilior, & etiam ex parte intentionis spiritua-
 lis, plerûque nobilior, & ex parte certitudinis
 saltem quoad nos nobilior litteralis, vterq; à
 Spiritu S. intentus, à litterali sumitur efficax
 argumentum, à quo pendet certitudo sensus
 spiritualis) in multis locis Script. est facilis, in
 multis obscura, & difficilis, causa obscuritatis
 est ex parte rerum quæ tractantur, quæ vel
 sunt historiæ, vt in Gen. Ex. Num. Deut. Ios.
 Iud. Reg. Paral. Esdræ, Iudith, Tobia, Esther,
 Iob, Mach. Evangel. Actib. vel vaticinia, seu
 prophetiæ, quæ in Psal. Proph. Apocal. sunt
 con-

consignata, vel mysteria fidei, præsertim de Trinit. incarnat. prædest. Eucharistia. Causa item obscuritatis, etiam est ex parte modi, quia in Script. multæ sunt locutiones figuratæ, tropi, schemata, hyperbolæ, metaphoræ, allegoriæ, parabolæ, historologiæ apparentes contradictionis, antilogiæ, transitus ab vno sensu ad alium. Præter S. Scripturam (S. Scriptura est doctrina quæ Deo autore scripta est, eius sententias, & singula verba dictavit Spiritus S. in vna littera potest habere plures sensus, etiam litterales, vt Gen. 1. *In principio creavit*, litteraliter de verbo filio patris, & litteraliter de initio temporis exponitur,) admittendæ aliquæ traditiones, vt quod fæmellæ haberēt aliquod remedium contra peccatum Originale non minus, quàm masculi, qualecumque tamen fuerit illud remedium, nec hoc vllibi in vet. testamento scriptum est. De traditionibus vet. test. & traditionibus Apostolicis, & an habeant æquam auctoritatem cum Script. Bel-larm.

Hebræis lex data fuit moralis, cæremonialis, iudicialis, moralis in decalogo contenta, præcipiebat cultum Dei, & iustitiam cū proximo. Cæremonialis ritus, & cæremonias quibus colendus esset Deus. Iudicialis modos ius-

titia servanda cum proximo, D. Th. 1. 2. q. 99. hæc lex Hebræis data bona, iusta, & sancta fuit, Rom. 7. vers. 22. utilis, Galat. 3. vers. 24. *Lex pedagógus fuit noster in Christo.* Imperfecta, Hebr. 7. vers. 19. non conferebat gratiam, Gal. 4. vers. 9. 2. Cor. 3. vers. 6. unde sancti vet. test. non sunt iustificati ex lege Mosayca, sed ex Evangelica credentes in Christum venturum. Deus fuit author illius legis, Rom. 11. Trid. Sess. 4. D. Th. 1. 2. q. 98. art. 2. Angeli eā promulgarunt Moses populo, Act. 7. vers. 53. Galat. 3. vers. 19. data in monte Sina, Lev. 26. vers. 45, lex decalogi in monte, Exod. 19. cæremonialis, & iudicialis in tabernaculo ad radicem montis, Lev. 1. vers. 1. Lex Decalogi data die 50. ab egressu Hebræorum ex Ægypto, in Pentecoste, Exod. 19. vers. 1. cæremonialis, & iudicialis data est postea non vno die, vt lex Decalogi, sed successive per varios dies, antequam eis daretur lex Decalogi iubeantur se sanctificare, & præpare per 2. dies abstinendo ab vxoribus, lavando vestimenta sua, non attingendo, nec ascendendo montem, vt reverenter die 3. eam acciperent. Cum esset promulganda lex Decalogi, mons totus igne ardebat, fumabat, eum nubes densissima operiebat, tonitrua audiebantur, micabant fulgura, clangor tubæ,

tubæ, seu buccinæ perstrepebat, Angelus tubali, & horribili voce Decalogum promulgabat, ut posset à toto populo circumstante exaudiri, (illa buccina fuit ærea, & Angelus per collisionem aeris edidit sonum qualis ab inflata buccina prodit) duplex fuit sonus buccinæ unus confusus, quo populus evocabatur ad legem audiendam, alter distinctus, & articulatus (vide à Lapide) quo Angelus in monte gerens Dei personam promulgabat populo ad radicem montis collecto Decalogum. Lex moralis nude secundum se Iudæos, & Gentiles obligavit. At prout habebat annexas minas, terrores, & pœnas temporales præscriptas à Mose solos Iudæos, Cæremonialis, & Iudicialis solos Iudæos: tunc Gentiles obligabat quando aggregabantur populo Iudæorum, & amplectebantur eorum religionem, Exod. 12. vers. 48. Lex obligavit strictissime, Iudæis observatoribus benedictiones plures promissæ, transgressoribus maledictiones, ut patet ex lib. Levit. & Deut. Lex Mosaica, quoad præcepta cæremonialia, & iudicialia, nunc abrogata, Galat. 3. vers. 24. Hebr. 7. vers. 12. quæ erat imperfecta, grave iugum, in figuris umbris consistens. Lex Mosaica, quoad præcepta moralia, quæ in Decalogo continentur non est abroga-

ta, quippè ratio naturalis dictat præcepta Decalogi, provt sunt iuris naturalis esse servanda. Præceptum Sabbati, ruinæ, & terrores (an nexa hæc præceptis Decalogi) erant iuris positivi quare sunt abrogata.

In Synagoga sumpta pro tota congregatione, seu Ecclesia Iudæorum visibili inveniebatur multitudo, seu collectio Iudæorum, qui erant in Synagoga, externum regimen Ecclesiasticum, sacrificia, Sacramenta, purificationes, oblationes, cæremoniæ Mosaicæ, (fides, & charitas, qua omnes debebant esse uniti erat quid invisibile) quæ fuit figura Ecclesiæ Christi eius sacrificia sacrificij Christi. Tempore Moïsis in adoratione vituli licet pars synagoga à fide defecerit, non tamen tota, nō enim defecit Moïses, Levitæ, nec Sacerdotes. Tempore Eliæ Isaïæ Ieremiæ in regno 10. tribuum quamvis plures à fide defecerint idololatrando, tamen plures in illo regno manserunt fideles in cultu veri Dei. In regno 2. tribuum manserunt fideles, & templo Salomonis vsus sacrificiorum, vsque ad captivitatem Babylonicā, & post eam inventi sunt plures fideles. Synagoga tempore Christi expiravit: nam tunc repudiat a cum suis cæremonijs, & sacrificijs, & in eius locum Ecclesia Christi successit. Vnde
lex

lex Mosaica, quoad obligationem abrogata est morte Christi, ante cuius mortē vigeant simul Mosaica, & Evangelica, post mortem sola Evangelica. Prophetia de Christo venturo expiravit per eius adventum, sacrificia legalia abrogata per mortem Christi. Suprema potestas iudiciaria, & divina assistentia legi Mos. annexa non eodem momento expiravit tota, sed successive, & per partes, ideo Math. 2. ver. 4. in illo Concil. convocato propter Herodem qui à principibus Sacerdotum sciscitabatur, ubi Christus nasceretur ab eis fuit responsum: *In Bethleem Iudæ sic enim, &c.* Quæ decisio fuit infallibilis, & vera, profecta, ex infallibili, & vera assistentia, in Concil. celebrato occasione miraculi, quo Christum Lazaram resuscitavit, Ioan. 11. vers. 47. *collegerunt, &c.* Caiphas ex vna parte erravit, ex altera non erravit, erravit quod Christum innocentem ex invidia morti adiudicaret, non erravit, prædicens Christum moriturum pro Iudæorum salute, quod prædixit ex divino institutu cum esset Pontifex, in Concil. celebrato instante Christi Passione, Matth. 26. ver. 57. *quererant,* & quo eum reum esse mortis asseruerunt, non fuit divina assistentia, potius in eo lata sententia iniqua, nec à Deo inspirata, sed à diabolo.

in

in vet. test. fuit Pontifex controversiarum iudex. Deut. 17. vers. 8. in singulis civitatibus, etiam constituti aliqui inferiores iudices, qui aliquas controversias dirimebant. Deut. 16. vers. 18. & cum non poterant eas dirimere, eas deferabant Ierosolymam ad superiores iudices, quibus ut supremus iudex Pontifex præsidebat. Duplex apud Iudæos fuit tribunal, & Concilium, vnum maius in Hierusalem, quo dirimebantur maiores controversiæ, quo præsidebat Pontifex, ad quod à minoribus appellabatur, in quo erant 70. personæ præter Pontificem, vocabatur Sanedrin, vel Synedrion, vel Seniorum, sub Mose habuit suam originem ex mandato Dei, Num. 11. vers. 16. cumque collapsum esset progressu temporis restitutum à Iosaphat rege, 2. Paral. 19. vers. 4. huius Concilij Seniorum præses fuit Pontifex. Respondabat hoc Concilium Concilio 70. Seniorum qui tempore Moysi (accepto spiritu prophetiæ in electione) electi, ut in causis gravibus Moysi assisterent. Moses plures controversias dirimit ex Dei voce, & oraculo, Pontifex post ingressum in Chanaan ex lege scripta. Aliud Concilium minus in singulis civitatibus, quo faciles causæ dirimebantur, de quo ad maius appellabatur, quo Pontifex non præsidebat,

in

in quo erant 23. persone, originem habuit sub Mose ex consilio Iethro, Ex. 18. vers. 13. respōdebat hoc Concil. Concilio Tribunalium, ac Decanorum sub mose. Pontifex fuit infallibilis iudex, Deut. 17. vers. 12. & 9. Vnde Aaron non erat Pontifex quando vitulum ex auro conflavit, nec tunc in Pōtificem consecratus. Vrias non erravit, tanquam iudex, & præsēs Concilij in dirimendis cōtroversijs legalibus, sed extra Concilium erravit in facto volens satisfacere mandato regis Achaz, in sententia autem publicè ferenda, circa controversias legales non erravit. Sententia condemnationis Ieremiæ (ait P. Hier.) non fuit legitimè, & iudicialiter lata in Synedrio, sed intumultuaria seditione vulgi. Caiphas ex aliqua parte erravit cum Concil. nec amplius habuit infallibilem Dei assistentiam, nam synagoga iam expirabat.

Apud Hebræos erant festa duplicis generis alia instituta à Deo, vt Sabbatum in memoriam creationis mundi. Neomenia, seu initium mensis lunaris, seu Kalendæ pro divinæ creationis beneficio. Pascha in memoriam liberationis eorum ex Ægypto. Cui annexa solemnitates azymorum, quæ post die Paschatis incipiebat in memoriam egressionis ex Ægypto.

to. Pentecoste, seu solemnitates hebdomadarum, in memoriam legis datæ in Sina. Festum tubarum in memoriam Isaac liberati, quo tubis cornibus clangebant. Festum Expiationis in memoriam beneficii, quo Deus ad preces Moysi propitiatus est populo adoranti vitulum. Festum Tabernaculorum in memoriam beneficii, quo Deus Hebræos voluit in tabernaculis habitare cum in solitudine versarentur. Festum Cætus, aut Collectæ in quo colligebantur à populo ea quæ ad divini cultus expensas erant necessaria. Festum Tubarum, Expiationis, Tabernaculorum, Collectæ in 7. mensem incidebant, dies 1. mensis 7. habebat festum Neomaniæ cum alijs mensibus commune, & Tubarum ei proprium. Festum Expiationis die 10. Festum Tabernaculorum incipiebat die 15. & durabat per 7. dies sequentes. Festum Cætus fiebat die 22. His festis erat à laboribus vacatio, sacrificiorum oblatio, cæremonia cuique designata, in festo Paschæ, seu Azymorum, fiebat oblatio manipuli spicarum, in Pentecoste novorum panum, in Expiationis festo afflictio, in ieiunium in festo Tabernaculorum habitatio in tabernaculis, & exultatio cum ramis, & fructibus. Sabbatum inter omnia hæc festa erat præcipuum, in eo non licebat cibum parare, nec ignem

nem accendere, nomen Sabbati sæpè communicabatur alijs festis. Sæpè etiam hebdoma vocabatur Sabbatum. Observantibus hæc festa Isaïæ 58. vers. 14. Plura bona promittebantur, & transgressoribus plura mala intentabantur, Ier. 17. vers. 27. festa à Iudæis instituta erant 4. festum sortium die 15. Februarij in memoriã liberationis Iudæorum per Esther. Festum encæniorum, seu purgationis templi, quæ facta est sub Iudà Mach. Festum recepti, è cælo ignis sacri, 2. Mach. 1. Festum obcæsum Nicanorẽ, 1. Mach. 7. vide Genebr. Rib. in lege Mos. an. 7. dicebatur Sabbaticus quò voluit Deus, quod Iudæi 6. annis colerent terram, & anno 7. ab agricultura cessarent, Lev. 25. vers. 2. eo non poterant, serere, aut metere, putare, aut vindimiare, Exod. 23. vers. 10. vt Iudæos animia sollicitudine huius vitæ ablegaret, vt terra post quietem vnus anni feracior evaderet, vt pauperes in eo gauderent fructibus agri, qui sponte nascuntur, vt esset symbolum diei 7. quo Deus ab opere creationis quieuit. Deus Lev. 25. vers. 20. solvit obiectionem si Iudæi anno 7. non colebant terram vnde vivebant illo an. & sequenti? dicens se daturum eis anno 6. vberriimos fructus pro anno 6. 7. & 8. anno Sabbatico fiebat remissio omnium debitorũ,

si is qui debebat genere Iudæus esset, non autem si peregrinus, aut gentilis, Deut. 14. vers. 1. lege Corn. à Lap. Abul. in Sabbatico servi Hebræi manumittebantur, Exod. 21. si servus esset alienigena nō manumittebatur, Lev. 25. vers. 44. anno Sabb. Deuteronomium legebatur coram omni populo, Deut. 31. vers. 10. inquit Serar. annos Sab. capisse post ingressum Hebræorum in terram S. & post eius divisionem à Iosue factam, taliter, vt primus an. Sab. fuerit septimus, post culturam, & possessionem inchoatam. Iudæi non seruarunt semper annos Sabb. vt patet Ier. 34. vers. 14. præter hunc an. 7. Sab. erat alius annus solemnis, 50. Iubilæus, vel remissionis annus, Lev. 25. vers. 10. primus Iubilæus fuit quinquagesimus ab an. 1. possessionis, & culturæ terræ S. anno Iubilæo omnia debita remittebantur, servi manumittebantur, avitæ possessiones quæ erant venditæ, & alienatæ redibant ad legitimos, & pristinos hæredes, sine vlllo pretio, servi qui anno Sab. è servitute non erant egressi ob causam legitimam, in Iubilæo egrediebantur, lege Corn. à Lap. Serar. Gordon. annus Sab. & Iubil. Chronologiæ serviebat.

Tabernaculum erat mobile, & portabile, quod per partes poterat dissolvi, & convasari,
quan-

quando castra erant movenda, Ex. 26. erat longum 30. cubitis, latum 10. altum 10. divisum in 2. partes, quarum vna vocabatur, *sanctum*, habens 20. cubitos in longitudine, altera, *sanctum sanctorum*, habens 10. cubitos, *sanctum*, erat quadrangulum, inter utrumque erat velum, quo *sanctum*, dividebatur à *sancto sanctorum*, in *sancto*, erat candelabrum, mensa panum propositionis, altare thymiamatis, in *sancto sanctorum*, arca fœderis cū propitiatorio in *sanctum*, quotidie ingrediebatur Sacerdotes mane, & vespere, & ut vespere accēderēt lucernas candelabri, & mane eas extinguerēt, in *sanct.* *sanct.* solus Pōtifex in festo Expiationis ingrediebatur. Tabernaculum erat constructum ex lignis Setim inauratis, in longitudine versus meridiem, & totidem in longitudine versus septentrionē, habebat 8. tabulas versus Occidentem, ubi erat latitudo, ibi erat ingressus in tabernaculum, & nihil aliud ibi erat, nisi 5. columnæ inauratæ, quæ velo tegebantur, ita ut Sacerdotes elevato velo introire possent. Tegebatur tam supernè, quàm inferne, quàm ad latera, 10. cortinis factis ex cocco, purpura, hyacintho, & bysso, quæ per modum tentorij erant tensæ, & expansæ, is sagis, seu stragulis cilicinis, pellibus arietum rubricatis, pellibus ianthi-

thinis, admittebat lumen per illam partem Orientalem, vbi Sacerdotes ingrediebantur sub moto velo, in circuitu tabernaculi erat atrium, & sub dio, quod vndique ambiebat tabernaculum, ita vt tabernaculum staret in medio atrij, hoc atrium erat quadrangulum, habens 100. cubitos in longitudine, 50. in latitudine, 5. in altitudine, cingebatur 60. columnis æreis 20. erant ad Meridiem, 20. ad Aquilonē, 10. ad Occidentem, 10. ad Orientem, in his columnis eminebant paxilli, idest clavi, equibus tentoria, idest vela, vel cortinæ suspendebantur, in introitu atrij erat tentorium, seu cortina 20. cubitorum, ex 4. columnis pendens. Ab introitu atrij, vsque ad tabernaculum erat longitudo, & latitudo 50. cubitorum, vt populum caperet, hic locus erat quasi templum laicorum in quo orabant, & offerebant sacrificia, qui non poterant in tabernaculum introire, in eodem atrio versus tabernaculum erat altare holocausti sub dio, & inter altare, & tabernaculum erat ad lavandum labrum æneum. Templum Salomonicum, fuit multo maius, & capacious tabernaculo. In templo tria debent spectari. Templum, atria circa templum sub dio, porticus Salomonis sub tecto. Templum continebat 2. partes, vna respondebat, *sancto*, in qua

qua erant candelabra, mensæ, altare thymiamatis, altera *sancto sancti*. in qua erat arca fæderis cum propitiatorio, inter vtramque partem erat velum. Vnum tantum fuit atrium circa tabernaculum, 2. tempore Salomonis, vnum interius iuxta templum pro Levitis, & Sacerdotibus, vbi erat altare holocaustorum, & mare æneum, alterum exterius pro populo, 3. tempore Herodis, 1. pro Sacerdotibus, secundum pro laicis, tertium pro immundis, & Gentilibus. Porticus Salomonis fuit quid distinctum ab atrio, seu templo laicorum.

Arca fæderis primo fuit in tabernaculo postea in templo, post ingressum in terram S. primo fuit posita in Galgalis, 2. in Silo, 3. in Nob, 4. in Gabaon, 5. in Hierusalem, eius forma erat quadrangula, habebat 2. cubitos, & dimidium longitudinis, 1. cum dimidio altitudinis, in 4. angulis habebat 4. circulos aureos, quibus inducebantur vestes in aurati ad portandum, erat facta ex lignis Setim in auratis, in ea legis decalogi tabulæ repositæ, posita in *sancto sancti*. præcessit castra quando populus proficiscebatur, portabatur à Levitis, & Sacerdotibus: tempore Moïsi in ea solum fuere tabulæ legis, postea à Ieremia in ea apposita urna cum mannâ, & virga Aaronis, in templo Zo-

robabelis ipsa non fuit, nam Ieremias ante quā
 à Chaldæis vastaretur Salom. templum, abstu-
 lit tabernaculum, arcam, altare thymiamatis,
 & portavit in montem Nebo, & in spelunca
 occultavit, vsque ad finem mundi occultan-
 dam, & tunc manifestandam. Super arcam quę
 superne patebat erat operculum ex puro au-
 ro factum; quod dicebatur, *Propitiatorium, Ora-
 culum*: super illud 2. Angeli Cherubini ex au-
 ro puro, alter in dextro latere, alter in sinistro
 qui expansis, & coniunctis alis tegebant pro-
 pitatorium, & super illas alas sedebat Deus,
 ut in throno habens sub se arcam cum oper-
 culo, idest cum propitiatorio, tanquam suo-
 rum pedum Scabellum. Candelabrum (vni-
 cum fuit in tabernaculo, 10. in temp. Salom.)
 mensa panum propositionis, altare thymiamatis
 erant in *sancto*, candelabrum ex purissimo
 auro constabat, ex eius hastili procedebant 6.
 calami, seu rami, qui omnes æqualiter cum haf-
 tili in altum assurgebant, superius erant 7. lu-
 cernæ, vna in hastili, reliquę in 6. ramis. Hæ lu-
 cernæ illuminabant mensam panum propo-
 sitionis, & altare thymiamatis, sed tantum no-
 ãte: præter candelabrum erant emunctoria ex
 auro purissimo, quibus lucernæ emungeban-
 tur, & thuribula, seu vasa in quibus ea quę
 emun-

emuncta erant extinguebantur. Mēsa panum
propositionum facta erat ex lignis Setim auro
obductis, longa 2. cubitos, lata 1. alta 1. & me-
diam: superne labio, seu limbo aureo, & clau-
sura aurea circumdata ne panes deciderent, ha-
bens 4. pedes quibus fulciebatur, singuli pedes
habebant singulos annulos, in quos vectes lig-
nei, & auro obducti inferebantur ad mensam
tollendam, & transportandam de loco in lo-
cum, in ea ponebantur 12. panes azymi ex si-
mila purissima, iuxta 12. tribus Israēl, singuli
ponderabant duas decimas, 6. ponebantur in
vna parte, 6. in altera, ipsis imponebatur thus,
singulis Sabbatis auferiebantur veteres, & po-
nebantur novi adhuc calidi, veteres comede-
bantur à Sacerdotibus, novi pinsebantur à Le-
vitis, simila à populo offerebatur, *altare thymia-
matis*, erat ex lignis Setim in auratis, longum
1. cubit. latum 1. cubit. altum 2. cubit. habens
4. cornua, & coronam auream per gyrum, in
medio craticulam reticulatam, per quam favi-
llæ, & cineres aromatum incensorum decide-
bant sub altare, habens 4. annulos per quos in-
ferebantur 2. vectes, quibus per desertum por-
tabatur à Sacerdotibus: hoc altare positū erat
in *sancto*, inter candelabrum, & mensam pan.
proposit. obversum, *propitiatorio*, quod erat in

sanct. sanct. super arcam; per aperturam, quæ
 erat supernè in pariete dividente, *sanctum* à *san*
clo sanct. ascendebat fumus aromaticum ex altari
 thymiamatis, & perveniebat ad *Oraclū*, hoc
 altare solum erant thymiamata, seu aromata
 quæ incendebantur, & à Pontifice, & etiam à
 Sacerdotibus qui quotidie bis, semel mane, se-
 mel vespere illud præstabant. Altare holo-
 causti in quo holocausta, & alia sacrificia im-
 molabantur, & cremabantur erat in atrio Sa-
 cerdotum sub dio positum factū ex lignis Se-
 tim quæ æneis tabulis interius, & exterius te-
 gebantur, ne ab igne læderentur longum cubi-
 tos, s. latum cub. s. altum, 3. cub. interius cavū
 & inane ad continendum ignem pro sacrificijs
 comburendis, habebat superne craticulā æneā
 plenam instar retis quæ occupabat totam alta-
 ris longitudinem, & latitudinem, isti craticu-
 læ imponebantur victimæ, vt cremarentur à
 subiecto igne, & earum cinis decideret per fo-
 ramina craticulæ sub altare, ex craticula pen-
 debat arula ænea, vel focus æneus in cavitā-
 te altaris, in foculo erat ignis ad comburendas
 carnes quæ ponebantur in superiori craticu-
 la, qui ignis (de cœlo fuerat missus) quotidie
 novis lignis apposis à Sacerdotibus foveba-
 tur, ne vnquam extingueretur, focus in quo
 erat

erat ignis, pendebat in cavitare altaris, & superne per 4. catenulas alligabatur ad 4. altaris, & craticulæ cornua. Altare habebat 4. annulos aureos, per quos 2. vestes inferebantur ad portandum altare. Totidem annulos, & vestes habebat craticula distinctos ab annulis, & vestibus altaris, ut posset seorsim portari: hoc altari immolabatur quotidie mane, & vespere agnus, immolabantur etiam aliæ victimæ, vel præceptæ, vel votivæ, vel spontaneæ. Labrum æneum erat vas ex ære factum, ut in eo laverentur Sacerdotes, & partes victimarum factum ex speculis mulierum excubantium in ostio tabernaculi, huic simile capacius tamen in templo Salomonis, acetabula, phialæ, cyathi, thuribula facta erant ex auro puro, & serviebant in usum mensæ. Lebetes ænei altari holocaustorum ad suscipiendos cineres victimarum cadentium per foramina craticulæ posita super altare, lege Villalp. à Lapide.

De sacrificijs Mos. de victimis, immolationibus, libaminibus, holocaustis, hostijs pacificis, hostijs pro peccato, tuisi sacrificio. agno Paschali, de sacrificijs aliarum solemnitatum, de igne quo utebantur Sacerdotes in sacrificijs. Legendi Ribera, Villalp. Cornel. à Lap. Azor D. Th. De Sacramentis Mosaicis, quæ & quot fuerint, quàm vim, & effica-

ciam habuerint sanctificandi, an fuerint tam perfecti
 Etiam, quàm nostra, quid dicendum de Circumcisione,
 quid de purificationibus ab immunditia legali,
 prædicti Authores videndi. De discretione ciborum
 mundorum ab immundis, abstinencia à sanguine,
 & adipe, ieiunijs, votis, iuramentis, tonsione capitis,
 ac barba, D. Th. Leonard. Mar. Abul. Bonfr. à Lap.
 Ex qua familia fuerit Pontifex, quæ fuerit successio
 Pontificum, quo ritu consecrati Levitæ, Sacerdotes
 Pontifices, quod illorum officium, quo vestitu,
 & ornatu usi, quis, & quantos redditus habuerint,
 de auctoritate Pontificis. An aliquando debuerit
 servare continentiam? Prædicti Authores legendi,
 & Gordon. De Synagogis, & cathedris, Serar.
 De diebus horis, mensibus, hebdomade, annis,
 periodis annorum, Hebr. Serar. quo anno cæperit.
 Quandiu duravit captivitas, Hebr. in Ægypto?
 Euseb. Chronicon, Alexandr. Marian. Scot. Freculph.
 Ado, Ioseph. Aug. Philo, Lyr. Abul. Salian. à Lap.
 Bonfrer. Salian. Gordon. Quot anni ab egressu.
 Hebr. ex Ægypto, usq; ad 1. an. quo condici-
 caput templi Salom. Sabellicus Can. Serar. Gordon.
 Petav. De 42. mansionibus, Hebr. in deserto,
 & 14. murmuracionibus, Hebr. P. Hier. Barad.
 Beda, Ioseph. Quot anni Iosue in Hebr. principatu,
 Salian. Torniell. Mas. Euseb. Can. Caiet. Beda,
 Adrichom. Montan. Lucid. Bruch

notus. Vnde sumpserint initium anni Sabb. & Iubil.
 Scaliger, Einmius, Kreintzheim, Salian. Turniell. Abul. à Lap. Serar. Mercator, Gordon.
 Bonfrer. Azor, Rib. Beda, Euseb. Vnde sumpserint, exordium anni 450. quos Aët. 13. Paulus dicit terminatos cum sortitione terra Chanaan per Io-
 sue facta an. 6. ab ingressu in terram S. Lyra, Sal. Beda, Kreintzheim. An servitutum anni 111. quorum mentio est in lib. Iud. comprehendantur in annis Iudicum, an seorsim sint subducendi? P. Hier. Aug. Sulpit. Sigon. Nicephor. Cedren. Philast. Can. Ser. Euseb. Comestor, Lyran. Carthusian. Abul. Hugo, Naclantius, Genebr. Salian. Turniell. Sigon. De annis Samuelis, & Saulis, Legionens. Aug. Q. Iul. Hilarion, Salmer. Ser. Ioseph. Mont. Mercator, Adricom. Sâctius, Gordon. Salian. Tornicell. Abul. De annis Davidis, & Salomonis, Ioseph. Adrich. Ser. Salian. Abul. Pineda, Lyran. Sanchez, Mendoza, qui etiam agunt: De annis regum Iuda, & Israel, & de annis à condi. capto templo Salam. usq. ad exustum Iud per Chaldaeos. De annis Prophetarum, & eorum gestis, P. Hier. Dorotheus, Isid. Epiphan. Aug. Euseb. Serar. Gordon. Turniell. Salian. Quo. an. no inceperit quo finierit captivitas Babylonica, & 70. annis servitutis Babyl. Clem. Alex. Euseb. P. Hier. Euf. Theod. Sa, Mariana, à Lapide, Sanchez

chez, à Castro, Fernandez, Scaliger, Ioseph.
Iul. African. Lyr. Alex. Laëtant. Nicephor.
Freculph Beda, Sigon. Abul. Torniel. Adrich.
Mercator, Turfelin. Villalp. Per. Serar. Sa-
lian. Funcius, Phrygius, Kreintheim, Lyr. Ca-
iet. Genebr. Azor, Emmius, Behm, Sulpit. Va-
tabl. Christoph. à Castro, Gordon. Barad. Pe-
tav. Capellus, Beroald. à Lapidè, Samerius,
Ferdinaud. *De initio, & fine 70. hebdomadum Da-
nielis*, Iul. Afric. Rupert. Torniel. Per. Gord.
Salian. Lyr. à Lap. Salmer. Burgens. Galat. Hy-
polit. P. Hier. Tertul. Clem. Alex. Mariana,
Euf. Cyrill. Ier. Driedo, Iansen. Sulpit. Scalig.
Cedren. Suarez, Antonin. Zonaras, Comest-
tor, Beda, Carthus. Theodor. Ser. Helvicus,
Funcius Capellus, Bucholzerus, Helvicus. *De
anno conceptus, nativitaris, baptismi, & morte Chris-
ti*, Kepplerus, Canisius. Epiphan. Euseb. Susly-
ga, Sulpit. Iren. Tertul. P. Hier. Pomerius,
Clem. Alex. Zonaras, Casiod. Marian. Scot.
Baton. Genebr. Tolet. Salmer. Serar. Same-
rius, Calvisius, Scalig. Oros. Niceph. Contra-
ctus, Massæos, Copernicus, Onuphr. Mercat.
Magius, Tichobrahæus, Suar. Ciaccon. Sigon.
Perer. Rib. Maldon. Marian. Salian. Pittatus,
Lucid. Azor, Bellar. Scultet. Aliacus, *Quo an-
no, & mense Ierosolyma per Titum capta, & exus-
ta?*

ta? Ioseph. Dio Cassius, Euseb. Sigon. Baron. Haftenus de reip. Hebrææ synopsi quæ desumpta ex amplissimo quodam syntagmate de Rep. Hebr. (hoc cum syntagmate de Republ. Græca, & Rom. sub titulo relectionis de triplici Rep. typis mandabitur) quod elaboratum à me est, nunc ad caput 10. Gen. sit accessio, aliqua in eo prænotando.

Gen. 10. vers. 2. filij Iaphet, Iapheto obtigis Europa, Chamo Africa, Semo, Asia, Gomer. ex Gomer orti, & dicti Gomari, sive Cimbri, & Cimmerij, Galatæ, Galatæ Cimbri fuerunt, nā qui Brenno duce in Asiam perruperunt Cimbrierant, & in Asia; ac Græcia Gallogræci appellati. *Magog*. ab hoc orti Getæ, & Massagetæ, Scijthæ, Tartari. *Madai*. hic post disperisionem in Babel ivit in Mediam, & ab eo orti, & dicti Medi, & terra Media. *Iavan*. ab hoc orti Iones, & Græci, Græcia primo dicta est Ionia, *Thubal*. ab hoc orti, & dicti sunt Iberi, quasi Ibēli, vel Tibeli, Iberi, inquam tā Asiani, iuxta Pontum Euxinum, quàm Europæi, nempe Hispani, sive hi ex illis, sive illi ex his sint oriūdi, *Mosoch*. ab hoc orti, & appellati Moscovitæ. *Thirax*. ab hoc Traces. *Askenes*, ab hoc Tuiscones, qui dicti Germani, vel Alemanni. *Riphat*. ab hoc Paphlagones. *Thogorma*, ab hoc Tu-

Turicæ. *Elisa*, ex hoc Itali. *Tarſis*, ab hoc Tarſenſes, & Cilices. *Chettim*, à quo Citij, Cyprij, Cretenſes. *Nodanim*, ab hoc Rhodij, & Dodo-
neï, *Chus*, ab hoc Æthiopes. *Mefraim*, ab hoc habitata, & propagata Ægyptus, (Cham filius Noe, pater Mefraim primus incoluit Ægyptum, & dictus Saturnus Ægyptius, Chamo ſucceſſit Mefraim Oſiris rex Ægyptiorum, qui uxorem habuit Iſidem, ita Berof. Diodor. Annius) *Phutb*, ab hoc Lybies, & Mauritani, *Chanaam*, ab hoc Chanaanæi. *Saba*, filius Chus, ab eo orti Abyſſini, *Saba* filius Regma, ab eo Arabes Sabæi. *Hevila*, ab hoc Getulij in Africa. *Nemrod*, filius Chus fuit potens tam mole corporis, quam robore, audacia, crudelitatem, fuit gigas, & venator ferarum, & hominum quos inſtar prædonis, & tyranni partim vi, & armis, partim inſidijs, & dolo captabat, ſpoliabat, ſibi ſubiiciebat, & ſervire cogebat, & talis erat coram Domino, id eſt revera, & eximie, ut pote etiam iudicio Dei qui falli non poteſt, Aug. P. Hier. Euseb. inquiunt hunc Nemrod fuiſſe Iovem, ſive Belum Saturni filium patrem Nini, eo quod in utramque quadrant quæ de tempore, quæ de loco, quæ de tyrannide, & imperio, de quæ pravis moribus dicuntur, & utrū quæ inquiunt fuiſſe primum monarchiæ Aſſyriacæ

riacæ auctorem, vtrumque primum regem, & conditorem turris, & vrbis Babel, seu Babylo nis, vtrumque primum auctorem idololatriæ, vtrumque regnasse 65. an. huic in imperio, & tyrannide successisse filium Ninum, qui patrē suum Belum, seu Bel, & Baal (Dominus, Dominator, cognomina Nemrodís, & Iovis) con- structo illi templo, & sepulchro magnificen- tissimo iussit publice pro Deo colí, & morū ferocia, ac gentium devictarum fama, etiam superasse, (testantur etiam Strab. Diodor. Si- cul. Iustin.) hic Ninus vocatur, *Affar*, quia Do- minus, & Monarcha Assyriorum, in quorum à se subactorum finibus, sibi cognomen condi- dit Ninivem, seu Ninam, regia sua, & sede im- perij in eam translata, *civitas magna*. Ninive, de qua inquit Per. Strab. Diodor. quod fuit tempore Nini in ambitu 60. millium passuum. Latitudine vt 3. currus simul incederent su- per eius muros, altitudine murorum 100. pe- dum, & habuisse 150. turres singulas altitudi- nis 200. pedum, & sub Ionæ tempora tantam fuisse, vt vicatim obiri, & lustrari nō minus tri- duo posset. *Arach. Edessa. Achad. Nisibis. Cha- lanne. Chresiphon* regia Persarum. *Sennaar ter- ra.* Agor Babylonis distincta à Babylone quæ est in Ægypto, & quæ nunc Cayrus dicitur.

Ludim Lydi iuxta Ægyptum. *Laabim*. Lybies in Africa. *Pheirusim*. Arabes Petræi. *Philisthim*, qui Chananæa, partem expulsi Chananæis, Hævæis, Cappadocibus occuparunt. *Captorim*, inde Cappadoces, *Hethaum*, *Iebusæum*, &c. à filijs Chanaam prognati, à patre Heth, dicti Hethæi, à Iebus (Iebus filius Chanaam condidit Ierosolymam, sicut, & frater eius Sidon Sidonem, Amathus Amathem, Aradius, Aradū, Ierosolyma dicta Iebus, ita Ioseph. Villalp.) Iebusæi, à Sin Sinæi, &c. *Sineum*, Sinæi incolæ deserti, & montis Sina. Aliqui Sinas iuxta Iapones de gentes intelligunt. *Aradium*, populus à quo conditæ vrbes Aradus, & Antaradus iuxta Sidonem. *Samaræum*, Samaræi iidem cū Pheresæis, & ab eodem parente qui vixit sub Amri rege Israel, & dictus Scemer, vel Sco-mer, tam mons, quàm vrbs, & regio vocata est Samaria. *Hamathæum*, incolæ Emath vrbs quæ est duplex, maior in Antiochia minor in Epiphania: *Filij Sem Elam*, vnde Elamytæ, idest Persæ, sic ab Assur A(syrii), à Lud Lydi, ab Arphaxad Chaldæi, *Aram*, inde Aramæi idest Syri. Syria in Script. latè patet comprehendit sic Armeniam, & Mesopotamiam, quæ dicitur, *Aram naharaim*, idest Syria 2. fluviorum, quæ interiacet inter Tigrim, & Euphratem, *Heber*, à quo

à quo orti, & dicti Hebræi, vt aliqui volunt. Alij originem vocis Hebræus ex alio deducunt, *Phaleg*. idem quod divisio, Aug. Per. in. quiunt divisionem linguarum, & gentium cōtigisse in ortu *Phaleg*. Chrys. Lyr. Tost. quod durante vita *Phaleg*. alij contigisse sub an. à diluvio 170. & an. *Phaleg*. 70. *Ophir*, *Hevila*, inde Indi, & variæ Indorum gentes. *Ab his divisæ sunt gentes*, 55. linguæ (ait Corn. à Lap.) & gentes divisæ sunt in Babel. Aug. Epiph. Prosper, numerant 72. gentes, & linguas in quas divisi sunt homines in Babel, taliter, vt cap. 10. Gen. numeratæ, & nominatæ reperiantur 72. personæ, 14. ex filiis Iapheth, 31. ex filiis Cham, 27. ex filiis Sem, gentes toto orbe, tam per superius, quā inferius hemisphærium sunt dispersæ, vnde aliæ alijs sunt antipodes, & adversis vestigijs insunt, & gradiuntur. (Americam ab hominibus incolis eosque nobis esse Antipodes ostendunt navigationes Hispanor.) gentes dispersæ per omnia mundi climata, & habitant intra Tropicos, & extra eos, ac pene sub polis, sub æquinoctiali (Zonam torridam esse habitabilem demonstrat, Ioseph. Acosta, lib. 2. de novo orbe, & ab hominibus incolis, & esse temperatam) pro hoc 10. cap. pro gentibus diversis videndus, P. Hier. Ioseph. Euseb. pro

fitu orbis, Gerardus Mercator, pro diversis regnis, & provinciis Adrichom. nunc *Monarchiarum Chronologiam statuo.*

Chronologia Monarchiarum.

AN. mun. 1862. dilu vij 206. Saturnus, qui & Chus filius Chus, qui primogenitus fuit Cham, Gen. 16. ver. 6. inchoavit regnum Assyriorum, sed filius eius Nemrod, qui & Belus, & Iupiter, inchoavit, *monarchiam Assyriacam*, seu dominatum supra alias vicinas gentes, an. mun. 1932. diluvij 276. cuius monarchiæ anno 43. inchoante (ait Euseb.) natus est Abraham. Auctore Nemrod, seu Iove capta est turris Babel initio regni eius quod totis 14. annis prius, fuit monarchia eiusdem, in turre construenda dicit Cedren. occupatos fuisse an. 43. ut ad altitudinem vnius leveq; illam evererent. (Dissipatio operarum, & divisio linguarum contigit 14. an. ante ortum Abraham) igitur monarchia Assyriorum à Nemrod, (qui Belus, seu Iupiter est dictus) inchoata an. mun. 1932. diluvij 276. ante ortum Abraham 43. in vieta stetit per annos 1302. (singulos annos reges, & acta recenset, Euseb. Mercator,

Tor-

Torniell. Salian. Funcius) Ninus, an. 52. Semiramis 42. Zameis 38. Arius 30. Analus 40. Balanus 30. Armametres 35. Beloch 35. Balcus 52. Altadas 32. Mamitus 30. Mancalcus 30. Iphareus 20. Mamylas 30. Sparetus 40. Asca-des 40. Amynthas 45. Bellochus 25. Bellopa-res 30. Lamprides 32. Sofares 20. Lamparus 30. Panias 45. Sofarmus 19. Mitreus 27. Tan-teus 40. Thineus 30. Dercilus 40. Eupales 38. Laothhenes 45. Pinciades 30. Ophrateus 20. Ophratanes 50. Ocrazapes 41. Assyriorū vl-timus fuit Tonos Cōcolerus Sardanapalus, quē (Athenæus testatur) in Ninive an. regni sui 19. obsederunt Arbaces rex Medorū, & Phul-beloch, Babylonix præfectus ante ipsius sub-iectus iam rebellis. Sardanapal. obsessus bien-nio cum effugio nullus esset locus, nolletque hostibus esse ludibrio pyram erexit 400. ped. altam in eaque opes, vxorem, pellices libros, & se flammis tradidit, ex inde divisa monar-chia regnū Assyriorum ex pacto cessit Phul-beloch, qui regnavit an. 48. Phulassar, vel Te-glatphalassar 23. Salmanassar 10. Sennache-rib 7. Assar Addon solus 13. cum genero suo, vel cognato Nabuchodonosoro Seniore alijs 5. Nabuchodonosor. Senior cum socero, an. 5. solus alijs 15. quinzam deinceps incertum 13.

anno Iosifæ Babylonius, & Medus Ninivem omnino expugnarunt, & exciderunt. Babylonij regestitulum vsurparunt regis Assyriorū. Sardanapalo mortuo, ex eius divisa monarchia Arbaci regi regi Medorū cesserunt alia vicina Mediæ, & Persidi regna quę tenuit an. 28. Mandanes, vel Medidus 16. Sarsomenes, vel Sosarmus 16. Cardiceas, vel Arbianes 5. Deioces, vel Deiocles 53. aliās Arphaxad. Phraortes, vel Attines 22. Cyaxares, vel Arbanius, vel Astibaros 40. Astyages, vel Alampada 35. Isazyro nepote suo ex filia Mandane captus, & regno exutus, an. 4. ab exultis Ierosolyma, & templo, & regnum Medorum annexum Persico sceptro an. 1. regni Zyri qui suo loco (inquiunt P. Hier. Ioseph. Xenophon. à Lapide, Maldonat. Perer. Torniell.) Darium Medum avunculum suum, filium Astyaxis ibi regem constituit cum quo postea Babylonem expugnavit. Hęc de Assyriaca, & Med. monarch.

Æra Babyloniorum, quę eadem fuit etiam omnium reliquorum Chaldæorum, adeoque, & Assyriorum, & Ægyptiorū, Persarum, Medorum, cæterorumque Orientis populorum meminit Callihestenes. Fluente hac æra vetustissima in honorem prælustriorum regum no-

væ epochæ institutæ , vt apud Assyrios æra
Phulbelochi , apud Medos æra Arbacis , sed
omniam clarissima fuit æra Nabon Assaris Ba-
byloniorum i. regis, cum enim Babylonia , &
Chaldæa paruisset regi Assyriorum , vt mo-
narchiæ supremæ, & Phulbelochus præfectus,
& Sacerdos Babylonius vnacum Arbace re-
ge Medo Sardanapalum regno Assyriæ. & vita
exuissent , & iste regni Medorum ille regni
Assyriorum sceptræ arripuissent , vicarius
Phulbelochi præfectus Babylone relictus qui-
dam Baladâ excussit iugum domini sui Phul-
belochi in Ninive monarchiam Assyriæ. tenen-
tis, & relicto privato nomine Baladam , regiū
cum sceptro nomen assumpsit Nabonassar,
& novam a die enthronismi sui, qui fuit 26. Fe-
bruar. epocham ordiri voluit, quæ Nabonassa-
ræa vocata, quæ capit an. Bulbelochi Assyrii,
& Arbacis Medi 25. Azariæ reg. Iudæ 33. à
Roma condicæpta 6 an. Iphiti 29. seu 8. O-
lymp. an. i. ita Scalig. Ptolem. Censorin. Igi-
tur Nabonassar rex Babylonis imperat, an. 27.
Merodachbaladan , vel MardoKenpad 52.
Benmerodach 44. (ita assignant horum triū
calculus Euseb. Ioseph. Berosus, Mestasthe-
nes, Scalig.) Nabopolassar 25. Nabulassar, vel
Nabolassar, vel Nabuchodonosor senior 21.

Nabuchodofor iunior dictus magnus 45. (plura de hoc lege in Herodoto Scaligero, Berofo, Polyhifl. Eufeb. Iofeph. Perer. Gordonio, Salliano, Turniello, Genebr. à Lap.) 36. annus regni eius fuit primus monarchiæ eiusdem quo Ægyptum debellavit, & monarchiam ftabilivit, & complevit, ei fuccelfit Balthafar, qui & Nabo, & Evilmerodach, & Labodinus, feu Labonitus 3.

Perfica monarchia, duravit an. 200. ita Eufeb. Diodor. Sicul. Herodot. Iuftin. Halicarnaff. Cenfor. Cedren. Iofeph. Clem. Alex. Eufeb. Beda, Dio, Contractus, Conrad. Perer. Niceph. à Lap. Sallian. Turniell. (in his auctoribus plura de Perf. monarch. reperies) Zyrus filius Cambyfis Perfæ, & Mandanes filiæ Aflyagis regis Medorum regnavit, an. 30. (teftantur Beda, Sulpit. Orol. P. Hier. Eufeb. Iuftin. Clem. Alex.) prioribus 27. an. folum Perfæ rex fuit, extorfit Aflyagiavo fuo materno regnū Medicum, & confignavit Dario Medo, cui, & Babylonicum fceptrum pofttea celfit, & collegam imperij habuit, à capta Babylone, & cæfo Balthaffaro eius monarchia fuit an. 3. Cambyfes 6. Smerdes Magus 7. men. Darius 37. Hyftafpis filius. Xerxes 20. Artaxerxes, feu Longimanus folus 40. cum patre 16. Darius Nothus

thus 19. Artaxerxes Mnemor 43. Arses, vel Arfames 3. Darius Codoman. 6. an. 7. ab Alex. M. Maced. imperio spoliatur, & Persicæ monarchiæ finem imponit. Annota quod Cambyfes, etiam Assuerus vocatur, & Artaxerxes, quæ nomina (ait Herodot.) fuere communia regibus Persarum, item annota quod Zyrus initio anni 1. imperij sui solvit captivitatem Iudzorum, & quod Cambyfes instaurationem templi à Zyro permissam inhibuit, & Darius Hystaspis, an. 2. imp. sui potestatem Iudæis fecit intermissam templi fabricam repetendi, & perficiendi.

Monarchia Græcorum, ab initio an. 7. Alexandri M. quo victus Darius, vsque ad an. 1. monarchiæ Augusti, quæ capit ex stinctis Antonio, & Cleopatra, 11. mense post Actiacam victoriam, Augusto 4. & M. Licin. Cras. Coss. stetit an. 300. ab an. 3. Olymp. 112. vsque ad an. 3. Olymp. 187. ab an. V. C. 424. vsque 724. ab anno Nabonassar 418. vsque 718. de hac monarchia legendi, Clem. Alex. Euseb. Tertul. Isidor. Basil. Seleuciens. Beda, Ado, Contractus, Honorius, Euseb. Marian. Scot. Azor, Niceph. Salian. Turniell. Gord. Genebr. Ptolomæorum regū diagramma, sic adstrue, Alex. M. ad evictio Dario supervixit 6. an. mortuus

an. 1. Olym. 114. Urbis 430. Nabonassaris
 424. ei successit in regno Ægypto Ptolemæus
 Lagi (ab hoc Ptolemæi, ut ante Pharaones re-
 ges Ægyptij dicti) regnat an. 40. Ptolemæus
 Philadelphus 38. Ptolem. Evergetes 26. Pto-
 lem. Philopator 27. Ptolem. Epiphanes 23.
 Ptolem. Philometor 35. Ptolemeus Evergetes
 29. Ptolem. Lathuri 16. Ptolem. Alexander,
 10. Lathurus 8. Ptolem. Auletes 30. Ptolom.
 Dionys. 5. Cleopatra 17. de Ptolemeis. viden-
 di Perer. Beda, Iustin. Epiphan. Strabo. Regum
 Syriæ Diagramma ita confice, Alex. Macedo
 à cæso Dario supervixit annis 6. eo crapula,
 seu veneno Babylone extincto duces eius mo-
 narchiam in partes dissecerunt. Ptolomæo
 Ægyptus cecidit. Seleuco Asia maior, seu Sy-
 ria, & Babylonia, Antigono minor Asia, Ari-
 dæo, & Antipatro (tutoribus Alexandri Iu-
 nioris, alterius Alexandri monarchæ ex Ro-
 xane filijs) Macedonia cum bona parte reli-
 quæ Græciæ obvenit. Seleucus æram novam
 inchoavit 12. an. & 8 mens. post mortem Ale-
 xandri (testantur P. Hier. Raban. Otto Fris.
 Euseb. Appian. Diodor. Ioseph.) regn. an. 13.
 Seleucus Nicanor & devicto Antigono alijs,
 an. 30. Antiochus Soter 19. Antiochus 15. Se-
 leucus Callicinus 20. Seleucus Ceraunius 3.

Antiochus M. 37. Seleucus Philopator 12. Antiochus Epiphanes 12. Antiochus Eupator 2. Demetrius 10. Alexander Veles 6. Demetrius 6. Antiochus Veles 3. Antiochus Sedetes 7. Demetrius 3. Alexander Sebina 2. Antiochus Gryphus 29. Antiochus Zizicenus 1. Seleucus 7. Antiochus Eusebes 1. Philippus & Demetrius 6. Tigranes 14. Antiochus Asiaticus 4. ab hoc Pompeius Syriam ademit, M. Tull. Cic. & C. Ant. Coss. an. V. C. 621. quando tota Syria vna cum Iudæa in provinciam Romanorum est redacta. Regum Macedoniæ Diagramma sic exstruendum. Macedonum nomen, & potentia crevit Philippo regnante, at post 24. an. Philippo à Paisania interfecto succedens filius ex Olympia de matre, Alexander, an. 1. Olymp. 111. in immensum crevit: nam interfecto Dario Codomanno monarchiam à Persis ad Macedonas transtulit an. 3. Olimp. 112. V. C. 424. Nabonassar 418. vixit postea monarcha alijs 6. an. filius eius Alexander puer, & rebus curandis adhuc in idoneus ab alijs depressus vix Macedoniæ sceptro potitus. Tutor pupillo donec adolefceret datus erat Arideus frater Alexandri M. patruus pupilli, qui regn. an. 6. Cassander pupillo evivis sublato regnat, an. 19. Antigonus 4. De

metrius 6. Pyrrhus 7. mens. Lyſimachus 6. Pto-
lemæus 5. Melleagrus, men. 6. Antipater. dieb.
45. Soſthenes an. 2. Antigonus Gonata, Ale-
xander Epirota 36. Demetrius 10. Antigonus
13. Philippus 42. Perſeus Nothus regno Ma-
cedonum finem fecit inchoante, an. 4. Olymp.
152. regni ſui an. 11. tunc à L. Æmilio Paulo
victus in provinciam Macedonia redacta, ad
quod uſque tempus ab initio monarchiæ Ale-
xandri M. fluxerunt anni, 161.

Romana Epocha chronotaxim ſic adſtruo. Ro-
ma condita condita 11. Kalendas Maias, ideſt
21. Aprilis, ita Tullius, Propertius, Plinius,
Ovidius, anno Iphiti 23. anno 3. Olympiadis
6. poſt bi-meſtre finituro. Iſtis Palilibus (feſto
Palis deæ paſtorum aqua Palilia vocata) quæ
tunc incidebant in 21. Aprilis ex quo dies ille
quotannis ex inceptis habitus eſt natalis Ro-
mæ. Ita calculus Varronianus, Quinſtilian. La-
tiant. Cicero, Piſo, Pompon. Atticus, Velle-
ius Paternulus, Plin. Tacitus, Phlegon, Dio
Caſſius, Gellius, Cenſorin. Plutarch. Eutrop.
Aurel. Viſtor. Joſeph. Zoſim. Euſeb. Aug. O-
roſius, Baronius. Hunc calculum Romani Im-
peratores in edendis ludis ſæcularibus 100.
anno ab V. C. ſecuti. Romulus fundamenta ie-
cit anno ætatis ſuæ 18. cum eclipſis ſolis eſſet

in Tauro versantis, ita Tarentius, Plutarch. Dionys. Halicarnassensis, Solinus, ante vulgarem æram nati Christi D. 753. cyclolunæ 9. Solis 17. Epacta 2. & B. littera Martyrol. Ozie regis Iudæ 28. à Ieroboami 2. regis Israhel morte primus annus. Phulbelochi regis Assyriorum, & Arbacis Medorum 20. ante æram Nabonassaris, ann. 6.

Romane Reipublicæ status fuit varius. Primus ab V. C. anno 3. Olympia 6. usque ad annum 3. Olymp. 67. per integras 61. Olympiades, seu annos 244. sub regibus fuit. Romulo annis 37. cum interregno 1. Numa Pompilio 43. Tullo Hostilio 32. Anco Marco 24. L. Tarquinio Prisco 38. Servio Tullio 44. L. Tarquinio Superbo 25. Secundus status à fugatis regibus, per Lucium Iunium Brutum, & L. Tarquinium Collatinum primos Consules ab anno 3. Olymp. 67. sub annuis Consulibus fuit, usque ad annum 4. Olymp. 182. (de Fastis Consularibus lege Carolū Sigonium, & Onuphrium Panvinium) quo Caius Iulius Cæsar perpetuam dictaturam sibi vindicavit, & sic stetit per annos 461. vel si mavis, usque ad annum 3. Olymp. 187. quo extinctis Antonio, & Cleopatra Augustus Cæsar liberam plenamque monarchiā adeptus est, & sic per annos

nos 480. ab exactis regibus duravit. Tertius fuit sub Imperatoribus à 1. anno monarchiæ Augusti Cæsaris, vsque ad Augustulum Imperatorem anno 3. Olymp. 313. quando Imperium Romanum Occidentale incidit in manus Odoacris regis Erulorum anno V. C. 1820. anno Christi D. Dionysiano 476. cum florisset sub Imperatoribus (ducto initio à monarchia Augusti) annis 504. ex inceptis enim partim sub regibus fuit, partim sub Exarchis Græcorum Imperatorum per annos fere 324. nempe vsque ad Carolum M. qui anno Christi D. 800. finiente ipso die natalis Christi D. creatus est Romæ novus Imperator Romanorum in Occidente, tenuitque in posteris suis Francis, vsque ad annum Christi 920. tunc enim à Francis ad Saxones, aliosque Germanos, atque ita tandem anno Christi D. 1273. per Rudolphum Habsburgensem Comitem ad domum Austriacam delatum est Imperium, in qua pene continuata Imperatorum serie hucusque perseverat, Orientali interim Græcorum imperio (quod à morte Constantini M. anno Christi D. 341. dissectum fuerat ab Occidentali) Turcarum potentia penitus (vide Baronium, Spondan. Bzovium) extincto.

Roma regnatam est annis 244. Consulare regimen, usque ad Imperium Iulij Caesaris, annis 462. successio plebis in sacrum montem, & creatio prima Tribunorū anno 261. ab V.C. Olymp. 72. Magistratus decem virorum capit anno V.C. 303. duravit vix 3. annos. Dictatorum prima creatio facta est anno Urbis 253. creato T. Largio. Tribuni Militares Consulari potestate ceperunt anno V.C. 311. Roma capitur à Gallis anno V.C. 363. Bellum Romanorum cum Pyrrho Rege anno V.C. 473. Romani ingressi sunt mare, & primum bellum Punicum gesserunt Olymp. 129. anno V. C. 489. initium 2. belli Punicifuit Olymp. 140. anno V.C. 537. duravit annis 17. bellum Romanorum cum Philippo rege Macedoniæ capit anno V.C. 554. finitur capto Perse Rege à Lucio Æmilio Paulo. Bellum Asiaticum feliciter confectum à L. Scipione, Africani Scipionis fratre contra Antiochum magnum regem Syriæ anno V. C. 564. Bellum Punicum 3. capit anno V. C. 602. finitum intra quinquennium à Scipione Africano minore bellum Numantium anno V. C. 620. bellum Iugurthinū anno V. C. 643. bellum Cimbricum ante Iugurthinum capit, sed post Iugurthinum finitum

tum est à C. Mario, Anthiochum Giphum
Pompeius regno tunc spoliavit. De hoc §. le
ge Livium, Euseb. Halicarnassecum, Polybium
Eutropium, Florum, Sallustium.

LAVS DEO.

METEOROLOGY.

DECEMBER 21

WIND.			CLOUDS.				Rainfall or melted snow in the past 24 hours.		SEA-SWELL.		Weather.
Velocity.	Force.	Amount and kind.		Direction.		Character.			Direction from.		
		Upper.	Lower.	Upper.	Lower.						
Miles per hr.	Mtrs. p. sec.	0-10	0-10	0-10	From.	From.	Inch.	Mill.			
.....		3		3		ne.	0	0	light	e.	fine.
.....		4		3		se.	0	0	long	e.	
.....		3		10		w.	sli't	sli't	cross	var.	show
.....		0		10		s.	h'vy	h'vy	h'vy	se.	thres
.....		3		5		ssw.	1 h'r	1 h'r	mod.	n.	fair.
.....		3		0			0	0	mod.	ese.	clear
.....		0		6			2 h'r	2 h'r	6	nw.	d. cl.
.....		2		10		wsW.	0	0			cloud
.....		0-1		8		w.	5 h'r	5 h'r	h'vy	ssw.	cloud
.....		4		6		se.	0	0			fine.
.....		0		0			0	0	sm'h		clear
.....		0		8		w.	6 h'r	6 h'r	sm'h	wnw.	fine.
.....		1		0			0	0	sm'h		clear
.....		5		8		se.	1 h'r	1 h'r	mod.		raini
.....		1		0							clear
.....		5		2		nw.			r'gh	wnw.	squal
.....		4		10		n.			sm'h	sw.	dense
.....		1		10		ne.	0	0			cloud
.....		3		1		ne.	0	0	sm'h	n.	clear
.....		3		7		ssw.	0	0	sm'h	w.	hazy.
.....		2					0	0			
.....		6		0			1 h'r	1 h'r	chop	n.	fine.
.....		9		10		ne. sw.	1 h'r	1 h'r	long	ne.	cloud
.....		5		8		w.	light	light	sm'h	wnw.	cloud
.....		5		10			12 h'r	12 h'r	long	e.	storm
.....		6		7		se.	0	0	short	e.	cloud
.....		3					0	0	long		foggy
.....		5		7		nne.	light	light	5	nne.	show
.....		6		10		n.	1 h'r	1 n'r	h'vy	nne.	cloud
.....						ne.				ene.	
.....		3		10		ne.	0.88	22.4			raini
.....		1		6		nnw.	2 1/4 h'r	2 1/4 h'r		nnw.	
.....		8		2		sw.	4 h'r	4 h'r	short	sw.	clear
.....		1		8		w.			sm'h	s.	cloud
.....		7		10		sw.			long	sw.	foggy

MBER 21, 1882.

INTERNATIONAL

VESSELS, WITH POSITION AT TIME
OF OBSERVATION.

VESSELS, WITH POSITION AT TIME OF OBSERVATION.	Barometer reduced to sea-level.		Temperature of the air.		Relative humidity.	Wind.
	Inch.	Mill.	Fah.	Cent.	Per cent.	
MERCHANT MARINE.—Continued.						
gia, N. 48° 29', W. 27° 57' *	30.26	768.6	61	16		
esia, N. 49° 14', W. 29° 57' †	30.10	764.5	55.5	13.1	90	
ndalia, New York, N. Y.	30.41	772.4	40.3	4.6	97	
entmore, Liverpool, Eng *	29.65	753.1				
velins, Liverpool, Eng †	29.72	754.9	49	9.4		
rius, Rio de Janeiro, Brazil *	29.92	760.0				
lorado, N. 24° 34', W. 82° 31' †	29.95	760.7	73	22.8		
o Grande, N. 34° 03', W. 74° 50' †	30.09	764.3	68	20.0		
chimedé, N. 37° 37', W. 49° 52' †	29.38	746.2	63	17.2	67	
hn Hopkins, Vineyard Sound, Mass			30	2.2		
enapp, N. 26° 30', W. 17° 00' †	30.20	767.1				
enfyne, Pernambuco, Brazil †	29.62	752.3				
almette, N. 27° 43', W. 87° 18' †	29.93	760.2	71	21.7		
one Star, N. 38° 00', W. 74° 46' †	30.12	765.0	51	10.0		
ew York, N. 27° 08' W. 79° 45' †	30.11	764.8	74	23.3		
enmark, N. 49° 40', W. 25° 50' †	30.12	765.0	54	12.2		
ngland, N. 46° 34', W. 44° 29'	29.80	756.9				
in, N. 41° 52', W. 54° 45'	29.62	752.3	40	4.4		
elvetia, off Mine Head, Ireland	29.97	761.2	47	8.3		
olland, N. 50° 05', W. 3° 57'	29.99	761.7	50	10.0		
ty of Merida, N. 23° 09', W. 82° 22' *†	29.88	758.9	73.4	23.0		
ene, N. 37° 50', W. 74° —' †	30.10	764.5	48	8.9		
phenstaufen, S. 30° 51', W. 48° 18'	29.84	757.9	71.6	22.0		
eckar, N. 51° 48', E. 2° 22'	29.85	758.2	49.0	9.4	93	
ier, N. 49° 49', W. 8° 06'	30.20	767.1	50.9	10.5		
nio, off Texel Island, North Sea	29.73	755.1				
lier, N. 44° 30', W. 53° 03'	29.25	742.9	41.0	5.0		
elgie, San Francisco, Cal †	30.19	766.8	49	9.4	85	
optic, N. 23° 32', E. 117° 42'	30.49	774.4	52.5	11.4	73	
elic, N. 37° 51', W. 140° 45' *	29.83	757.7	68	30.0	100	
ceanic, Hong Kong, China			51	10.6	72	
issippi, Portland, Oregon *†	29.95	760.7	49	9.4	85	
lumbin, N. 40° 58', W. 124° 43' †	30.18	766.6	50.5	10.3	90	
regon, San Francisco, Cal†	30.25	768.3	50	10.0	93	
acon, N. 36° 34', W. 122° 02' †	30.21	767.3	50	10.0	79	
ty of Chester, off Mendocino, Cal *†	30.16	766.1	50	10.0	100	
kota, N. 40° 17', W. 124° 35' †	30.22	767.6	58	14.4	74	
izaba, N. 35° 01', W. 120° 43' *†	30.20	767.1	45	7.2	61	
ta of Oregon, Portland, Oregon *†	29.84	757.9	47	8.3		

ON METEOROLOGY.

Relative humidity.		WIND.		CLOUDS.				Rainfall or melted snow in the past 24 hours.		SEA-SWELL.		WEATHER.
Per cent.	Anem.	Velocity.	Force.	Amount and kind.		Direction.				Character.	Direction from.	
				Upper.	Lower.	Upper.	Lower.					
	Fr.	Miles p. hr.	Mtrs. p. sec.	0-10	0-10	0-10	From.	From.	Inch.	Mill.		
90				5		4	sw.	1 h'r	1 h'r	4	var.	misty.
97				7		10	ws.	0	0	6-7	w.	overcast
				3		5	w.					fair.
				4		2	nw.	0	0			fine.
				4		9	sw.	1 h'r	1 h'r			overcast.
				1		0		0	0			clear.
				2		0	sw.	0	0	small	se.	clear.
67				4		9	see.	0	0	long	s.	overcast.
				2		0	nnw.	2 h'r	2 h'r	long	nw.	cloudy.
				4		5	e.	0	0			fair.
				3		0	ne.	1 h'r	1 h'r	high	cross	showery.
				0		10	n.	2 h'r	2 h'r			showery.
				6		8	se.	0	0	mod.	se.	cloudy.
				5		10		rain	rain	r'gh	e.	drizzling
				3		4	se.			sm'h	ese.	clear.
				5		3	ws.			mod.	ws.	showery.
85				2		10	sw.			high	ne.	foggy.
				8		6	nw.	10 h'r	10 h'r	h'vy	ane.	clearing.
				6		8	w.	snow	snow	short	w.	cloudy.
				6		8	nw.	4 h'r	4 h'r	sm'h	nw.	fine.
				3		10	ese.	0	0	light	ese.	cloudy.
				5								drizzling
				6		10	sw.	0	0	light	n	covered.
93				6		7	ws.	3 h'r	3 h'r	r'gh	sw.	fair.
				4		5	nnw.	4 h'r	4 h'r	r'gh	nw.	cloudy.
				5		9	sw.	5 h'r	5 h'r	mod.	sw.	misty.
				4		10	ne.	1 h'r	1 h'r	h'vy	ne.	cloudy.
85				0		3	w.	0	0			clear.
73				6		8	ne.	4 h'r	4 h'r	mod.	ne.	cloudy.
100				7		9	ssw.				w.	raining.
72				4		5	ne.					fine.
85				2		10	sw.					light rain
90				4		10	s.			mod.	s.	raining.
93				0								misty
79				4		8	nw.			long	nw.	cloudy.
100				4		10				long	sw.	raining.
74				4		5	s.	0	0	mod.	nw.	clear.
61				2		0				r'gh	nw.	clear.
				2		10	sw.	0	0			

45
263

5.432